

UNIA DLA PRZEDSIĘBIORCZYCH
PROGRAM KONKURENCYJNOŚĆ

UNIA EUROPEJSKA
Projekt współfinansowany
ze środków
Europejskiego Funduszu
Rozwoju Regionalnego

Foresight technologiczny na rzecz zrównoważonego rozwoju Małopolski

---

Obszar badawczy: ZASOBY NATURALNE I NOWE MATERIAŁY

Dokument diagnostyczny

Autorzy:

dr inż. Marek Cała

dr inż. Jerzy Jedliński

dr inż. Wojciech Mayer

prof. dr hab. inż. Antoni Tajduś

prof. dr hab. inż. Tadeusz Słomka

prof. dr hab. inż. Jerzy Lis

dr inż. Marek Nocuń

dr inż. Bożena Strzelska-Smakowska

Kraków, grudzień 2006 – styczeń 2007

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ I. DOKUMENT DIAGNOSTYCZNY – PODOBSZAR ZASOBY NATURALNE	4
1. WPROWADZENIE	4
2. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH GRUP KOPALIN	7
2.1. Węgiel kamienny	7
2.2. Ropa naftowa	12
2.3. Gaz ziemny	16
2.4. Metan z pokładów węgla	22
2.5. Torf	24
2.6. Sól kamienna	26
2.7. Rudy cynkowo ołowione	29
2.8. Piaskowce	32
2.9. Skały węglanowe	36
2.10. Skały magmowe	40
2.11. Skały ilaste ceramiki budowlanej	43
2.12. Kruszywa naturalne	46
2.13. Piaski podsadzkowe	50
2.14. Piaski formierskie	54
2.15. Wody lecznicze, mineralne i termalne	54
2.16. Wody pitne i przemysłowe	57
3. ANALIZA SWOT	60
4. PODSUMOWANIE	61
5. LITERATURA	64
ROZDZIAŁ II. DOKUMENT DIAGNOSTYCZNY – PODOBSZAR NOWE MATERIAŁY	65
1. WPROWADZENIE	65
2. PRZEDMIOT DIAGNOZY	66
3. DIAGNOZA OBSZARU ORAZ ANALIZA DOTYCHCZASOWEJ SYTUACJI ROZWOJOWEJ WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W BADANYM POD-OBSZARZE	67
3.1. Perspektywa Unii Europejskiej na lata 2007-2013 w zakresie GOW – konkretne propozycje	67
3.2. Polska a gospodarka oparta na wiedzy –koncepcje ogólne i rozwiązania praktyczne	69
3.3. Potencjał innowacyjny Polski – diagnoza	71
3.4. Polska - nowe programy i opracowania na perspektywę 2007-2013 i dłuższą	77
3.5. Perspektywa Małopolski	81
3.5.1. Ogólne informacje o Województwie Małopolskim	81
3.5.2. Struktura i funkcjonowanie gospodarki	83
3.6. Nowe materiały w strategii Małopolski	99
4. ANALIZA SWOT	102
5. PODSUMOWANIE	105
6. WNIOSKI I REKOMENDACJE	107
7. LITERATURA	108
ROZDZIAŁ III – OBSZARY KRYTYCZNE – ZASOBY NATURALNE	110
ROZDZIAŁ IV – OBSZARY KRYTYCZNE – NOWE MATERIAŁY	114

ROZDZIAŁ I. DOKUMENT DIAGNOSTYCZNY – PODOBSZAR ZASOBY NATURALNE

1. WPROWADZENIE

Tematem opracowania jest diagnoza sytuacji podobszaru badawczego "Zasoby naturalne" w kontekście przygotowywanego kompleksowego opracowania "Foresight technologiczny na rzecz zrównoważonego rozwoju Małopolski". Opracowanie to nawiązuje do poprzedniego – Raportu nr 1, który powinien być traktowany jako opracowanie wstępne do Raportu nr 2 oraz integralnie z nim związane.

Prezentowane "Opracowanie diagnostyczne" jest przedstawieniem aktualnej sytuacji w dziedzinie złóż kopalin, w odniesieniu do przedmiotowego obszaru, osadzającym obszar w realiach Polski oraz prowadzącym do wykonania prognozy wystarczalności i możliwości rozwoju bazy zasobowej kopalin dla Małopolski.

W Raporcie nr 1 przedstawiono uwarunkowania geologiczne, prawne i środowiskowe, określające rozwój i wykorzystanie bazy zasobowej złóż kopalin udokumentowanych w Małopolsce. Przedstawiono także charakterystykę ilościową poszczególnych grup kopalin (tab. 1).

W 2006 r. w Państwowym Instytucie Geologicznym o/Karpacki w Krakowie przeprowadzono weryfikację i aktualizację bazy zasobowej kopalin w Małopolsce na dzień 30.06.2006 r. Stan zagospodarowania złóż uaktualniono na 1.XI. 2006 r. (Radwanek-Bąk, Bąk, Patorski i in., 2006). W nawiasach podano liczbę złóż według tej weryfikacji (tab. 1).

Małopolska jest regionem zasobnym w złoża kopalin dysponującym 536 złożami kopalin (stan na 31.XII. 2005). Udokumentowano złoża węgla kamiennych, ropy naftowej, gazu ziemnego, metanu z pokładów węgla, torfu, soli kamiennej, rud cynku i ołowiu, piaskowców (do produkcji kruszyw łamanych, płyt okładzinowych, bloków), skał węglanowych (wapieni i dolomitów do produkcji kruszyw łamanych dla drogownictwa i budownictwa, dolomitów dla hutnictwa, wapieni dla przemysłu wapienniczego i cementowego), skał magmowych (porfirów, melafirów, diabazów i tufów do produkcji kruszyw łamanych i dla budownictwa), kruszyw naturalnych, kopalin ilastych ceramiki budowlanej, piasków podsadzkowych i formierskich, surowców skaleniowych, surowców bentonitowych, wód leczniczych, termalnych, solanek oraz wód przemysłowych i pitnych.

Tabela 1
Baza zasobowa złóż kopalin w Małopolsce (stan na 31.12.2005 r., wg Bilansu zasobów
kopalin i wód podziemnych w Polsce, 2006)

Rodzaj kopaliny	MAŁOPOLSKA					POLSKA		
	Liczba złóż udok.	Zasoby bilansowe	Udział w zasobach krajowych (%)	Wydoby- cie	Udział w pro- dukcji krajowej (%)	Liczba złóż	Zasoby bilansowe	Wydobycie
	1	2	3	4	5	6	7	8
Węgiel kamienny tys.t	15	8.158.448	14,5	4563	4,9	132	43.321.231	93.006
Ropa naftowa, tys. t	12 (8)	168	0,7	13,61	1,7	86	21.631	818,7
Gaz ziemny mln m ³	33 (31)	6193,7	4,0	237	4,4	264	156.120	5331
Metan z pokładów węgla, mln m ³	1	2085,9	2,4	26,6	9,7	48	85.860	272,7
Torf , tys. m ³	2	393,5	0,5	12,2	1,3	206	76.465	949,4
Sól kamienna tys. t	3	2.270.883	2,8	0	0	19	80.165.316	3.908,6
Rudy Zn-Pb, tys.t	12 (11)	60.868	35,6	4.576	100	21	170.739	4.576
Piaskowce tys. t	50	522.362	40,0	1272	52	207	1.309.493	2.427
Surowce bentonitowe, tys.t	1	709	26	0	0	8	2725	1
Skały węglanowe, tys.t	37	805.878	3,9	3682	8,7	295	20.786.105	42.238
Surowce skaleniowe, tys.t	2	365	0,4	0	0	8	94.400	106
Skały magmowe, tys.t	6	117.711	3,2	1176	6,4	163	3.656.862	18.335
Kruszywa naturalne, tys. t	243 (248)	1.636.584	11	7792	7,8	5380	14.677.734	99.966
Kopaliny ilaste, Tys. m ³	80 (82)	106.814	5,3	386	15	1209	1.993.738	2.527
Piaski formierskie, tys.t	2 (3)	19.531	5,6	165	14	78	347.052	1167
Piaski podsadz- kowe, tys. m ³	8 (9)	1.016.854	38	3139	52	32	2.657.896	6.047
Wody pitne i przemysłowe m ³ /h		66.933,16					1.892.196,5	
Wody lecznicze, termalne, miner.	32	1496,1 m ³ /h	45 m ³ /rok	2.995.200 m ³ /rok	56	61	3349,63 m ³ /h	5.316.623 m ³ /rok

Dokonano porównania złóż występujących w Małopolsce z analogicznymi złożami występującymi na terenie całego kraju. Podano także udział zasobów bilansowych złóż występujących w Małopolsce i wielkość ich wydobywania w stosunku do tych wielkości w skali kraju (tab. 1).

W tabeli 2 przedstawiono stopień wykorzystania zasobów bilansowych. Najwyższym stopniem wykorzystania zasobów geologicznych (bilansowych) charakteryzuje się ropa naftowa i torf (ponad 50%). Najmniejszy stopień wykorzystania zasobów bilansowych obserwuje się w przypadku węgla kamiennych, skał węglanowych i piasków podsadzkowych. Oznacza to możliwości powiększenia bazy zasobów przemysłowych w udokumentowanych złożach tych kopalin. Pomiedzy tymi wielkościami, a wystarczalnością zasobów przemysłowych zaznacza się wyraźna korelacja.

Tabela 2
Wystarczalność statyczna i stopień wykorzystania zasobów wybranych kopalin województwa małopolskiego w roku 2005 (Przeniosło, 2006)

Kopalina	Wystarczalność statyczna [lata]	Stopień wykorzystania zasobów [%]
Węgiel kamienny	115	6,4
Ropa naftowa	7	51,4
Gaz ziemny	11	40,4
Metan z pokładów węgla	82	34,5
Torf	16	50,5
Rudy Zn-Pb	5	40,0
Piaskowce	97	23,6
Skały węglanowe	35	16,1
Skały magmowe	37	33,7
Skały ilaste ceramiki budowlanej	46	17,1
Kruszywa naturalne	21	9,8
Piaski podsadzkowe	25	7,8

2. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH GRUP KOPALIN

2.1. Węgiel kamienny

Złoże węgla kamiennego znajdują się w zachodniej części województwa małopolskiego. Występowanie pokładów węgla kamiennego związane jest ze wschodnią częścią Górnośląskiego Zagłębia Węglowego (GZW), z najmłodszym stratygraficznie piętrzem karbonu produktywnego – krakowską serią piaskowcową (westfal C-D). W nielicznych przypadkach udokumentowano pokłady węgla kamiennego w serii mułowcowej (westfal A, B) i górnośląskiej serii piaskowcowej (namur C).

Udokumentowano łącznie 15 złóż, z których 2 są obecnie eksploatowane przez KWK Brzeszcze i ZG Janina, 1 złożę jest zaniechane (zlikwidowana KWK Siersza), a 12 złóż jest rezerwowych, o różnym stopniu rozpoznania zasobów (tab. 3). Złożami rezerwowymi są: Siersza (obszar rezerwowy, 2 pola), Libiąż-Dąb, Libiąż III, Czeczot-Wschód, Rejon Oświęcim-Polanka i Silesia-Dankowice-Jawiszowice. Są one rozpoznane szczegółowo (kategorie A+B+C₁), natomiast złoża: Wisła I-Wisła II, Wisła-Północ, Tenczynek, Ćwiklice-Międzyrzecze-Bieruń, Rejon Zator, Rejon Spytkowice są udokumentowane w kategorii C₂, a więc w kategorii o niskiej wiarygodności.

Zasoby bilansowe węgla kamiennego, kształtujące się w latach 1995-1996 na poziomie około 15 mld t, uległy w 1997 r. zmniejszeniu o około 4,5 mld t. Stało się tak nie tylko z powodu ich eksploatacji, ale głównie w związku z zatwierdzeniem nowych dodatków do dokumentacji geologicznych złóż Tenczynek (ubytek zasobów o około 117 mln t) i Brzeszcze (ubytek 36 mln t) oraz skreślenia z krajowej ewidencji zasobów złoża Ćwiklice-Międzyrzecze-Bieruń (4,9 mld t). Przyrost zasobów w tym roku nastąpił w związku z udokumentowaniem w nowych granicach złoża Ćwiklice (624 mln t). Kolejny rok (1998) przyniósł dalszy znaczny ubytek zasobów, wynikający z podobnych powodów: zatwierdzono nową dokumentację złóż Wisła-Północ i Wisła I-Wisła (ubytek o ok. 1,56 mld t). W dalszych latach wielkość zasobów bilansowych kształtowała się na poziomie 7,1-7,6 mld t (tab. 3, fig. 1). Przyrost zasobów bilansowych w 2005 r. spowodowany był przeklasyfikowaniem zasobów w KWK Brzeszcze o 2,1 mln t.

Do 1998 r. zasoby przemysłowe skupione były w trzech eksploatowanych złożach: Siersza, Brzeszcze i Janina. Udział tych zasobów w zasobach geologicznych stanowił około 20%. Po likwidacji KWK Siersza zasoby przemysłowe występują w dwóch eksploatowanych złożach – Janina i Brzeszcze, a ich udział zmalał w 2005 r. do 8% zasobów geologicznych.

W latach 1995-2000 widoczny był spadek wydobycia węgla kamiennego, z poziomu 7,6 mln t do 4,3 mln t (tab. 3, fig. 2). W kolejnych latach wielkość produkcji była zmienna i wahała się od 3,8 mln t do 5,5 mln t. W 2005 r. KWK Brzeszcze dostarczyła 2150 tys. t węgla, a ZG Janina – 2413 tys. t.

W złożach węgla kamiennego na terenie Małopolski przeważają zdecydowanie węgle energetyczne typów 31-33. Udział węgla koksujących (typu 34) jest niewielki (tab. 3).

Tabela 3
Udział poszczególnych typów technologicznych węgla kamiennych (%) w złożach na terenie Małopolski (Przeniosło, 2006)

Lp.	Nazwa złoża	Typ 31+32	Typ 33	Typ 34
1.	Brzeszcze	59,3	22,1	18,5
2.	Janina	100		
3.	Ćwiklice-Międzyrzecze-Bieruń	99,7	0,3	
4.	Czeczet-Wschód	99,5	0,47	
5.	Libiąż III	100		
6.	Libiąż-Dąb	100		
7.	Oświęcim-Polanka	100		
8.	Siersza (obszar rezerwowy)	100		
9.	Silesia-Dankowice-Jawiszowice	91,8	2,9	5,3
10.	Rejon Spytkowice	100		
11.	Tenczynek	100		
12.	Wisła I-Wisła II	100		
13.	Wisła-Północ	100		
14.	Rejon Zator	100		

W kopalni Janina, wraz z udokumentowanym jako odrębne złożo Libiąż III pokładem 118, eksploatacja węgla prowadzona jest od początku XX w. Udokumentowano tu łącznie 28 pokładów o miąższościach od 0,7 m. do 5,0 m (pokład 209), należących do grup pokładów 100 i 200 krakowskiej serii piaskowcowej. Eksploatowane są pokłady 116/2, 118 i 201/1 węgla energetycznych (tab. 4), zawierających średnio 17% popiołu i 1,37% siarki. Głębokość eksploatacji sięga 300-350 m. ZG Janina należy do Południowego Koncernu Węglowego S.A.

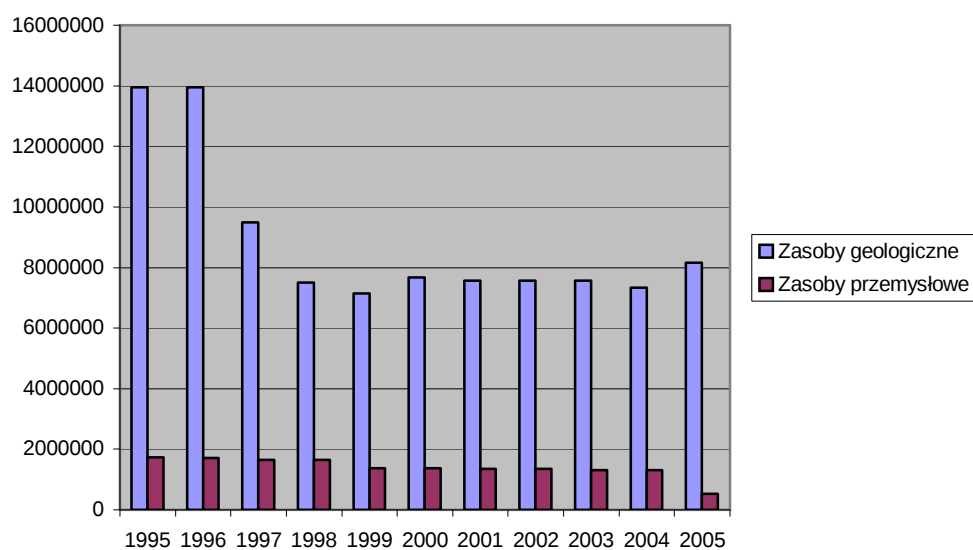
Kopalnia Brzeszcze (Ruch I), położona w powiecie oświęcimskim, została połączona dnia 1.01.2005 r. z Kopalnią Silesia (Ruch II), znajdującą się już na terenie powiatu Czechowice-Dziedzice, w województwie śląskim. Kopalnia Brzeszcze została założona w 1903 r. i eksploatuje 3 pokłady węgla energetycznego grupy 300, należące do serii mułowcowej oraz 2 pokłady: 405/1 i 510 w górnośląskiej serii piaskowcowej. Eksploatacja odbywa się na głębokości 512-900 m. Średnia zawartość popiołu w węglu sięga 22,77%, siarki 0,39%, a wartość opałowa wynosi 22.258 kJ/kg. Kopaliną towarzyszącą jest metan.

W klasyfikacji sozologicznej złóż, udokumentowane złoża węgla kamiennych zaliczone są do typu 2B, tzn. złóż rzadkich w skali kraju i konfliktowych ze względu na ogólną uciążliwość dla środowiska. Rezerwowe złoża Wisła I i Wisła II, Wisła Północ są konfliktowe ponadto ze względu na ochronę lasów, gleb i krajobrazu (Krieger, Lasoń i in., 2004).

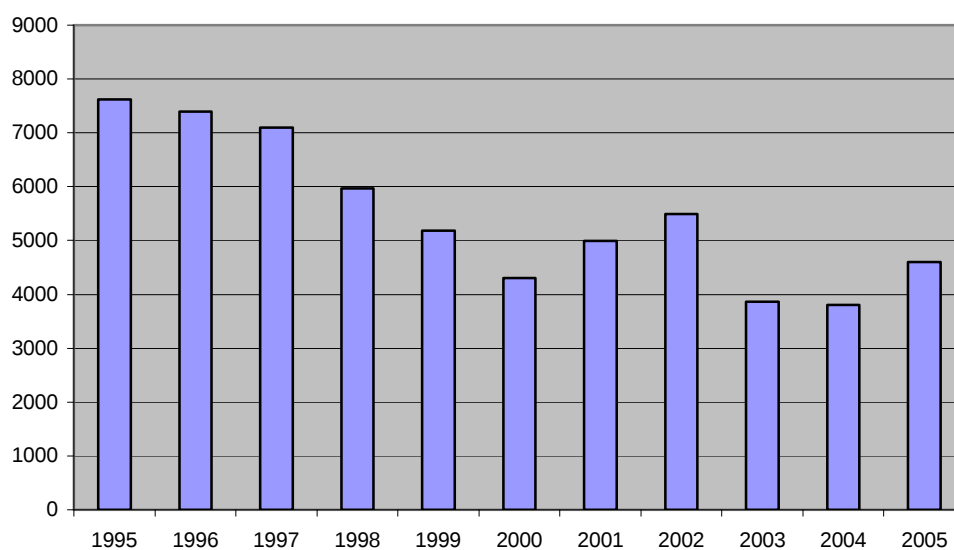
Tabela 4 (Radwanek-Bąk et al. 2006)

Węgiel kamienny (tys. t)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych	11	11	11	11	11	12	13	13	13	15	15
zasoby geologiczne											
Brzeszcze	392412	389637	353909	350116	347003	344108	340289	336387	332614	331369	333514
Czeczot Wschod						523464	434914	434914	434914	434914	434914
Janina	1758819	1753858	1749829	1746598	1744218	1743316	1738851	1733742	1730159	1727257	1467024
Libiąż III	4442	4442	4442	4442	4442	4442	4442	4442	4442	4442	4442
Libiąż Dąb	32626	32626	32626	32626	21850	21850	11371	11371	11371	11371	11371
Libiąż Janina							12865	12865	12865	12865	12865
Oświęcim Polanka	2086237	2086237	2086237	2086237	2086237	2086237	2086237	2086237	2086237	1863474	2086237
Siersza	351776	350298	328967	328202	poz	Poz	poz	poz	poz	poz	poz
Siersza rezerwowa	61240	61240	61240	61240	61240	61240	61240	61240	61240	61240	61240
Tenczynek	181923	181923	64543	64543	64543	64543	64543	64543	64543	64543	64543
Wisła I-II	1499010	1499010	1499010	1141740	1141740	1141740	1141740	1141740	1141740	1141740	1141740
Wisła Północ	1514245	1514245	1514245	303969	303969	303969	303969	303969	303969	303969	303969
Zator	771770	771770	771770	347145	347145	347145	347145	347145	347145	347145	347145
razem	8654500	8645286	8466818	6466858	6122387	6642054	6547606	6538595	6531239	6304329	6269004
zasoby przemysłowe											
Brzeszcze	170031	167181	164281	153362	149954	146860	140184	137579	134929	134969	136999
Janina	1261771	1257223	1223589	1220358	1217978	1217024	1212615	1207506	1179237	1176339	389948
Siersza	299318	297979	270599	269878							
razem	1431802	1424404	1387870	1643598	1367932	1363884	1352799	1345085	1314166	1311308	526947
liczba złóż eksploatowanych	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2
wydobycie											
Brzeszcze	2891	2720	2408	2479	2212	2099	2183	2219	1936	2229	2150
Janina	3436	3465	3554	2665	2966	2209	2816	3275	1928	1537	2413
Siersza	1295	1211	1134	825							
razem	7622	7396	7096	5969	5178	4308	4999	5494	3864	3766	4563

**Fig. 1 Zasoby geologiczne i przemysłowe
węgla kamiennego (w tys. t) (Radwanek-Bąk et al. 2006)**

**Fig. 2 Produkcja węgla kamiennego (w tys. t)
(Radwanek-Bąk et al. 2006)**

2.2. Ropa naftowa

W Małopolsce udokumentowano 12 złóż ropy naftowej, w tym 7 złóż w Karpatach, a pozostałe w Zapadlisku przedkarpackim. Są to złoża małe, o zasobach wydobywalnych od 1,63 do 93,2 tys. t (2005). W 1998 r. nastąpił gwałtowny spadek wielkości zasobów wydobywalnych z powyżej 500 tys. t do poniżej 200 tys. t (tab. 5., fig. 3). Wiele złóż posiada już tylko zasoby pozabilansowe, ale nadal wykazuje niewielką produkcję. Spowodowane to jest głównie brakiem środków finansowych na likwidację odwiertów.

W Karpatach występowanie złóż ropy naftowej związane jest przede wszystkim z piaskowcami fliszowymi jednostki śląskiej. Pułapki są głównie typu strukturalnego, rzadziej strukturalno-litologicznego. Stąd złoża te są niewielkie, uzależnione od wielkości i charakteru struktur. Przeważają złoża warstwowe z wodą okalającą. Zawierają one ropę typu metanowego, o gęstości 0,75-0,943 g/cm³, bezsiarkową, o zawartości parafiny w granicach 3,5-7%.

W Zapadlisku przedkarpackim złoża ropy naftowej występują głównie w skałach węglanowych jury, rzadziej w piaskowcach kredy. Są to złoża ekranowane stratygraficznie, litologicznie lub tektonicznie ilastymi utworami miocenu. Ropy wykazują gęstość 0,811-0,846 g/cm³. Zawartość parafiny waha się od 2,32 do 9,37%, a siarki – średnio od 0,45 do 0,85%.

Po spadkowym trendzie wielkości zasobów przemysłowych w latach 1997-2002 obserwuje się ich przyrost w ostatnich trzech latach. Związane to jest z ponownym przeliczeniem zasobów i udokumentowaniem złoża Grobla.

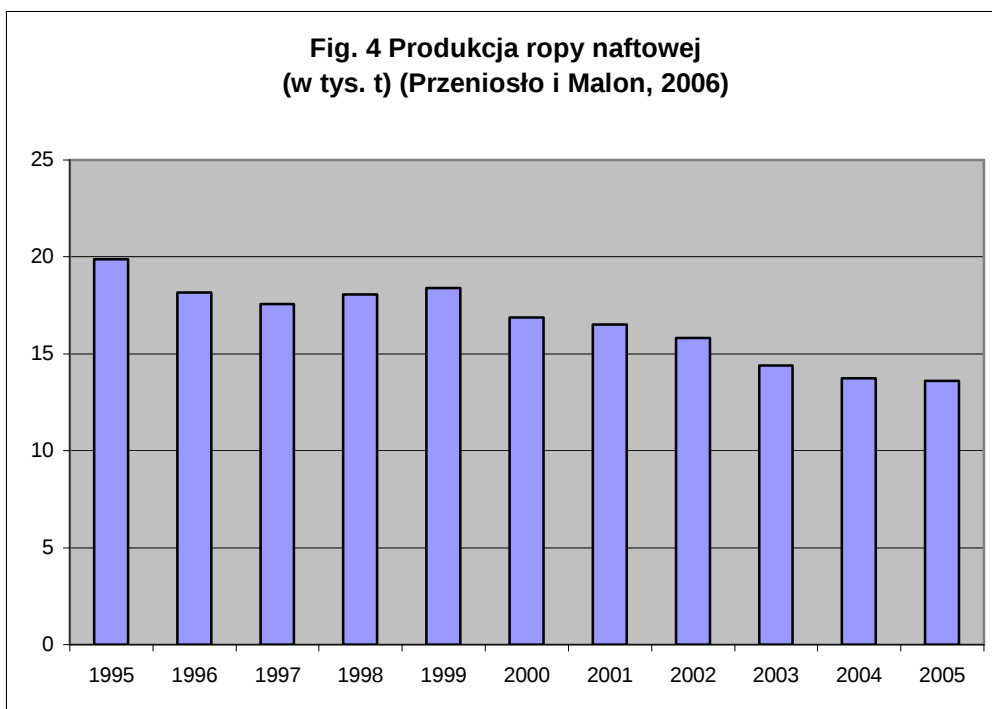
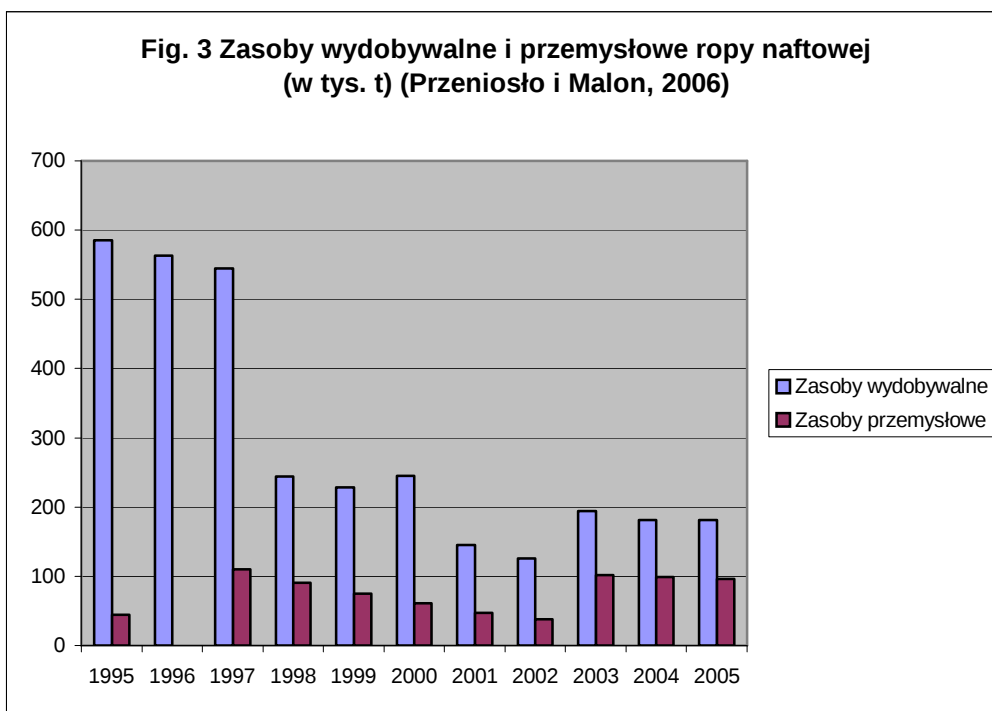
Eksploatowanych jest obecnie 8 złóż: w Karpatach (powiat gorlicki) – 6 złóż, a w Zapadlisku przedkarpackim (powiat bocheński i proszowski) – 2 złoża. Wydajność złóż karpackich jest niewielka – 0,08-1,73 tys. t (2005). Około 75% wydobywanej w województwie małopolskim ropy naftowej pochodzi ze złóż Grobla i Pławowice w Zapadlisku przedkarpackim. Skałami zbiornikowymi w tych złożach są piaskowce kredy i wapienie jury. Horyzonty roponośne zalegają na głębokości 684-780 m (Grobla) i 600-700 m (Pławowice). Zawierają one ropy lekkie (gęstość 0,811- 0,84 g/cm³), o zawartości parafiny 2,32-4,77% (Grobla) i 4,3-4,89% (Pławowice), niskosiarkowe (do 0,85% siarki).

W latach 1995-2005 wydobywanie ropy naftowej utrzymuje się na mniej więcej stałym poziomie: 14-20 tys. t (tab. 5, fig. 4).

Tabela 5 (Przeniosło i Malon, 2006)

Ropa naftowa (tys. t)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych zasoby wydobywalne	17	17	17	16	16	16	12	12	12	12	12
Biecz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	
Dominikowice	19,34	17,73	16,12	14,57	13,07	11,51	10,17	8,98	8,06	7,24	6,54
Fellnerówka	24,53	23,98	23,43	22,87	22,32	21,77	21,25	20,79	20,39	20,02	19,67
Gorlice	31,94	31,76	31,59	31,36	31,14	30,99	30,85	30,71	30,56	30,45	30,37
Kryg-Libusza-Lipinki	27,06	24,28	21,53	18,79	15,99	13,21	10,69	8,33	6,37	4,5	2,77
Limanowa	84,41	84,2	84,06	83,89	83,81	83,75					
Magdalena	5poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	
Męcina Wlk.	2,28	2,26	poz	poz	poz						
Siary	0,22	0,14	0,06	poz	0,36	0,31					
Słopnice	1,63	1,63	1,63	1,63	1,63	1,63	1,63	1,63	1,63	1,63	1,63
Szymbark	0,21	0,2	0,2	0,19	0,17	0,13					
Dąbrowa Tarn.	22,96	22,95	22,94								
Grobla	45,81	38,48	31,53	24,48	17,11	42,63	36,06	29,56	105,38	99,29	93,26
Łąka	11,46	11,43	11,21	10,66	10,41	10,04	9,32	4,69	4,58	4,58	4,58
Mniszów	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	
Pławowice	308,34	304,48	300,69	36,13	32,49	29,12	25,24	21,36	17,4	13,44	9,21
Tarnów		poz			poz			poz	poz	poz	
razem	585,19	563,52	544,99	244,57	228,5	245,09	145,21	126,05	194,37	181,15	168,03
zasoby przemysłowe											
Dominikowice			16,12	14,57	13,07	11,51	10,17	8,98	0,06	7,24	6,54
Fellnerówka			0,79	0,23							
Gorlice			2,16	1,93	1,71	1,46	1,42	1,28	1,13	1,02	0,94
Kryg-Libusza-Lipinki			21,53	18,79	15,99	13,21	10,69	8,33	6,37	4,5	2,77
Limanowa	3,98		3,63	3,46	3,38	3,32					
Dąbrowa Tarn.	0,88		0,86								
Grobla	39,28		25	17,95	10,58	4,72	2,42	0,77	79	72,91	66,88
Pławowice			39,84	33,74	30,1	26,73	22,85	18,98	15,01	13	9,21

razem	44,14	0	109,93	90,67	74,83	60,95	47,55	38,34	101,57	98,67	86,34
liczba złóż eksploatowanych	14	14	14	13	14	13	9	9	9	8	8
wydobycie											
Biecz	0,82	0,69	0,59	0,62	0,55	0,5	0,37	0,4	0,35	0,33	0,32
Dominikowice	1,85	1,61	1,61	1,55	1,5	1,56	1,34	1,19	0,92	0,82	0,7
Fellnerówka	0,57	0,55	0,55	0,56	0,55	0,55	0,52	0,46	0,4	0,37	0,35
Gorlice	0,18	0,18	0,17	0,23	0,22	0,15	0,14	0,14	0,15	0,11	0,08
Kryg-Libusza-Lipinki	2,94	2,78	2,75	2,74	2,8	2,78	2,52	2,36	1,96	1,87	1,73
Limanowa	0,26	0,21	0,14	0,17	0,08	0,06					
Magdalena	1,05	0,8	0,66	0,66	0,68						
Męcina Wlk.	0,04	0,02	0,04	0,05	0,04	0,01					
Siary	0,11	0,08	0,08	0,07	0,04	0,05					
Szymbark	0,03	0,01		0,01	0,02	0,04					
Łąka	0,01	0,03	0,22	0,55	0,25	0,37	0,72	0,52	0,11		
Magdalena					0,68	0,63	0,46	0,37	0,23	0,18	0,17
Dąbrowa Tarn.	0,03	0,01	0,01								
Grobla	7,72	7,33	6,95	7,05	7,37	6,81	6,57	6,5	6,32	6,09	6,03
Pławowice	4,28	3,86	3,79	3,8	3,63	3,37	3,88	3,88	3,96	3,96	4,23
Tarnów			0,02								
razem	19,89	18,16	17,58	18,06	18,41	16,88	16,52	15,82	14,4	13,73	11,88

2.3. Gaz ziemny

W województwie małopolskim udokumentowano 33 złoża gazu ziemnego: 10 złóż w Karpatach, a pozostałe w Zapadlisku przedkarpackim.

W Karpatach gaz ziemny akumulowany jest w utworach kredowych i w piaskowcach fliszowych, w złożach samodzielnych lub towarzyszących ropie naftowej. Wydobycie gazu przebiega w warunkach gazowo-aporowych. Gaz jest wysokometanowy (zwykle powyżej 85% metanu) i niskoazotowy (średnio kilka procent).

W Zapadlisku przedkarpackim występowanie gazu ziemnego związane jest z wapieniami jury oraz z klastycznymi skałami kredy i miocenu. Są to złoża strukturalno-litologiczne, wielowarstwowe, rzadziej masywowe. Gaz jest wysokometanowy i niskoazotowy.

Z wyjątkiem nie eksploatowanego złoża Lachowice-Stryżawa w powiecie suskim, o zasobach wydobywalnych 240 mln m³, zasoby pozostałych złóż karpackich nie przekraczają 90 mln m³. Złoża te charakteryzują się większymi zasobami wydobywalnymi. Największymi obiektami są: Tarnów (miocen) – 1416 mln m³, Ryłowa – 544,68 mln m³, Raciborsko – 434,6 mln m³, Szczepanów – 386,92 mln m³, Grabina-Nieznanowice – 350,3 mln m³ i Jadowniki – 330 mln m³ (dane za rok 2005).

Od 1999 r. nastąpił spadek wielkości zasobów wydobywalnych gazu ziemnego, z poziomu 1,4 mld m³ do około 6 mln m³ (tab. 6, fig. 5). Ubytek zasobów gazu w 2005 r. nastąpił na skutek weryfikacji zasobów w dodatku do dokumentacji geologicznej złoża Łętowice-Bogumiłowice. Od roku 1999 zmniejsza się także sukcesywnie wielkość zasobów przemysłowych.

Eksploatowanych jest 5 złóż w Karpatach i 14 złóż w Zapadlisku przedkarpackim. Wielkość wydobycia gazu ziemnego ze złóż karpackich nie przekracza 1 mln m³, z wyjątkiem złoża Dąbrówka Tuchowska (6,24 mln m³).

W Zapadlisku przedkarpackim największe wydobycie w 2005 r. pochodziło ze złóż: Jodłówka – 83,66 mln m³, Tarnów (miocen) – 74,43 mln m³, Szczepanów – 57,64 mln m³ i Tarnów (jura) – 45,58 mln m³. Złoża Jaśniny Północ i Swarzów przeznaczono na podziemne magazyny tego surowca (PMG), a istniejące w nich zasoby będą pełnić rolę poduszki gazowej (tzw. pojemność buforowa).

Po szczytowej wielkości wydobycia: około 395 mln m³ w 1998 r., od roku 2000 wielkość produkcji ze złóż Małopolski kształtuje się w granicach 210-300 mln m³, z tendencją spadkową, szczególnie od 2003 r. (tab. 6, fig. 6).

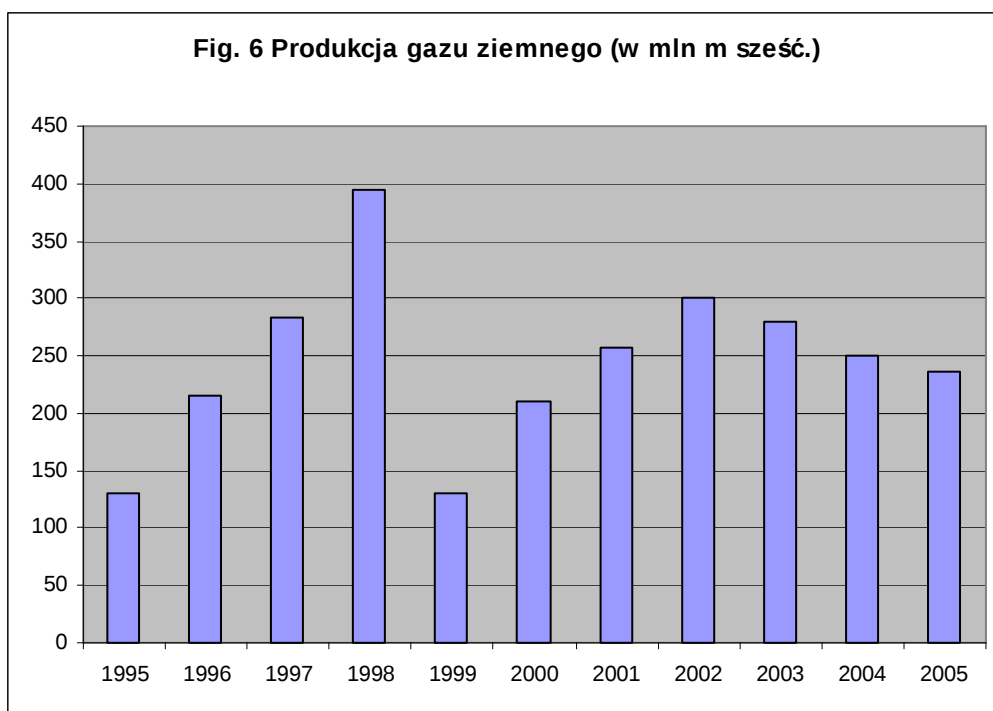
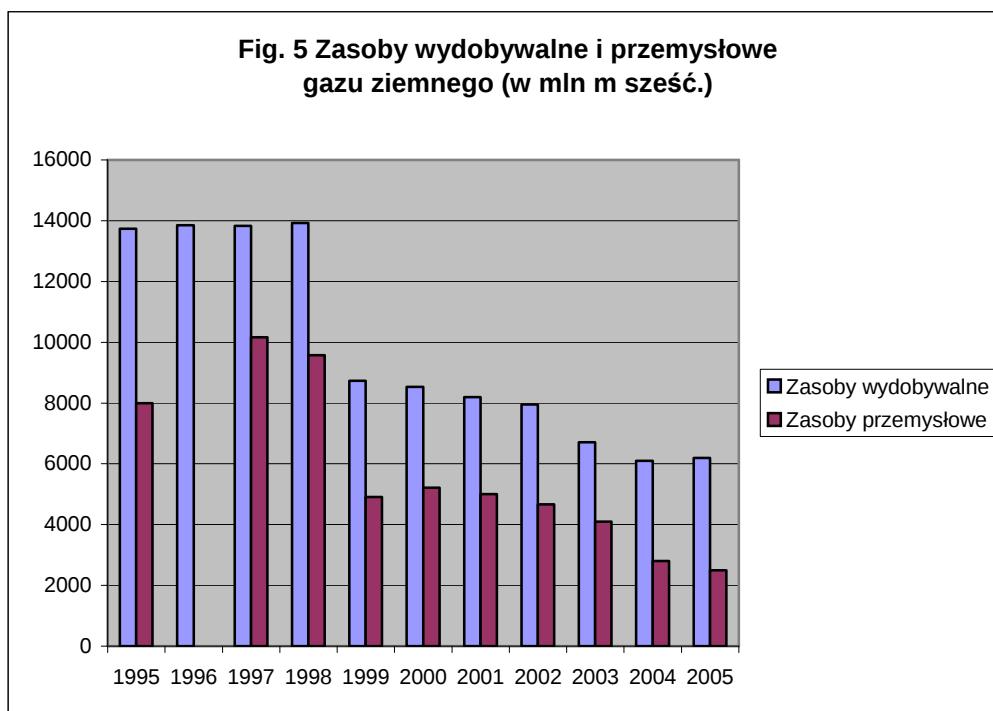
Tabela 6 (Radwanek-Bąk et al. 2006)

Gaz ziemny, (mln m³)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych zasoby wydobywalne	29	33	35	35	32	32	31	33	33	33	33
Bednarka	poz	Opoz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz
Biecz	poz	Opoz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz	poz
Dąbrówka Tuch.	230,13	244,51	238,64	232,19	226,23	220,09	214,29	57,17	52,25	44,59	37,35
Gorlice	21,68	31,77	31,71	31,62	31,55	31,51	31,48	31,44	31,39	31,33	31,29
Gorlice-Glinik	22,77	21,85	21,01	20,23	19,49	18,76	18,28	16,85	15,77	14,72	13,77
Lachowice-Stryszawa		240	240	240	240	240	240	240	240	240	240
Limanowa	14,84	14,81	14,79	14,77	14,76	14,76					
Słupnice		88,53	87,6	87,11	86,66	86,32	86,01	85,78	85,55	85,33	85,11
Strzeszyn										2,74	2,74
Szalowa	88,02	87,05	86,15	85,27	84,41	83,5	82,57	81,47	80,43	79,46	78,53
Borek	95,35	91,42	87,92	88,72	87,57	86,58	86,14	86,37			
Brzezowiec I, II	117,14	116,93	116,93	116,93	116,37	115,58	115,3	115,12	115,12	115,12	115,2
Dąbrówka Tarn.		1,04	1,03	1,03							
Dąbrówka	80,89	79,41	75,46	71,88	66,91	62,83	60,94	60,13	57,94	54,15	46,53
Grabina-Nieznanowice	375,05	372,53	370,2	367,85	365,42	362,96	360,33	357,88	355,34	352,61	350,3
Grabina-Nieznanowice S	215,54	214,11	212,94	212,06	211,37	210,81	210,36	209,89	209,46	209,03	208,6
Grądy Boch.	17	13,88	15,5	11,48	10,56	9,67	7,99	3,23	1,69	27,86	20,67
Grądy Boch. W	506	478,27	449,64	428,18	419,73	413,37	408,12	399,73	393,39		
Grobla	2,19	1,81	1,43	1,08	0,72	2,52	2,16	1,82	57,58	57,29	57,01
Jadowniki	330	330	330	330	330	330	330	330	330	330	330
Jaśniny N	421,63	421,63	421,63	421,63	421,63	421,63	419,5	393,54	366,67	342,35	232,33
Jodłówka	5680,99	5503,21	5329,4	5057,54							1116,48
Łazy		40	40	40	40	40	40	40	38,85	34,77	33,15
Łączki Brzeskie	3,62	3,62	3,62	3,58							
Łąka	142,96	293,36	288,99	284,82	280,39	273,46	258,94	248,11	244,44	242,84	240,91
Łękawica								124	124	124	124
Łętowice-Bogumił.	430	429,7	429,7	428,95	408	386,59	373,83	361,93	346,03	333,78	130
Raciborsko	438,37	437,95	437,62	437,27	436,95	436,53	436,26	435,85	435,4	434,93	434,5

Rajsko				163	163	163	163	163	163	163	163
Rylowa	544,68	544,68	544,68	544,68	544,68	544,68	544,68	544,68	544,68	544,68	544,68
Rysie	289,87	286,65	283,3	41,91	39,26	36	33,12	31,04	28,07	26,32	24,53
Strzeszyn	5,07	4,52	4,09	3,72	3,41	3,12	2,85	2,8	2,77		
Swarzów			28,8	28,8	28,8	28,8	28,8	28,8	28,8	28,8	28,8
Szczepanów	1180	1179,92	1179,92	1743,92	1743,92	1715,44	1578,63	1463,42	517,45	444,56	386,92
Tarnów Jura	381,08	356,36	333,82	294,46	264,23	223,63	194,9	168,71	143,16	123,56	77,98
Tarnów Miocen	1834,03	1797,93	2005,91	1974,51	1931,43	1847,31	1748,92	1666,1	1581,95	1490,47	1416,04
Wierzchosławice	120	119,74	119,74	119,74	119,74	119,74	119,74	119,74	119,74	119,74	119,74
razem	13588,9	13847,19	13832,17	13928,93	8737,19	8529,19	8197,14	7868,6	6710,92	6098,03	6193,75
zasoby przemysłowe											
Dąbrówka Tuch.	105,31		93	86,55	80,59	74,45	68,66	29,2	22,28	18,91	15,78
Gorlice-Glinik	14,14		12,38	11,6	10,86	10,13	9,65	8,22	7,14	6,09	5,14
Słupnice			7,36	6,87	6,42	6,08	5,77	5,54	5,31	5,09	4,87
Strzeszyn										2,37	2,37
Szałowa			75,03	74,15	73,29	72,38	71,45	70,35	69,31	68,34	67,41
Borek	82,89		75,46	73,31	72,16	71,17	70,73	70,96			
Brzezowiec I, II			48,38	48,38	47,82	47,03	46,75	46,57	46,57	46,57	46,57
Dąbrówka	69,37		63,94	60,36	55,39	51,31	49,42	48,61	46,42	42,63	16,99
Grabina-Nieznanowice			84,14	82,54	80,86	88,4	48,56	46,1	43,56	40,83	38,52
Grabina-Nieznanowice S			117,74	116,86	116,17	115,61	115,16	114,69	114,26	113,83	113,4
Grądy Boch.	13,04		9,06	8,09	7,17	6,28	4,6	2,22	0,06		
Grądy Boch. W	463,76		407,4	385,94	377,49	317,13	365,88	357,49	351,15		
Grobla	1,9		1,14	0,79	0,44	0,4	0,37	0,33	4,36	4,07	3,79
Jaśniny N	390,01		392,21	390,01	390,01	390,01	387,88	361,92	335,05	246,4	145,14
Jodłówka	4187,07		4821,9	4550,04							
Łazy									36,01	31,93	30,31
Łąka	74,96		220,99	216,82	212,39	205,46	190,94	180,11	176,44	39,77	37,85
Łękawica										120,03	120,03
Łętowice-Bogumił.	386,3		386	385,25	364,3	342,89	330,13	318,23	37,02	24,76	18,54
Raciborsko			22,28	21,93	21,61	21,19	20,92	20,51	20,06	19,59	19,16
Rysie	253,34		246,77	18,05	15,4	12,15	9,26	7,19	4,21	3,31	2,38
Strzeszyn			3,72	3,35	3,04	2,75	2,48	2,43	2,4		

Swarzów			28,8	28,8	28,8	28,8	28,8	28,8	28,8	28,8	28,8
Szczepanów			935,47	935,47	935,47	1449,06	1312,25	1199,04	1102,88	397,16	339,51
Tarnów Jura	239,9		191,97	171,61	156,38	135,78	194,26	168,07	142,52	132,72	109,89
Tarnów Miocen	1714,62		1842,43	1811,03	1767,94	1683,82	1585,43	1502,61	1418,46	1326,98	1252,55
Wierzchosławice			81,9	81,9	81,9	81,9	81,9	81,9	81,9	81,9	81,9
razem	7996,61	0	10169,47	9569,7	4905,9	5214,18	5001,25	4671,09	4096,17	2802,08	2500,9
liczba złóż eksploatowanych	21	24	19	23	22	21	23	22	21	21	19
wydobycie											
Bednarka				0,17	0,64	0,71	0,52	0,72	0,66	0,6	0,53
Dąbrówka Tuch.	6,3	6,44	5,87	6,45	5,96	6,14	5,88	6,29	6,92	6,66	6,24
Gorlice	0,04	0,07	0,06	0,09	0,07	0,04	0,03	0,04	0,05	0,06	0,04
Gorlice-Glinik	0,93	0,92	0,84	0,78	0,74	0,73	0,48	1,43	1,08	1,05	0,95
Limanowa	0,04	0,03	0,02	0,02	0,01						
Słupnice		1,64	0,93	0,49	0,45	0,34	0,31	0,23	0,23	0,22	0,22
Strzeszyn										0,03	
Szałowa	1,05	0,97		0,88	0,86	0,91	0,93	1,1	1,04	0,94	0,93
Borek	7,9	3,93		2,2	1,15	0,99	0,44				
Brzezowiec I, II	0,32	0,21			0,56	0,79	0,28	0,18			
Dąbrówka Tarn.	0,81		0,01								
Dąbrówka		1,48	3,95	3,58	4,96	4,08	1,89	0,81	2,19	3,79	7,62
Brzezówka	0,12										
Grabina-Nieznanowice	2,73	2,52	2,33	2,36	2,43	2,46	2,63	2,45	2,54	2,73	
Grabina-Nieznanowice S	1,63	1,43	1,17	0,87	0,69	0,56	0,45	0,47	0,43	0,43	0,43
Grądy Boch.		3,12	3,68	2,18	0,92	0,89	1,68	4,76	3,29	4,47	7,19
Grądy Boch. W		27,73	28,63	21,46	8,45	6,36	5,25	8,39	6,34		
Grobla	0,39	0,38	0,38	0,35	0,36	0,37	0,36	0,34	0,34	0,29	0,28
Jaśniny N	2,2						2,13	25,96	26,87	24,32	18,39
Jodłówka	6,7	94,8	173,73	271,86							
Łazy									1,15	4,08	1,62
Łączki Brzeskie				0,04							
Łąka	0,84	4,66	4,37	4,17	4,44	6,93	14,52	10,83	1,01	1,6	1,93
Łętowice-Bogumił.		0,3		0,75	20,95	21,41	12,76	11,9	15,9	12,25	10,53
Raciborsko	0,4	0,42	0,33	0,35	0,33	0,42	0,27	0,41		0,47	0,43

Rylowa	0,32										
Rysie	4,54	3,22	3,35	4,4	2,65	3,26	2,88	2,08	2,97	1,75	1,79
Strzeszyn	0,63	0,55	0,43	0,37	0,31	0,29	0,27	0,05	0,03		
Szczepanów		0,08		39,36	30,23	28,48	136,81	113,21	96,17	72,89	57,64
Tarnów Jura	35,46	24,72	22,54	31,4	43,08	40,6	28,73	26,19	25,55	19,6	45,58
Tarnów Miocen	57,36	35,9	30,11			84,12	38,39	82,82	84,15	91,48	74,43
Wierzchosławice		0,26									
razem	130,71	215,78	282,73	394,58	130,24	210,88	257,89	300,66	278,91	249,71	236,77

2.4. Metan z pokładów węgla

Metan sorbowany w węglach i piaskowcach karbońskich udokumentowano w złożu węgla kamiennego KWK Brzeszcze. W 2005 r. nastąpił ponad pięciokrotny wzrost wielkości zasobów wydobywalnych tego gazu (tab. 7, fig. 4), dokumentowanego jako kopalina towarzysząca. Natomiast udział zasobów przemysłowych stopniowo malał w latach 1998-

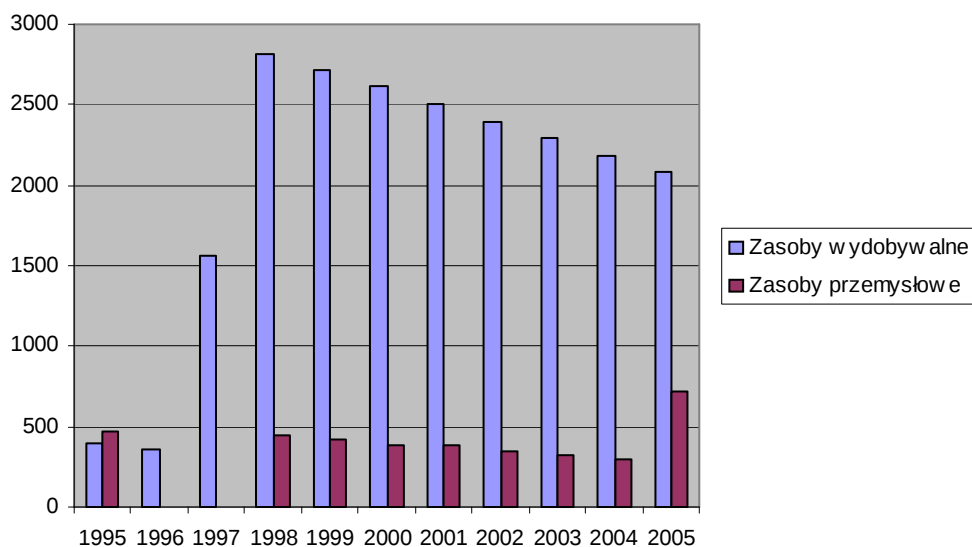
2004, z 16 % do 13%. W 2005 r. nastąpił ich wzrost i zasoby przemysłowe stanowiły 34% zasobów wydobywalnych (tab. 7, fig. 7).

Wykorzystanie metanu z pokładów węgla podyktowane jest głównie względami bezpieczeństwa. Ze względu na formę jego występowania, wykorzystanie tego gazu wymaga zastosowania specjalnych, desorpcyjnych technologii odzysku. Pozyskiwany był on w ilości 26,6 mln m³ (dane za rok 2005) przy eksploatacji węgla (tab. 7, fig. 8). Jest to ilość porównywalna z wielkością wydobycia gazu ziemnego z niektórych złóż Zapadliska przedkarpackiego. Około 71,5 mln m³ metanu wyemitowała kopalnia do atmosfery, w formie tzw. emisji z wentylacją. Zwiększenie uzysku tego gazu jest ważnym wyzwaniem ze względów środowiskowych i ekonomicznych. O ważności tego zagadnienia świadczy ustalenie zerowej stawki opłaty eksploatacyjnej od tej kopaliny (Ustawa z dn. 22 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy Prawo geologiczne i górnicze).

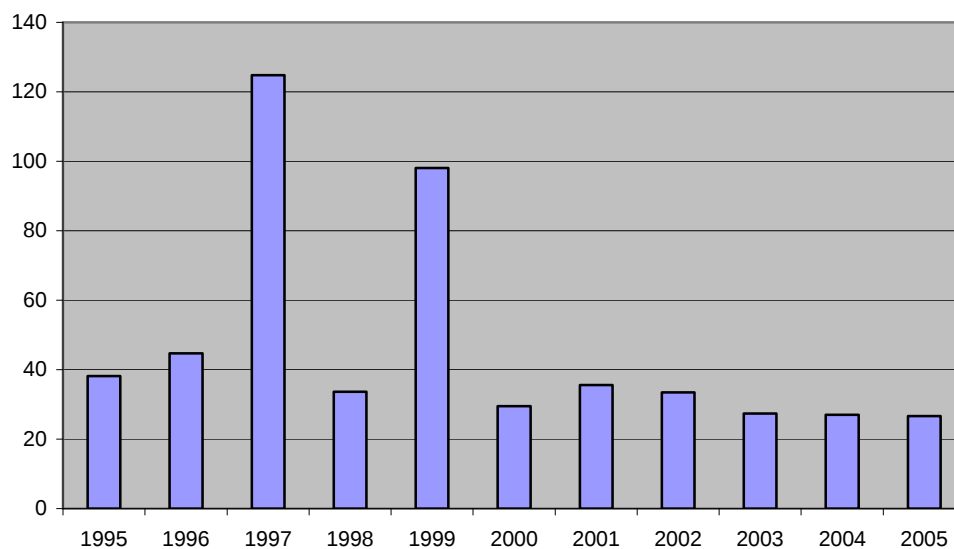
Tabela 7 (Radwanek-Bak et al. 2006)

Metan z pokładów węgla, (tys. m³)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Brzeszcze											
zasoby geologiczne wydobywalne	399	354	1568	2817	2719	2618	2504	2393	2288	2187	2086
zasoby przemysłowe	475	0	0	446	418	389	384	351	323	296	719
liczba złóż eksploatowanych	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
produkcja	38,2	44,7	124,8	33,6	98,1	29,5	35,6	33,5	27,4	27	26,6

Fig. 7 Zasoby wydobywalne i przemysłowe metanu z pokładów węgla kamiennego (w mln m sześć.)

Fig. 8 Produkcja metanu z pokładów węgla kamiennego (w mln m sześć.)

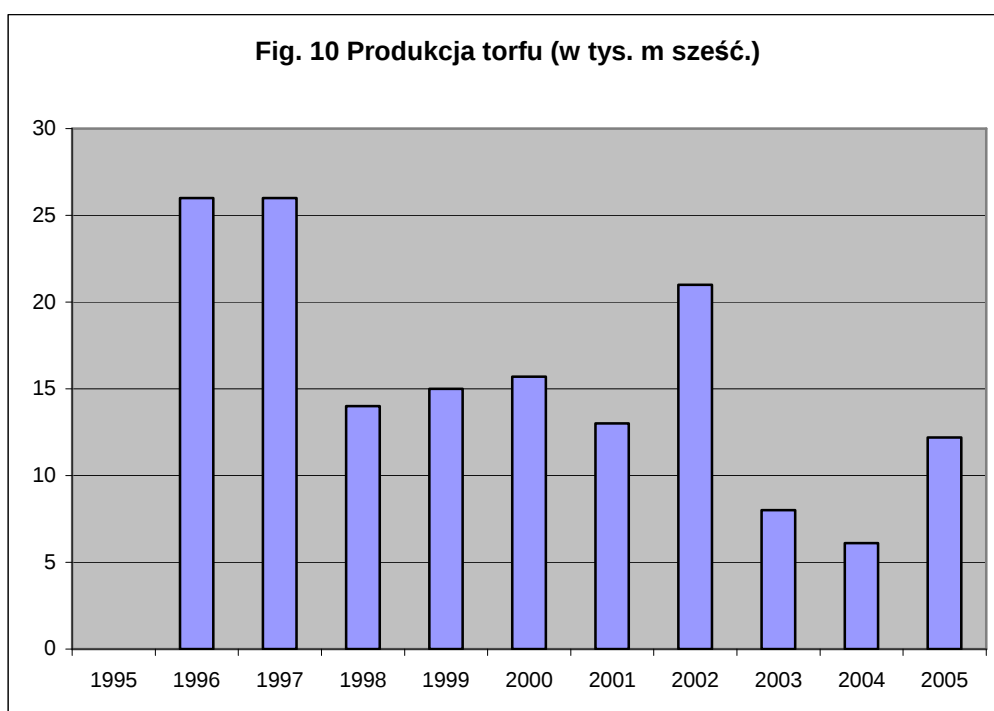
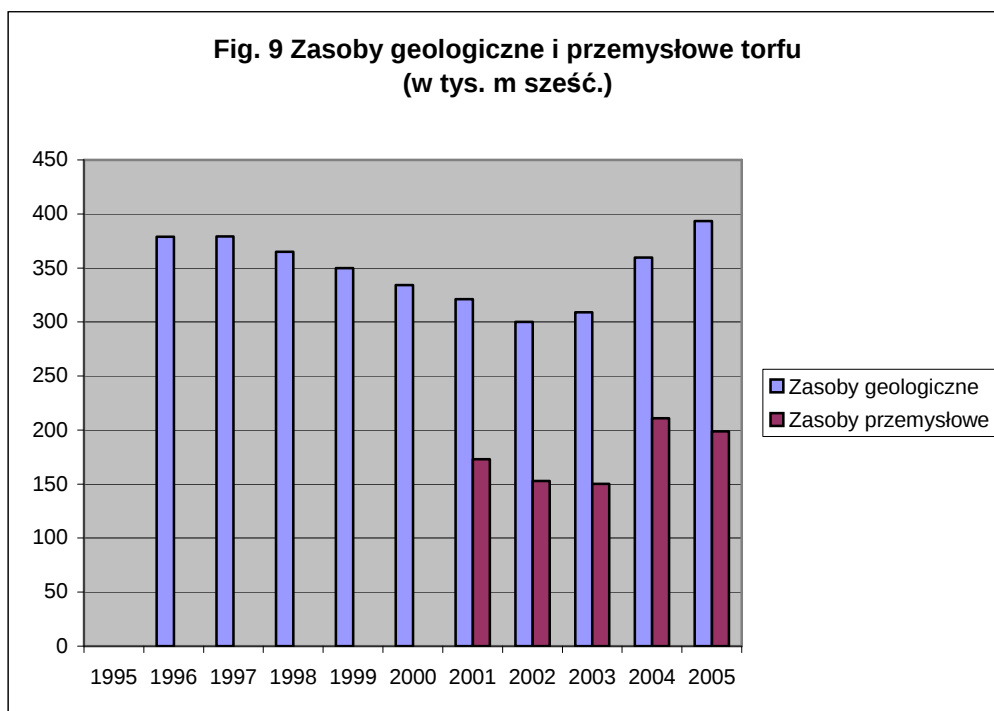
2.5. Torf

Torf stosowany jest obecnie w ogrodnictwie, jako środek poprawiający strukturę gleby, w rolnictwie, jako nawóz organiczny i w lecznictwie, jako środek do kąpieli i okładów (borowiny). Jako opał wykorzystywany jest lokalnie. Zastosowanie torfu w poszczególnych dziedzinach zależy od jego właściwości fizykochemicznych. O jego przydatności w rolnictwie i ogrodnictwie decydują: zawartość popiołu, stopień rozkładu szczątków roślinnych i pH. Do celów leczniczych nadają się torfy o odpowiedniej czystości mikrobiologicznej, znacznym stopniu rozkładu, maziowej konsystencji, dużej zawartości czynnych związków organicznych i wilgotności powyżej 75%.

W Małopolsce udokumentowano 2 złoża torfu: Pogórska Wola w powiecie tarnowskim, zawierające borowiny oraz Puścizna Wielka w powiecie nowotarskim (tab. 8, fig. 10). Eksploatowane jest tylko złożo torfu Puścizna Wielka, dla celów ogrodniczych. Wielkość wydobycia torfu w latach 1996-2005 była zmienna i wahała się w granicach 6-26 tys. m³ (tab. 8, fig. 10).

Tabela 8 (Przeniosło i Malon, 2006)

Torf (tys. m³)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych		1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
zasoby geologiczne		379	379	365	350	334	321	300	309	359	394
zasoby przemysłowe							173	153	150	211	199
liczba złóż eksploatowanych		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
produkcja		26	26	14	15	15,7	13	21	8	6,1	12,2

2.6. Sól kamienna

W Zapadlisku przedkarpackim, tradycyjnym regionie występowania i wieloletniej eksploatacji soli kamiennej, górnictwo solne zakończyło działalność w roku 1999. Występowanie soli kamiennej związane jest z miocenскими utworami ewaporatowymi. Złoża charakteryzują się skomplikowaną budową geologiczną, spowodowaną ich lokalizacją w strefie nasunięcia karpackiego.

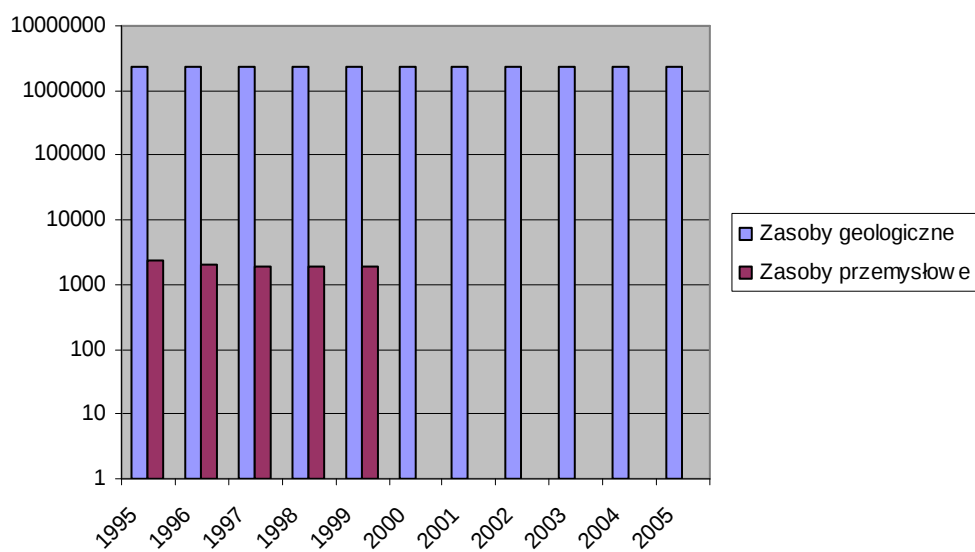
W Małopolsce wykazywane są 3 złoża tej kopaliny – Siedlec-Moszczenica, Wieliczka i Wojnicz – o łącznych zasobach geologicznych 2,3 mld t (tab. 9, fig. 11, 12), przy czym zasoby złoża Wieliczka zostały przekwalifikowane do zasobów pozabilansowych. Od 1996 r. nie prowadzi się w nim eksploatacji górniczej. Ostatnim złożem, w którym w 1999 r. zaniechano eksploatacji, było złożo Barycz, nie wykazywane obecnie w Bilansie zasobów (2006). Najstarsze kopalnie soli: Bochnia i Wieliczka pełnią obecnie z powodzeniem funkcje turystyczne i lecznicze.

Perspektywy zagospodarowania rozpoznanego w kategorii C₂ złoża Wojnicz są negatywne, m.in. ze względów ekonomicznych (skomplikowana budowa geologiczna i związane z tym wysokie koszty górnicze), rynkowych (wystarczająca podaż soli kamiennej ze złóż cechsztyńskich Polski centralnej) i środowiskowych.

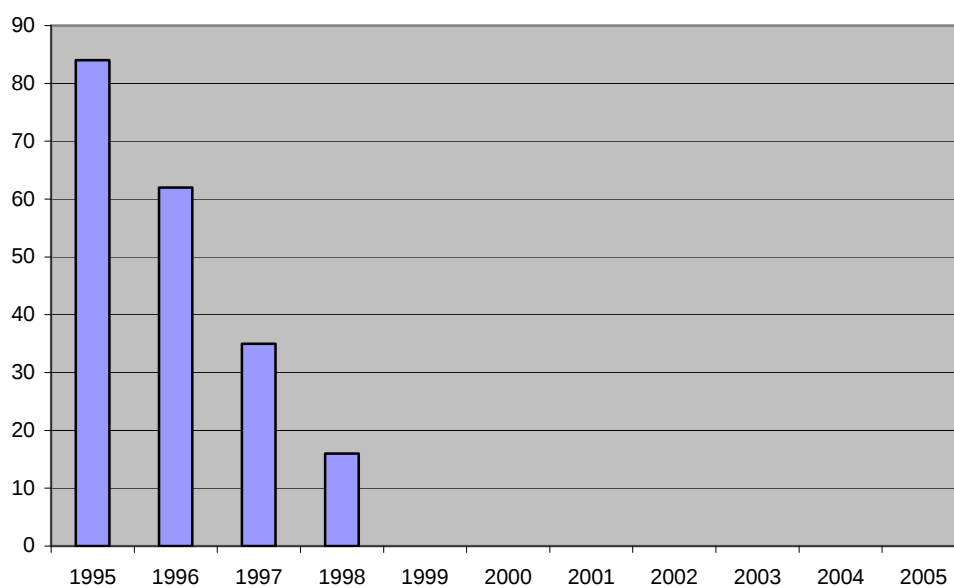
**Tabela 9 (Przeniosło i Malon,
2006)**

Sól kamienna (tys. t)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3
zasoby geologiczne	2273242	2272881	2272771	2272785	2272785	2270883	2270883	2270883	2270883	2270883	2270883
zasoby przemysłowe	2359	1998	1888	1902	1902						
liczba złóż eksploatowanych	1	1	1	1							
produkcja	84	62	35	16							

**Fig. 11 Zasoby geologiczne i przemysłowe soli kamiennej
(w tys. t)**

Fig. 12 Produkcja soli kamiennej (w tys. t)

2.7. Rudy cynkowo-ołowiowe

Złoża rud cynkowo-ołowiowych w okręgach chrzanowskim i olkuskim zajmują południową i wschodnią część śląsko-krakowskiej prowincji złożowej. Po zaniechaniu wielowiekowej produkcji górniczej w rejonie Tarnowskich Gór i Bytomia, aktualnie eksploatowane są tylko złoża występujące w województwie małopolskim. Siarczkowe rudy cynku i ołowiu, będące przedmiotem eksploatacji górniczej, występują w triasowych dolomitach kruszconośnych, obejmujących różne ogniwa stratygraficzne dolnego wapienia muszlowego. Złoża wykazują formę pseudopokładową, soczewową lub gniazdową.

W okręgu chrzanowskim wykazywane są dwa złoża rud cynkowo-ołowiowych: Balin-Trzebionka i Jaworzno (tylko o zasobach pozabilansowych), a w okręgu olkuskim 10 złóż, z których trzy posiadają zasoby pozabilansowe (Bolesław, Jaroszewiec-Pazurek i Krzykawa). Zasoby bilansowe w okręgu chrzanowskim skupione są jedynie w złożu Balin-Trzebionka. Wynosiły one w 2005 r. 7328 tys. t rudy, zawierającej 91 tys. t ołowiu i 231 tys. t cynku. Zasoby bilansowe siedmiu złóż okręgu olkuskiego wynosiły łącznie 53.540 tys. t rudy, zawierającej łącznie 1077 tys. t ołowiu i 2235 tys. t cynku. Od 1995 r. do 2005 r. nastąpił 38% ubytek wielkości tych zasobów. Spowodowane to było głównie intensywną eksploatacją tych złóż oraz skreśleniem z bilansu zasobów rud tlenkowych (tzw. galmanów).

Zasoby przemysłowe, skupione w 3 złożach eksploatowanych stanowiły około 40% zasobów bilansowych (dane za 2005 r.). Podobnie jak w przypadku zasobów bilansowych, w okresie 1995-2005 nastąpił spadek wielkości zasobów przemysłowych o ponad 45% (tab. 10, fig. 13).

W okręgu chrzanowskim eksploatowane jest złożo Balin-Trzebionka, o zasobach bilansowych ponad 7,3 mln t rudy zawierającej 91 tys. t ołowiu i 231 tys. t cynku. Wielkość wydobycia w 2005 r. wynosiła ponad 1,9 mln t rudy (w tym 30 tys. t ołowiu i 58 tys. t cynku). W zakładzie przeróbczym Trzebionka produkowane są koncentraty dla hutnictwa: cynkowy, o wysokiej zawartości cynku (61,7-62,5%) i bardzo niskiej zawartości MgO i CaO, ołowiowy (69-73% ołowiu) oraz w niewielkich ilościach, kolektywny koncentrat cynkowo-ołowiowy i tzw. kamień dolomitowy, pozostały po wstępnym wzbogacaniu rudy.

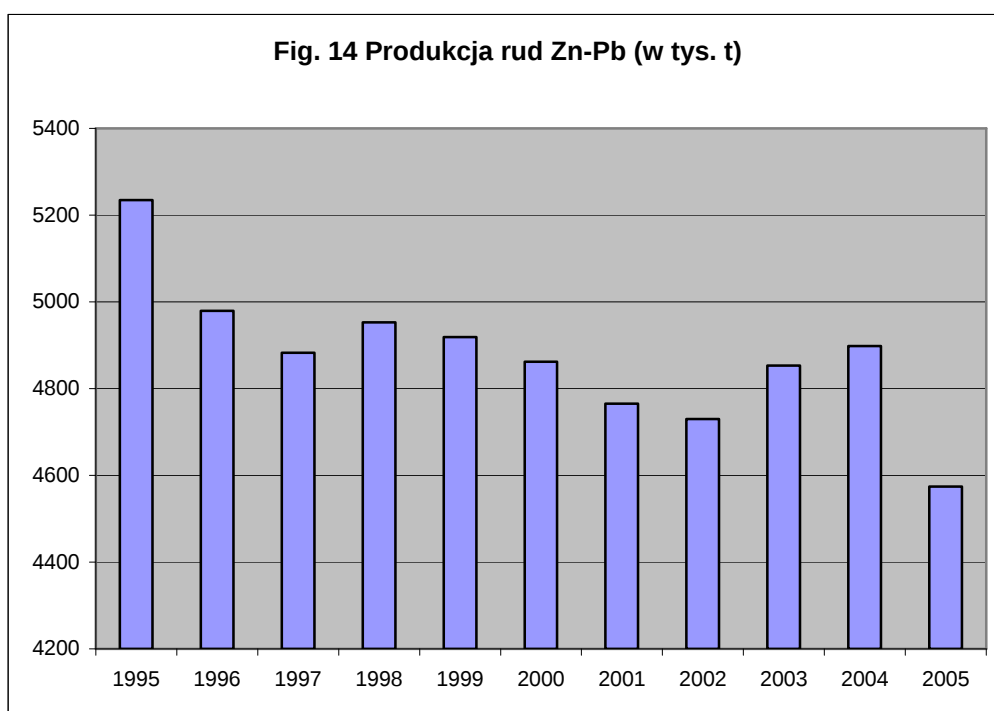
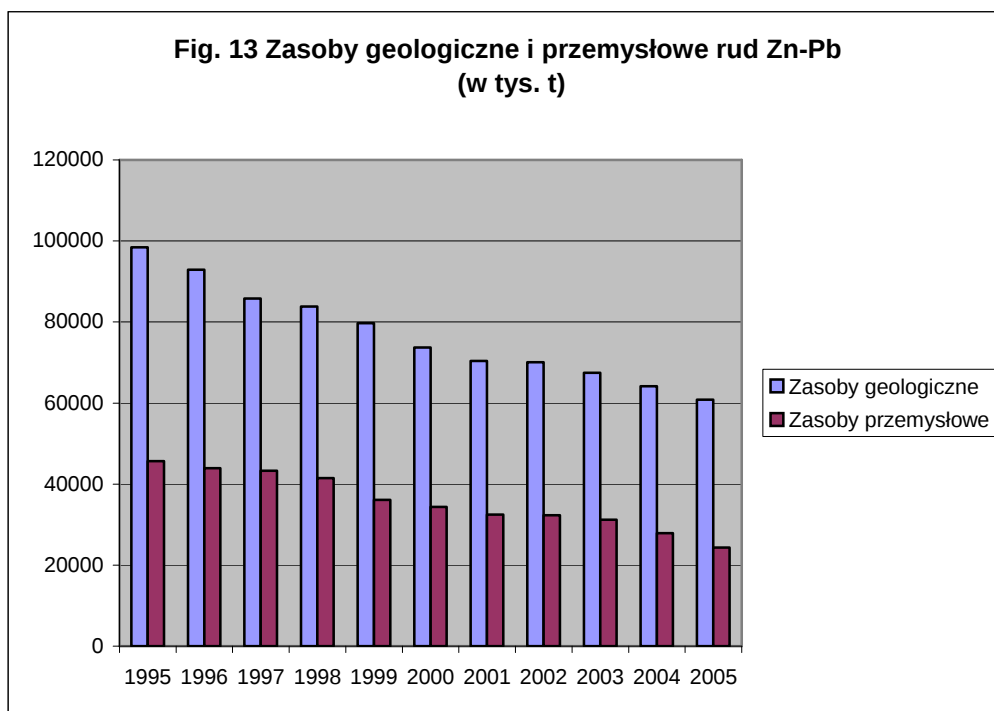
W okręgu olkuskim rudy cynkowo-ołowiowe eksploatowane są wyłącznie w kopalni Olkusz-Pomorzany, o łącznych zasobach bilansowych 24.302 tys. t rudy (w tym 403 tys. t ołowiu i 1071 tys. t cynku). Do 1996 r. eksploatację prowadzono w sąsiedniej kopalni Bolesław. W 1997 r. zasoby bilansowe tego złoża przekwalifikowano do zasobów pozabilansowych.

Tabela10 (Przeniosło i Malon, 2006)

Rudy Zn-Pb (tys. t)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych zasoby geologiczne	9	9	9	11	11	11	12	12	12	12	12
okręg chrzanowski	22622	21327	19252	18662	16457	15948	14933	13608	11425	9059	7328
okręg olkuski	75847	71588	66514	65159	63248	57770	55480	56454	56061	55127	53540
razem	98469	92915	85766	83821	79705	73718	70413	70062	67486	64186	60868
zasoby przemysłowe											
okręg chrzanowski	18302	17078	18575	17985	16457	15948	14933	13608	11425	9059	7463
okręg olkuski	27393	26846	24732	23483	19607	18416	17570	18710	19801	18829	16883
razem	45698	43927	43310	41471	36067	34367	32506	32320	31228	27890	24348
liczba złóż eksploatowanych produkcja	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2
okręg chrzanowski	2233	2386	2377	2387	2339	2374	2389	2403	2349	2253	1955
okręg olkuski	3002	2593	2506	2566	2580	2488	2376	2327	2504	2645	2591
razem	5235	4979	4883	4953	4919	4862	4765	4730	4853	4898	4576

W 2005 r. wydobyto z kopalni Olkusz-Pomorzany prawie 2,6 mln t rudy zawierającej 41 tys. t ołowiu i 104 tys. t cynku (tab. 10, fig. 14). Produkowane w ZP Olkusz-Pomorzany koncentraty cynkowy i ołowiowy były niższej jakości niż koncentraty z Trzebionki i zawierały odpowiednio 54,4-55,2% cynku i 64-67% ołowiu.

W perspektywie lat 2008-2010 przewiduje się zaniechanie eksploatacji górniczej złóż małopolskich ze względu na wyczerpanie zasobów rud. Najwcześniej nastąpi to w przypadku kopalni Trzebionka.

2.8. Piaskowce

Piaskowce wykorzystywane są głównie jako kamienie drogowe i budowlane. Stosowane są one przede wszystkim w postaci kruszywa łamanego w budownictwie drogowym oraz w postaci kamienia blocznego i okładzinowego w budownictwie ogólnym. W mniejszym stopniu znajdują zastosowanie jako kostka drogowa i elementy krawężnikowe w drogownictwie oraz jako elementy kamienne w budownictwie ogólnym. Ich zastosowanie jest uzależnione od parametrów jakościowych, którymi są przede wszystkim: wytrzymałość na ściskanie, ścieralność, nasiąkliwość, mrozoodporność.

W województwie małopolskim złoża piaskowców występują w Karpatach, w utworach fliszowych kredy i trzeciorzędu. Znaczenie gospodarcze mają przede wszystkim trzeciorzędowe piaskowce magurskie, krośnieńskie i ciężkowickie oraz kredowe piaskowce grodziskie i istebniańskie. Jakość tych kopalin obniża występowanie, w zmiennych proporcjach, przeławiczeń różnych odmian łupków ilastych, charakterystycznych dla osadów fliszowych.

W województwie małopolskim udokumentowano 50 złóż piaskowców (na 208 wszystkich udokumentowanych złóż tej kopaliny w kraju). Sumaryczne zasoby geologiczne bilansowe tych złóż wynoszą ponad 520 mln t, co stanowi ok. 35% zasobów krajowych. Zasoby przemysłowe wynoszą ponad 123 mln t, czyli ponad 45% zasobów przemysłowych piaskowców w kraju. Tak więc pod względem bazy zasobowej piaskowców Małopolska zajmuje pierwsze miejsce w Polsce.

W ostatnich 10 latach obserwuje się nieznacznie wahania zasobów geologicznych, związane z zamykaniem wielu (szczególnie małych) kamieniołomów i uruchamianiem nowych złóż. Natomiast widoczna jest stała tendencja wzrostowa zasobów przemysłowych (tab. 14, fig. 15).

Pod względem zasobów geologicznych największe złoża piaskowców w Małopolsce to: eksploatowany kamieniołom Osielec k. Suchoj Beskidzkiej, o zasobach ponad 65 mln t (jest to jedno z największych złóż tej kopaliny w kraju), nieeksploatowane dotąd złoża w Harbutowicach k. Myślenic (prawie 50 mln t zasobów rozpoznanych dotąd w kat. C₂, a więc o najniższym stopniu wiarygodności), Dziale (ponad 40 mln t zasobów rozpoznanych szczegółowo w kat. A+B+C₁) i Królowej Górnej (także ponad 40 mln t zasobów rozpoznanych w kat. C₂), oba znajdują się w okolicy Nowego Sącza. Znaczącym obiektem jest także eksploatowane złożo Wierchomla (ponad 40 mln t zasobów geologicznych). Obiecujący jest fakt udokumentowania znaczących zasobów geologicznych w złożach dotąd

nieeksploatowanych, co stwarza dobre perspektywy wykorzystania tej cennej kopaliny na przyszłość.

Pod względem zasobów przemysłowych największe złoża piaskowców w Małopolsce to Wierchomla (blisko 40 mln t), Osielec (ponad 33 mln t) i Kłęczany (ponad 25 mln t). Wszystkie te kamieniołomy eksploatują trzeciorzędowe piaskowce magurskie.

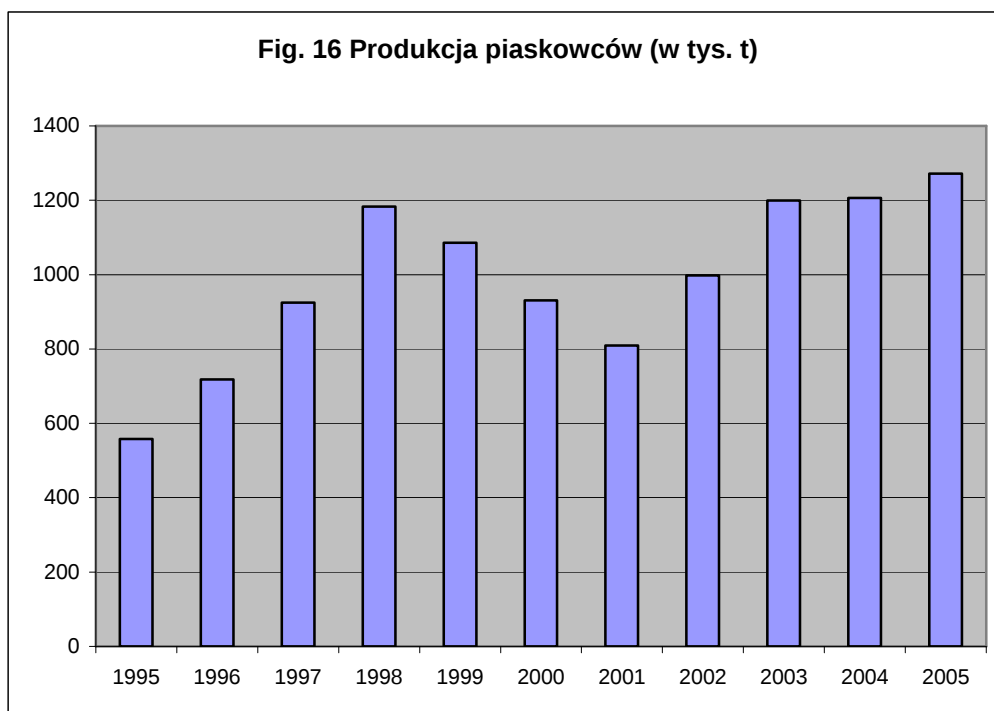
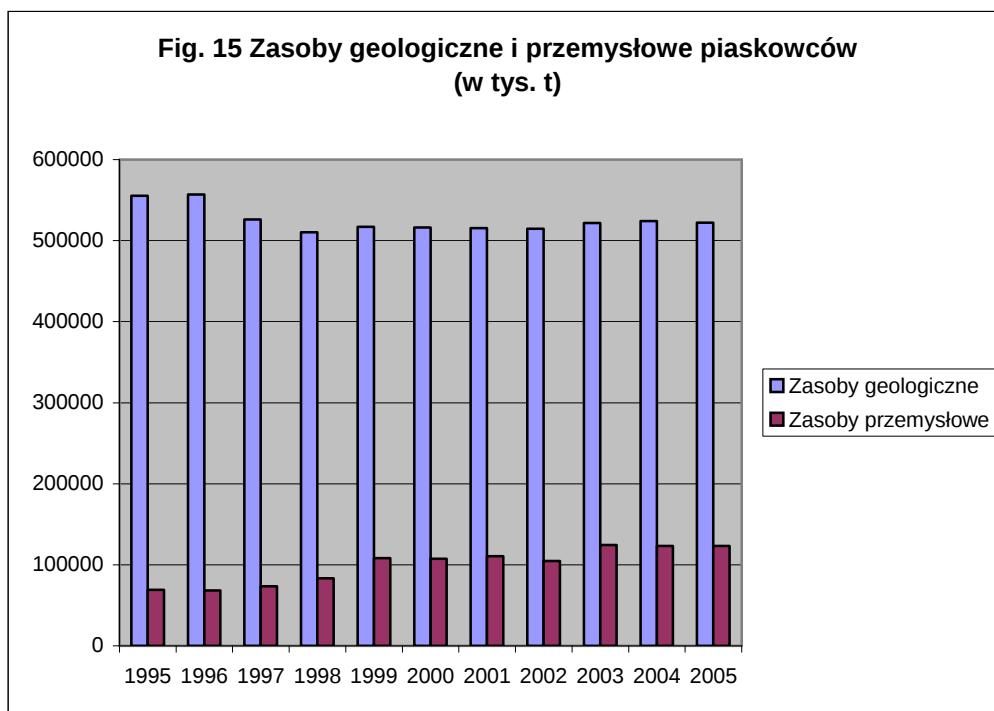
Stopień wykorzystania zasobów złóż Małopolski przekracza nieco 23%, co świadczy z jednej strony o znacznych możliwościach powiększenia zasobów przemysłowych, a z drugiej o trudnościach, jakie napotyka wykorzystanie tych złóż. Wystarczalność zasobów piaskowców w Małopolsce wynosi 97 lat.

Produkcja piaskowców wyniosła w roku 2005 ponad 1,2 mln t, co dało Małopolsce drugie miejsce w kraju. Należy dodać, że piaskowce są także eksploatowane w wielu małych kamieniołomach na potrzeby lokalne. W ciągu ostatnich 10 lat widoczna jest znaczna zmienność produkcji (tab. 11, fig. 16), wyrażająca się dwukrotnym wzrostem wydobywania w latach 1995-98, następnie spadkiem produkcji o ok. 30% w latach 1998-2001 i ponownym, znacznym wzrostem w latach 2001-2005. Produkcja w roku 2005 osiągnęła najwyższy poziom w ostatnich 10 latach (blisko 1,3 mln t).

Pod względem wydobywania czołowym obiektem w Małopolsce jest kamieniołom w Kłęczanach, którego produkcja wyniosła 394 tys. t w roku 2005. Była to zarazem największa produkcja piaskowców w kraju. Ważnymi obiektami są także: Wierchomla, produkująca 190 tys. t i Barwałd (110 tys t).

**Tabela 11 (Przeniosło i Malon,
2006)**

Piaskowce (tys. t)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych	44	44	44	46	46	50	50	51	51	50	50
zasoby geologiczne	555436	556854	526126	510473	516924	516177	515477	514532	521892	524101	522362
zasoby przemysłowe	68947	68301	73395	83515	108168	107494	110512	104684	124241	123080	123155
liczba złóż eksploatowanych	11	11	13	11	14	16	16	14	16	16	16
produkcja	558	718	925	1183	1086	931	809	998	1199	1206	1272

2. 9. Skały węglanowe

Pod tym ogólnym pojęciem kryje się kilka typów kopalin. Są to różne odmiany wapieni, dolomitów i margli, o zróżnicowanym składzie mineralnym i chemicznym. Znajdują one szerokie zastosowanie w przemyśle wapienniczym (wapno palone i gaszone), cementowym i chemicznym (produkcja sody, karbidu, wapna chlorowanego i hydratyzowanego, w hutnictwie (topniki), rolnictwie (wapno nawozowe), przemyśle spożywczym (cukrownictwo), a także w budownictwie ogólnym (kruszywo, kamień okładzinowy) i drogowym (kruszywo łamane). Mączki wapienne wykorzystuje się także w górnictwie (zapory pyłowe) i w inżynierii środowiska (odsiarczanie spalin w elektrowniach węglowych). Każda z tych gałęzi przemysłu stawia własne wymagania jakościowe, stąd zagadnienie to nie będzie omawiane szczegółowo.

W województwie małopolskim złoża kopalin węglanowych występują w jego części zachodniej i północno-zachodniej oraz w okolicach Krakowa. Znaczenie gospodarcze mają utwory węglanowe dewonu, dolnego karbonu, środkowego triasu oraz górnej jury.

W Małopolsce udokumentowano 22 złoża kopalin węglanowych dla budownictwa drogowego i ogólnego (na 137 złóż udokumentowanych w kraju), 11 złóż kopalin węglanowych dla przemysłu wapienniczego (na 113 złóż krajowych) i 2 złoża dla przemysłu cementowego (na 69 złóż krajowych).

Sumaryczne zasoby geologiczne tych złóż wyniosły ok. 800 mln t (2005), a sumaryczne zasoby przemysłowe osiągnęły prawie 130 mln t. Jednakże w poszczególnych grupach kopalin węglanowych zaznacza się wyraźne zróżnicowanie. Największe znaczenie mają złoża udokumentowane dla potrzeb budownictwa. Zasoby geologiczne tych złóż w Małopolsce wyniosły w roku 2005 ponad 390 mln t, co stanowi blisko 17% zasobów krajowych, a zasoby przemysłowe – ponad 60 mln t, czyli ok. 18% zasobów krajowych. Natomiast w grupie kopalin węglanowych dla przemysłu wapienniczego zasoby geologiczne złóż małopolskich wynoszą ponad 120 mln t, co stanowi zaledwie ok. 2% zasobów krajowych, a zasoby przemysłowe – niecałe 60 mln t, tj. nieco ponad 6% zasobów krajowych. W grupie kopalin węglanowych dla przemysłu cementowego Małopolska posiada udokumentowane stosunkowo niewielkie zasoby geologiczne, które stanowią zaledwie ok. 2% zasobów krajowych. Zasoby przemysłowe tych kopalin nie są wydzielone.

W ostatnich 10 latach widoczna jest niewielka tendencja wzrostowa sumarycznych zasobów geologicznych i przemysłowych kopalin węglanowych (tab. 12, fig. 17).

W grupie kopalin węglanowych dla budownictwa ogólnego i drogowego największymi zasobami geologicznymi (ponad 145 mln t) dysponuje złożo Dubie, eksploatujące wapienie dewońskie. Jest to zarazem jedno z największych złóż tej kopaliny w kraju. Znaczące zasoby posiada także złożo Porąbka k. Olkusza (prawie 50 mln t wapieni triasowych, udokumentowanych w kat. C₂).

W grupie kopalin węglanowych dla (szeroko rozumianego) przemysłu wapienniczego największym złożem w Małopolsce są Czatkowice, o zasobach geologicznych ponad 50 mln t, eksploatujące wapienie karbońskie oraz złożo Płaza, o zbliżonych zasobach geologicznych, eksploatujące wapienie i dolomity triasowe. W skali krajowej są to zasoby średniej wielkości. Produkcja złoża Czatkowice jest obecnie ukierunkowana głównie na wytwarzanie mączki wapiennej, wykorzystywanej w technologiach odsiarczania spalin elektrowniowych.

W grupie kopalin dla przemysłu cementowego Małopolska posiada tylko jedno znaczące złożo – Wolbrom-Zarzeczce, gdzie udokumentowano blisko 250 mln t zasobów geologicznych w kat. C₂. Złożo nie jest eksploatowane.

Największe zasoby przemysłowe kopalin węglanowych posiada wspomniane wyżej złożo Dubie (prawie 30 mln t). Jest to drugie pod względem zasobów przemysłowych złożo kopalin węglanowych dla budownictwa w Polsce. Znaczące w skali krajowej są także zasoby przemysłowe złoża Czatkowice (ponad 45 mln t).

Stopień wykorzystania zasobów kopalin węglanowych w Małopolsce wynosi ok. 16% dla zasobów dla przemysłu budowlanego, ale dla zasobów wykorzystywanych dla przemysłu wapienniczego sięga 46%. Wystarczalność zasobów kopalin węglanowych dla przemysłu budowlanego wynosi ok. 40 lat, a dla przemysłu wapienniczego ok. 35 lat.

Produkcja surowców węglanowych w Małopolsce wyniosła w roku 2005 ok. 3,7 mln t. Składała się na to produkcja dla potrzeb przemysłu budowlanego, wynosząca ponad 1,5 mln t, co stanowiło niecałe 16% produkcji krajowej oraz produkcja dla przemysłu wapienniczego, wynosząca blisko 1,7 mln t, co stanowiło ok. 14% produkcji krajowej. W ciągu ostatnich 10 lat sumaryczna produkcja surowców węglanowych (tab. 15, fig. 18) wykazywała tendencję wzrostową w latach 1996-2000 i od roku 2003. W roku 2004 osiągnięto najwyższy poziom produkcji z rozpatrywanym okresie.

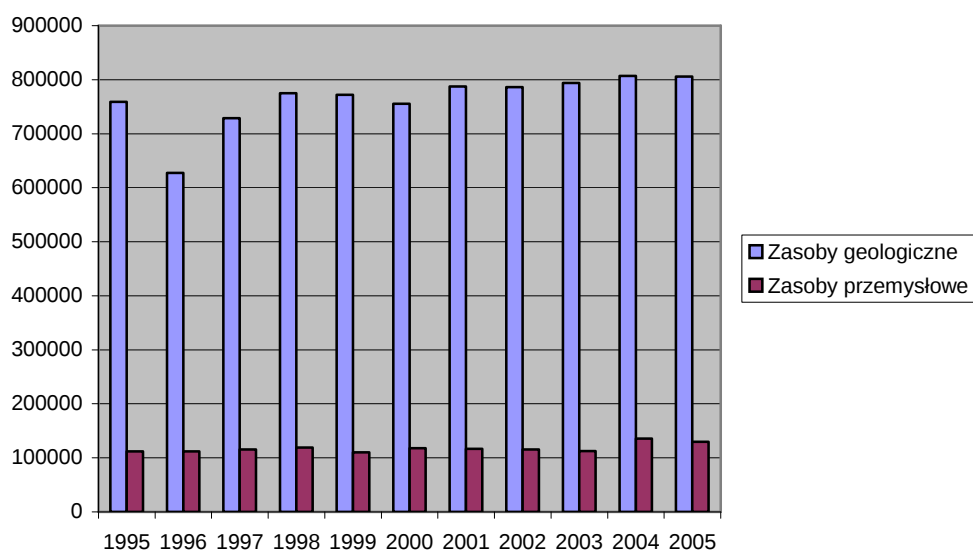
Spośród eksploatowanych obecnie złóż kopalin węglanowych w Małopolsce największą produkcję wykazały kamieniołomy: Dubie (737 tys. t w roku 2005) i Czatkowice (blisko 1,6 mln t w roku 2004, ale 469 tys. t w 2005 r.). Oba obiekty należą do największych producentów surowców węglanowych w Polsce (w swoich grupach).

**Tabela 12 (Przeniosło i Malon,
2006)**

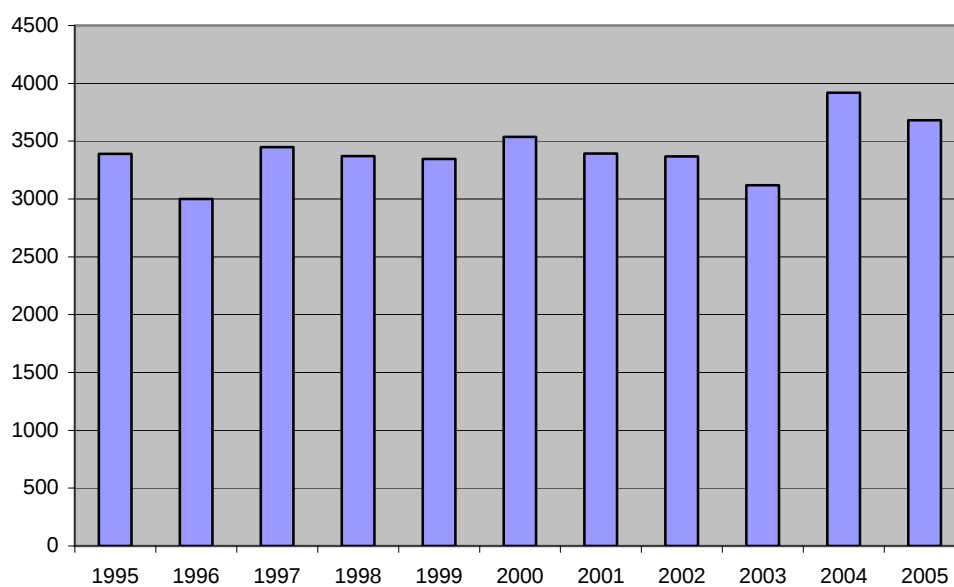
**Skąły węglanowe (wapienie,
dolomity) (tys. t)**

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych	33	29	34	37	37	33	35	36	35	35	37
zasoby geologiczne	530679	370663	42002	437564	287241	425908	420027	419409	417459	415917	416082
zasoby przemysłowe	111973	112152	115783	119158	110377	118174	3401	3378	3127	3925	3689
liczba złóż eksploatowanych	8	9	11	11	11	11	9	9	7	7	7
produkcja	3391	2999	3447	3371	3345	3538	3392	3369	3120	3918	3682

**Fig. 17 Zasoby geologiczne i przemysłowe
skał węglanowych (w tys. t)**

Fig. 18 Produkcja skał węglanowych (w tys. t)

2.10. Skały magmowe

W województwie małopolskim rozpoznano: 2 złoża porfirów (Zalas, Miękinia-Wschód), 2 melafirów (Poręba-Żegoty i Regulice), jedyne w Polsce złożo diabazu (Niedźwiedzia Góra) i złożo tufów porfirowych (Kowska Góra). Występowanie tych różnorodnych pod względem genezy, formy i składu mineralnego skał związane jest z intensywną działalnością magmową pod koniec ery paleozoicznej.

Obecnie eksploatowane są tylko złoża porfiru Zalas i diabazu Niedźwiedzia Góra, dostarczające cennego surowca do produkcji szerokiego asortymentu kruszyw łamanych dla drogownictwa. Skały te cechują się znaczną wytrzymałością na ściskanie (51,2-100,5 MPa), małą ścieralnością, całkowitą mrozoodpornością i korzystnym wskaźnikiem emulgacji.

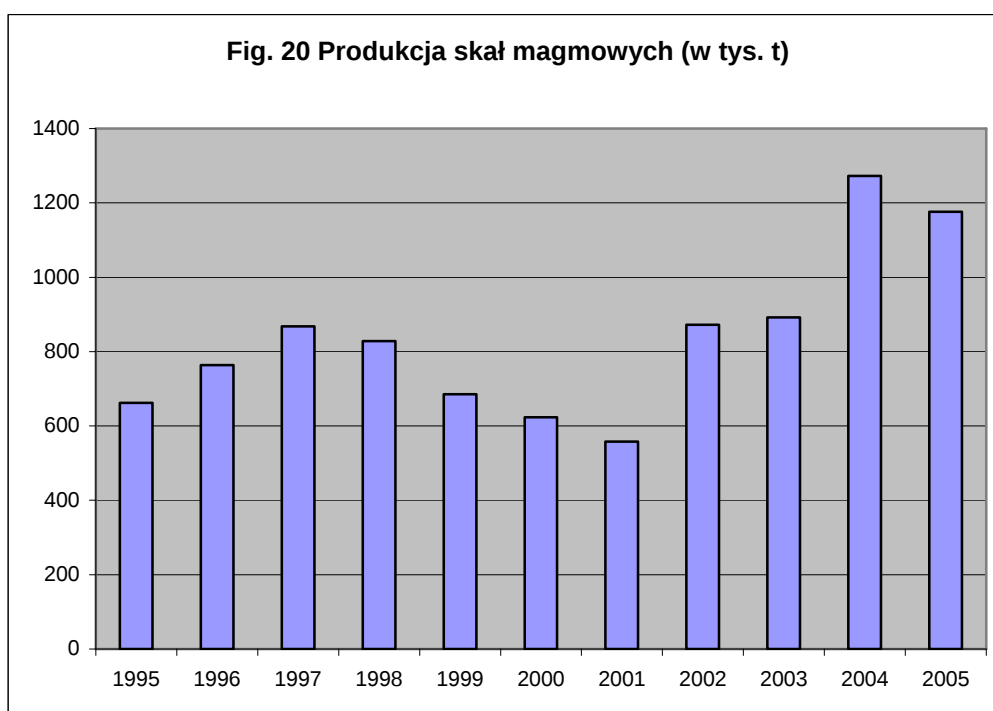
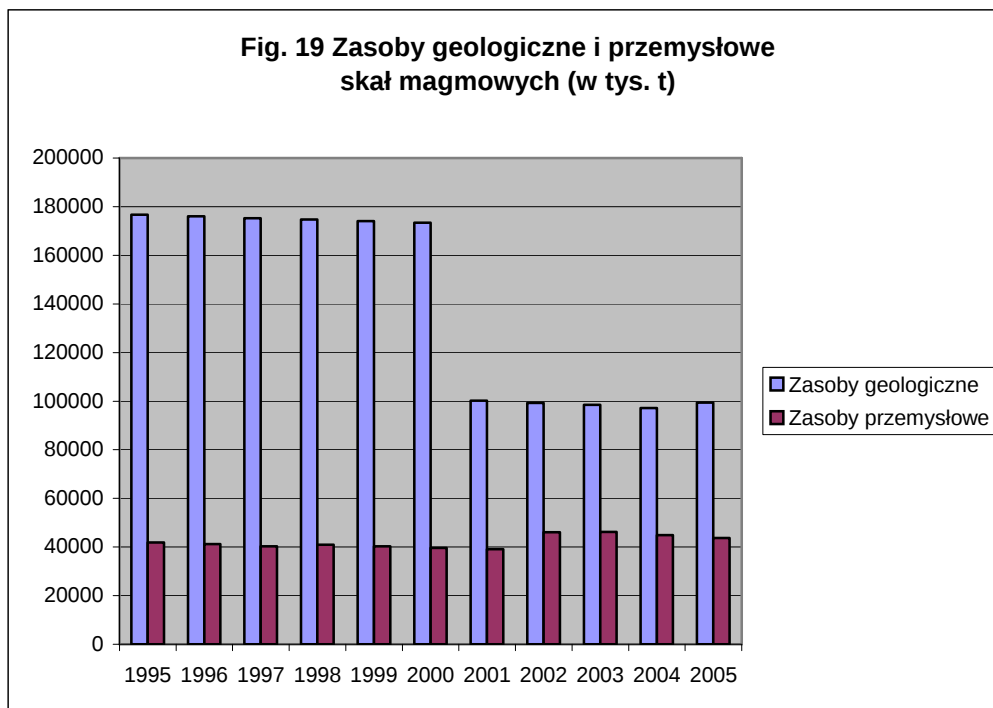
Zasoby bilansowe złóż skał magmowych utrzymywały się w okresie 1995-2000 na mniej więcej stałym poziomie 173-176 mln t (tab. 16, fig. 19). W 2001 r. uległy one zmniejszeniu o około 72 mln t w związku z lepszym rozpoznaniem geologicznym i ponownym ich udokumentowaniem w złożu Zalas. Widoczny w 2005 r. przyrost zasobów bilansowych wynikał z lepszego rozpoznania geologicznego złoża Niedźwiedzia Góra.

W 2002 r. nastąpił przyrost zasobów przemysłowych o około 7 mln t w wyniku sporządzenia nowego Planu Zagospodarowania Złoża dla złoża Zalas. Udział zasobów przemysłowych dwóch eksploatowanych złóż – Zalas i Niedźwiedzia Góra w łącznych zasobach bilansowych tych złóż wynosił w 2005 r. 45,6%. Przy systematycznie rosnącej wielkości produkcji, związanej z dużym zapotrzebowaniem na kruszywo łamane w drogownictwie (programy budowy autostrad) i praktycznym braku możliwości przyrostu zasobów, wynikającym z udokumentowania nowych złóż, perspektywy rozwoju tego wydobycia nie są optymistyczne.

Obydwa złoża zakwalifikowane są jako konfliktowe ze względów środowiskowych (ochrona wód podziemnych, gleb, krajobrazu i lasów) oraz z gospodarką przestrzenną (Bogacz i in., 2004).

W latach 1995-2000 wydobycie diabazu nie przekraczało 200 tys. t. Lata 2002-2003 przyniosły wzrost wydobycia, kształtując go na poziomie 210-235 tys. t. W ostatnich latach produkowano ponad 300 tys. t tej kopaliny. Produkcja porfiru jest wyższa i bardziej zmienna. Kształtowała się ona w rozpatrywanym okresie na poziomie około 345-690 tys. t. W ostatnich dwóch latach nastąpił jej wzrost do ponad 800 tys. t. Złożo Zalas dostarczyło w 2005 r. 857 tys. t porfiru, a Niedźwiedzia Góra – 319 tys. t diabazu (tab. 13, fig. 20).

Złoża melafirów i tufów porfirowych, stanowiące w przeszłości doskonały materiał budowlany, zostały w znacznym stopniu wyeksploatowane.

Tabela 13 (Radwanek-Bąk et al. 2006)

Skály magmowe (tys. t)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
zasoby geologiczne											
diabaz	6006	5824	5717	5894	5734	5564	5353	5118	4997	4659	7731
porfir	974	974	974	974	974	974	974	974	974	974	974
	167058	166558	165816	165124	164599	164146	91106	90469	89809	88873	88017
melafir	511	511	511	511	511	511	511	511	511	511	511
	2208	2208	2208	2208	2208	2208	2208	2208	2208	2208	2208
tuf	18270	18270	18270	18270	18270	18270	18270	18270	18270	18270	18270
razem	195027	194345	193496	192981	192296	191673	118422	117550	116769	115495	117711
zasoby przemysłowe	664	766	870	830	687	625	560	874	894	1275	1178
diabaz	3656	3474	3366	4692	4532	4361	4151	3915	4630	4293	3974
porfir											
razem	38210	37710	36968	36276	35751	35298	34951	42194	41535	40599	39742
liczba złóż eksploatowanych	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
produkcja											
diabaz	107	265	125	137	160	170	211	235	233	337	319
porfir	555	499	743	691	525	453	347	637	659	936	857
razem	662	664	868	828	685	623	558	872	892	1273	1176

2.11 Skały ilaste ceramiki budowlanej

Do tej grupy kopalin zaliczamy wiele typów skał ilastych – ilów, glin, iłołupków i iłowców, o wieku od kambru do holocenu. Są one wykorzystywane do produkcji szerokiego asortymentu wyrobów: różnego rodzaju cegieł, pustaków, dachówek, płyt ściennych, rurek drenarskich i klinkieru drogowego. Parametry jakościowe kopalin uzależnione są od ich wykorzystania. Najważniejsze to: skurczliwość, wytrzymałość na ściskanie i zginanie, skład mineralny (zawartość węglanów, siarczanów, substancji organicznej) oraz skład ziarnowy.

W Małopolsce kopaliny ilaste ceramiki budowlanej występują w wielu ogniwach stratygraficznych. Wymienić należy przede wszystkim ily i gliny aluwialne holocenu, plejstoceny lessy i gliny lessowe, mioceńskie ily pochodzenia morskiego (szczególnie ily krakowieckie, grabowieckie i chodenickie), iłołupki fliszu karpackiego (eocen-oligocen), a także ily poznańskie (miocen-pliocen), czy mające lokalne znaczenie ily i iłołupki kredowe, a nawet łupki permskie. Skały ilaste pozyskuje się też jako kopaliny towarzyszące złożom węgla brunatnego i siarki (poza województwem małopolskim).

W województwie małopolskim udokumentowano 80 złoża kopalin ilastych ceramiki budowlanej (na ogólną liczbę 1212 złóż tej kopaliny udokumentowanych w Polsce). Zasoby geologiczne bilansowe tych złóż wyniosły w roku 2005 ponad 100 mln m³ (tj. ok. 200 mln t). Stanowi to ok. 5% zasobów krajowych i daje Małopolsce piąte miejsce w kraju. Natomiast zasoby przemysłowe wyniosły ok. 18 mln m³, tj. niecałe 10% zasobów krajowych, co lokowało województwo małopolskie na trzecim miejscu w kraju w roku 2005.

W ostatnich 10 latach obserwowany jest spadek zarówno zasobów geologicznych, jak i przemysłowych (tab. 17, fig. 21). Jest to związane z intensywną eksploatacją złóż w Małopolsce, skreślaniami zasobów, ale także z możliwością nie określania i nie wykazywania w bilansie zasobów małych złóż, które, zgodnie z prawem, znalazły się w gestii starostw.

Największymi zasobami geologicznymi dysponuje złożo Rzezawa k. Bochni (ponad 10 mln m³). Jest to jednocześnie jedno z największych złóż w Polsce. Jest ono udokumentowane w kat. C₂ i przygotowane do eksploatacji. Inne znaczące obiekty to: Zesławice k. Krakowa (ponad 8 mln m³) oraz Łukowa k. Tarnowa i zespół złóż w Biegonicach k. Nowego Sącza (ponad 7,5 mln m³ każde). Pocieszające jest istnienie znacznych zasobów geologicznych w złożach przygotowanych do eksploatacji.

Największe zasoby przemysłowe posiada złoża Wola Rzędzińska k. Tarnowa (ponad 4 mln m³) oraz wspomniany już zespół złóż w Biegonicach (ponad 2,5 mln m³). Także i w tej grupie zasobów oba wymienione złoża należą do największych w kraju.

Stopień wykorzystania zasobów wyniósł w roku 2005 nieco ponad 16%, co świadczy o znacznych możliwościach zwiększenia użytkowania złóż tej grupy w Małopolsce. Wystarczalność udokumentowanych zasobów wynosi 46 lat (tab. 2).

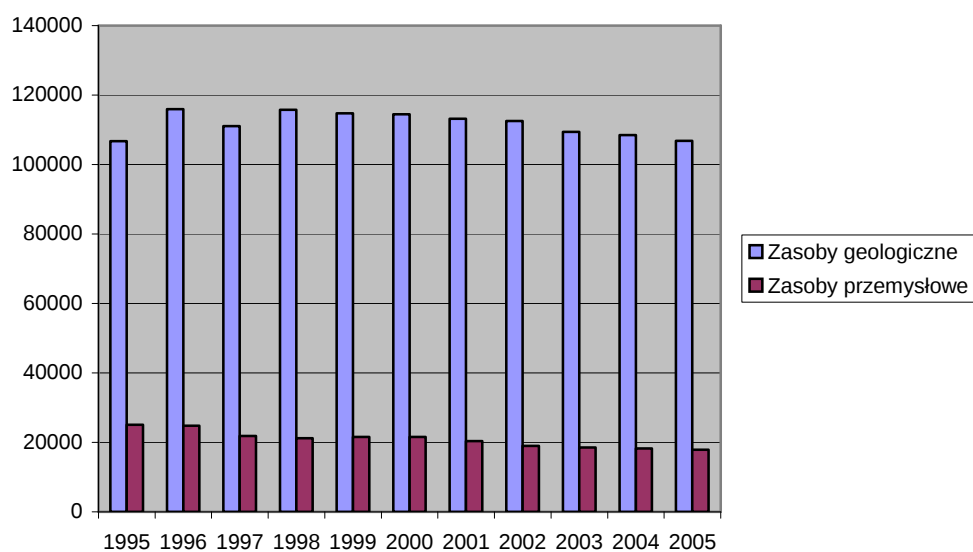
W roku 2005 w województwie małopolskim wydobyto 386 tys. m³ skał ilastych dla ceramiki budowlanej, co dało regionowi pierwsze miejsce w kraju (blisko 15% wydobycia krajowego). W ciągu ostatnich 10 lat produkcja górnicza tej kopaliny w Małopolsce przechodziła kilka okresów wahań koniunktury (tab. 14, fig. 22), przy czym największy przyrost wydobycia zaznaczył się w latach 2002-2004, aż do rekordowej wielkości 408 tys. m³ w roku 2004.

Największą produkcję zanotowano w roku 2005 ze złoża Wola Rzędzińska (228 tys. m³, czyli ponad połowę produkcji Małopolski), co daje tej kopalni pierwsze miejsce w kraju (prawie 7% wydobycia krajowego).

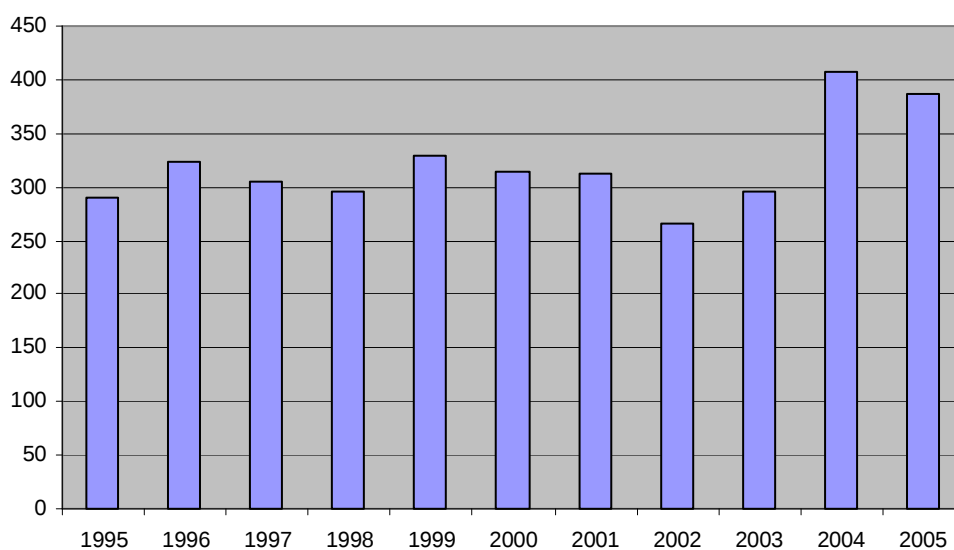
Tabela 14
(Radwanek-Bąk
et al. 2006)
Skały ilaste ceramiki
budowlanej (tys. m³)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych	83	89	86	92	88	88	88	85	83	83	80
zasoby geologiczne	106687	115972	111026	115746	114755	114455	113188	112565	109417	108456	106814
zasoby przemysłowe	11649	11567	8224	296	329	315	338	289	295	408	386
liczba złóż eksploatowanych	24	26	19	26	26	28	25	24	16	16	12
produkcja	291	323	305	296	329	315	313	265	295	408	386

Fig. 21 Zasoby geologiczne i przemysłowe skał ilastych ceramiki budowlanej (w tys. m sześć.)

Fig. 22 Produkcja skał ilastych ceramiki budowlanej (w tys. m sześć.)

2. 12. Kruszywa naturalne

Pod tym pojęciem rozumiemy luźne skały osadowe, zawierające materiał okruchowy o średnicach ziaren 0,05-2,5 mm (frakcja piaszczysta), 2,5-80 mm (frakcja żwirowa) oraz 80-350 mm (otoczaki). W większości złóż występuje mieszanina różnych frakcji, stąd klasyfikacja poszczególnych typów kopaliny oparta jest na zawartości procentowej frakcji piaszczystej. Ze względu na główne zastosowanie kruszywa w budownictwie ogólnym i drogowym istotną własnością jest skład mineralny skały, a przede wszystkim zawartość okruchów miękkich skał oraz skał reagujących ze składnikami cementów.

W Małopolsce kruszywa naturalne występują w utworach czwartorzędowych pochodzenia lodowcowego (głównie moreny czołowe), wodno-lodowcowego (pola sandrowe), rzeczno (pradoliny i współczesne doliny rzeczne) i morskiego.

W województwie małopolskim udokumentowano 243 złoża kruszywa naturalnego (na ponad 5100 złóż udokumentowanych w kraju). Sumaryczne zasoby geologiczne bilansowe tych złóż w roku 2005 wynosiły ponad 1,6 mld t, co stanowi niecałe 7% zasobów krajowych i daje Małopolsce trzecie miejsce w kraju. Zasoby przemysłowe (dane za rok 2005) wynosiły około 160 mln t, co stanowi także ok. 7% zasobów krajowych tej kopaliny i odpowiada szóstej pozycji wśród województw.

W ostatnich 10 latach stan zasobów geologicznych wykazywał tendencję wzrostową do roku 2002, a następnie pewien spadek (tab. 18, fig. 23). Natomiast zasoby przemysłowe wykazywały stałą tendencję wzrostową do roku 2003, a od tego roku wykazują niewielki (rzędu kilku procent) przyrost.

Największe zasoby geologiczne kruszyw naturalnych w Małopolsce zgromadzone są w złożach Czarny Dunajec i Czarny Dunajec-Zbiornik. Są one udokumentowane w kategorii C₂ i wynoszą łącznie ponad 670 mln t kopaliny o zróżnicowanej jakości. Są to zarazem jedne z największych złóż kruszyw naturalnych w kraju. Ze złóż eksploatowanych największe zasoby przemysłowe – prawie 25 mln t – posiada złóż Radłów k. Tarnowa. Złóż to także mieści się w grupie kilku największych, eksploatowanych aktualnie obiektów w kraju.

Stopień wykorzystania zasobów bilansowych kruszyw naturalnych w Małopolsce wynosi niecałe 10%, a ich wystarczalność – ok. 20 lat (tab. 2).

Produkcja kruszyw naturalnych w Małopolsce wyniosła w roku 2005 nieco ponad 160 mln t, co lokuje region na piątym miejscu w kraju, z udziałem ok. 8% całkowitego wydobycia. Produkcja ta w ciągu ostatnich 10 lat wykazywała tendencję wzrostową do roku 1999. Następne dwa lata to okres nieznacznego spadku produkcji, po których nastąpił

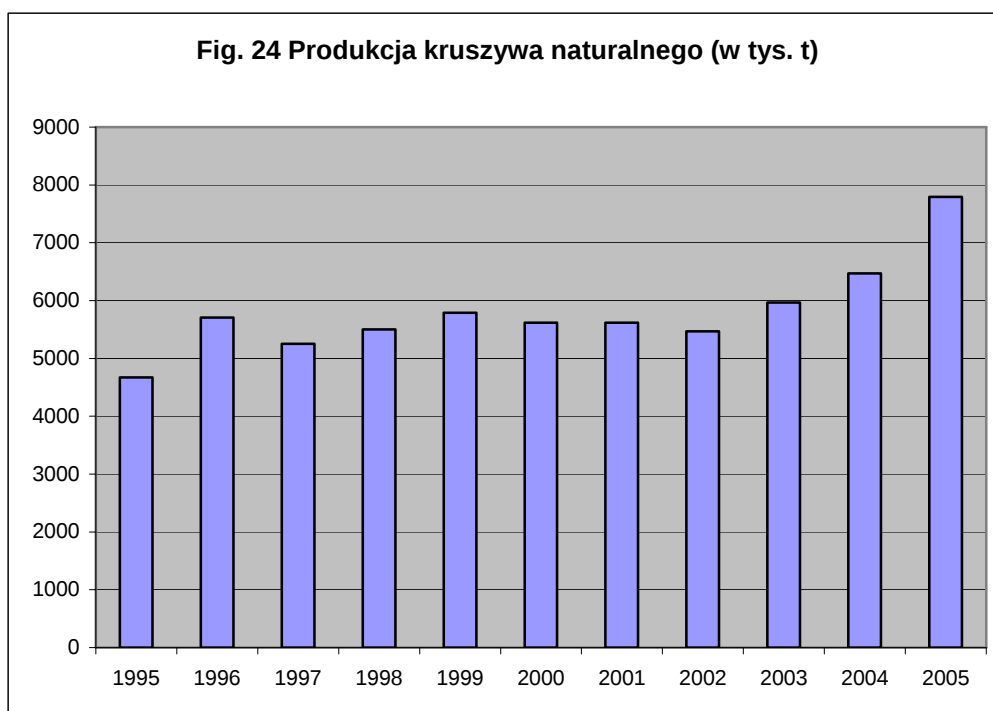
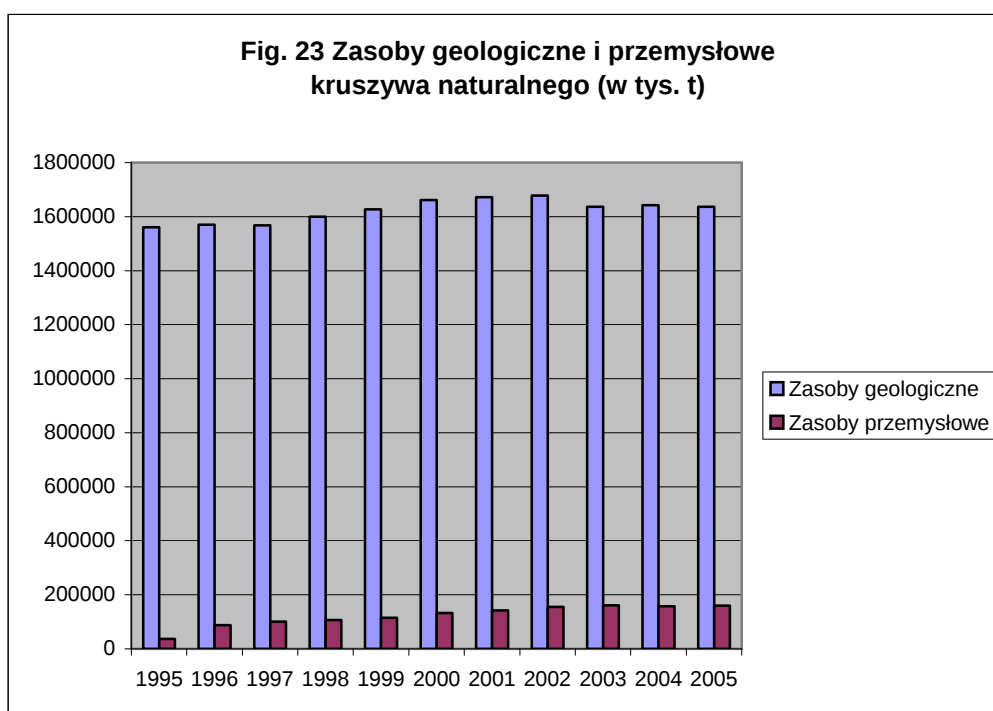
znaczny wzrost wydobycia – od roku 2002 zwiększyło się ono prawie 1,3 mln t (tab. 15, fig. 24). Niewątpliwie wpłynął na to wzrost zapotrzebowania, związany z programem budowy autostrad, z dobrą koniunkturą w budownictwie ogólnym, a także z lokalnymi pracami drogowymi, realizowanymi w mniejszych miejscowościach, częściowo przy pomocy funduszy UE.

Należy dodać, że znaczne ilości kruszywa pozyskuje się w kraju jako kopalinę towarzyszącą. Na przykład Kopalnia Węgla Brunatnego Bełchatów dostarczyła w roku 2005 około 177 tys. t tego surowca. Ponadto kruszywo naturalne jest wydobywane także poza koncesjami, w czasie tzw. prac budowlanych. Ocenia się, że produkcja ta może sięgać nawet 10% całkowitego wydobycia krajowego (czyli ok. 8 mln t) (Przeniosło, Malon red., 2006). Nieuchwytnie w statystykach są także ilości kruszywa wydobywane z tzw. „nielegalnej” eksploatacji (tj. prowadzonej bez koncesji na wydobywanie kopaliny). Jeżeli wspomniane wyżej oceny ilościowe zbliżone są do rzeczywistości, w Małopolsce może być wydobywanych dodatkowo, poza koncesjami, ok. 800 tys. t kruszywa.

Największymi producentami kruszyw naturalnych w Małopolsce są złoża Jagniówka III k. Brzeska (405 tys. t w roku 2005) i Niwka-Północ k. Tarnowa (prawie 389 tys. t). Należą one do największych producentów w kraju.

Tabela 15 (Radwanek-Bąk et al. 2006)

Kruszywo naturalne (tys. t)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych	161	159	171	189	204	218	231	238	234	227	243
zasoby geologiczne	1561169	1570489	1567854	1599276	1627379	1661273	1672117	1677976	1636290	1642603	1636584
zasoby przemysłowe	37173	87183	100412	106494	114369	132818	142344	155109	161144	157309	160239
liczba złóż eksploatowanych	46	51	47	48	54	77	67	69	76	75	89
produkcja	4671	5706	5254	5500	5792	5617	5620	5466	5967	6473	7792

2.13. Piaski podsadzkowe

Ta specyficzna kopalina związana jest ściśle z okręgami eksploatacji podziemnej innych kopalin. W Polsce są to przede wszystkim węgiel kamienny i rudy miedzi, w mniejszym stopniu także rudy cynku i ołowiu. Wymagania jakościowe obejmują parametry takie jak: skład granulometryczny, ściśliwość, wodoprzepuszczalność, a także zawartość części roślin. W przeciwieństwie do kruszyw budowlanych, skład mineralny kopaliny nie ma

znaczenia praktycznego. Ponadto, ze względu na koszty transportu, złoża piasków podszkawkowych nie mogą być eksploatowane w odległości większej niż 50 km od miejsca wykorzystania surowca.

Złoża piasków podszkawkowych występują w utworach czwartorzędowych pochodzenia wodno-lodowcowego i eolicznego. W województwie małopolskim jest to przede wszystkim obszar Pustyni Błędowskiej, gdzie w pradolinie rzeki Przemszy nagromadzenia utworów piaszczystych osiągają miąższość 70 metrów.

Pod względem zasobów geologicznych bilansowych Małopolska zajmuje pierwsze miejsce w kraju. W 8 złożach (na 32 udokumentowane obiekty w kraju) znajduje się ponad 1 mld m³ piasków (stan na rok 2005), co stanowi ponad 37% zasobów krajowych. Zasoby przemysłowe, liczone w tym samym roku, wyniosły prawie 80 mln m³, czyli 55% zasobów krajowych.

W ostatnich 10 latach zasoby geologiczne bilansowe piasków podszkawkowych w Małopolsce zmniejszyły się znacznie (tab. 19, fig. 25), od rekordowego poziomu ponad 1,5 mld m³ w roku 1996 do niespełna 1 mld m³ w roku 2000. W następnych latach nastąpił nieznaczny przyrost zasobów geologicznych, nieco powyżej 1 mld m³. Podobne tendencje wykazywały zasoby przemysłowe, z tym, że największy ich spadek zanotowano w roku 1999. Po odbudowie bazy zasobowej w latach 2000-2001 zaznacza się systematyczny spadek zasobów przemysłowych Małopolski. Jest to spowodowane intensywną eksploatacją złóż oraz towarzyszącymi jej stratami eksploatacyjnymi.

Największe zasoby geologiczne piasków podszkawkowych w Małopolsce wykazuje zespół złóż Pustyni Błędowskiej, gdzie udokumentowano łącznie prawie 700 mln m³ kopaliny, zarówno w złożach eksploatowanych, jak i w przygotowanych do wykorzystania. Jest to jednocześnie największe złożo w Polsce. Pod względem zasobów przemysłowych złożo Pustynia Błędowska – blok IV zajmuje czwarte miejsce w kraju (ponad 16 mln m³). Stopień wykorzystania zasobów wyniósł w roku 2005 niecałe 8%, co świadczy o dużych rezerwach. Wystarczalność zasobów Małopolski wynosi 25 lat.

Produkcja piasków podszkawkowych ze złóż małopolskich w roku 2005 wynosiła ponad 3 mln m³, co stanowiło ponad 47% produkcji krajowej. Największe wydobycie (zarazem największe w kraju) zanotowano ze złoża Siersza-Misiury – ponad 1,6 mln m³.

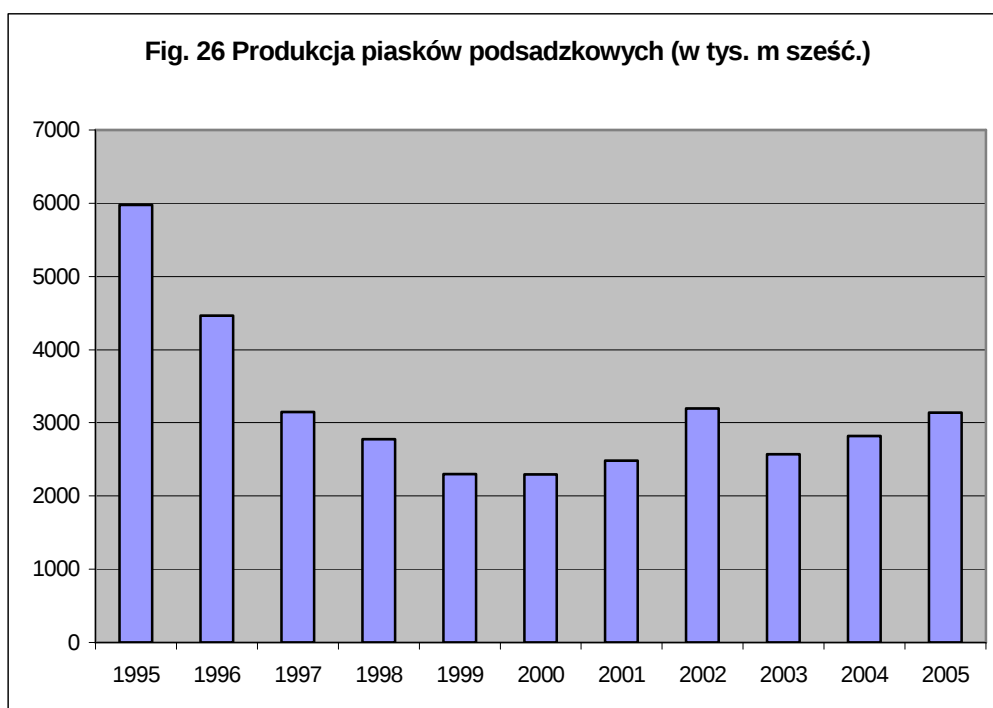
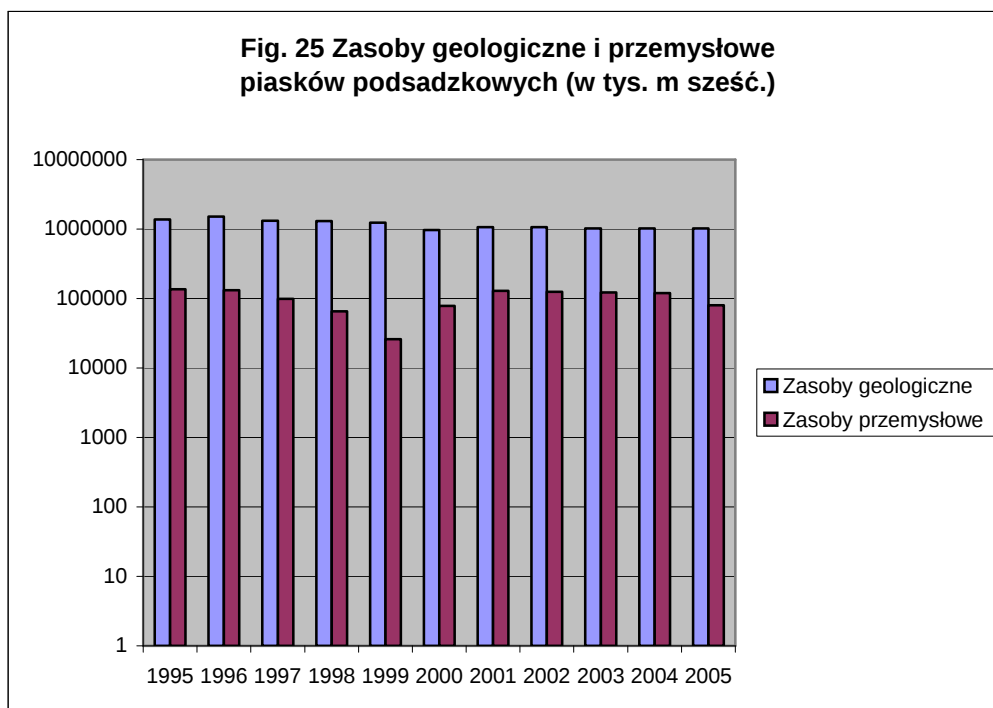
Produkcja ze złóż małopolskich jest całkowicie uzależniona od poziomu produkcji kopalń węgla kamiennego, które są odbiorcą surowca. Jest widoczne w zestawieniu produkcji za ostatnie 10 lat (tab. 16, fig. 26), szczególnie w latach 1995-99, gdy spadek wydobywania

węgla i likwidacja kopalń spowodowały spadek wydobycia piasków podsadzkowych o ponad połowę. Od roku 2003 zaznacza się lepsza koniunktura na ten surowiec.

Eksploatacja największego złoża piasków podsadzkowych – Pustyni Błędowskiej – powoduje istotny konflikt ze środowiskiem naturalnym, wynikający z potrzeby ochrony tego niezwykłego w Europie Środkowej obszaru o wyjątkowych wartościach przyrodniczych.

Tabela 16 (Radwanek-Bąk et al. 2006)

Piaski podsadzkowe (tys. t)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych	8	8	9	8	8	7	9	9	9	8	8
zasoby geologiczne	1371728	1516664	1320673	1304535	1239260	968166	1069337	1066144	1023050	1019946	1016854
zasoby przemysłowe	136353	131817	98921	65103	25935	78422	128579	125386	122683	119759	79811
Ilość złóż eksploatowanych	4	5	4	2	2	2	3	4	4	4	4
produkcja	5976	4464	3150	2778	2299	2297	2480	3196	2567	2816	3139

2.14. Piaski formierskie

W Małopolsce udokumentowano 2 złoża piasków formierskich: Szczakowa i Bolesław. Zasoby bilansowe pozostały jedynie w eksploatowanym złożu Szczakowa (tab. 1.). Są to czwartorzędowe piaski fluwioglacjalne, wypełniające pradolinę Przemszy. Dzięki wysokiej temperaturze spiekania (powyżej 1350°C), stanowią one surowiec służący do wyrobu form i rdzeni odlewniczych. Złoże Szczakowa jest drugim producentem tej kopaliny

w Polsce. Wielkość wydobycia piasków kwarcowych osiągnęła w 2005 r. 165 tys. t, co stanowiło 14% produkcji krajowej (tab. 1).

2.15. Wody lecznicze, mineralne i termalne

W tej grupie kopalin województwo małopolskie dysponuje znacznymi zasobami eksploatacyjnymi, ulokowanymi głównie na obszarze Karpat. Dotyczy to przede wszystkim wód mineralnych, które poza obszarem Karpat występują jedynie w Krakowie i Krzeszowicach, jak i wód termalnych, których złoża udokumentowano na obszarze Niecki Podhalańskiej. Od roku 1998 zasoby te systematycznie rosną (tab. 17, fig. 27), osiągając w roku 2005 najwyższy poziom, łącznie blisko 1500 m³/h.

W grupie wód mineralnych największymi zasobami eksploatacyjnymi dysponuje Muszyna (ok. 89 m³/h). Jednocześnie w uzdrowisku tym pobiera się ponad 153 tys. m³/rok wód mineralnych, co daje czwarte miejsce w Polsce, po uzdrowiskach sudeckich (Duszniki, Polanica, Łądek).

W grupie wód termalnych zasoby eksploatacyjne wynoszą łącznie 1150 m³/h. Są one skupione na obszarze Niecki Podhalańskiej, w Bańskiej, Chocholowie, Furmanowej, Poroninie i Zakopanem. Są to aktualnie największe udokumentowane zasoby wód termalnych w Polsce.

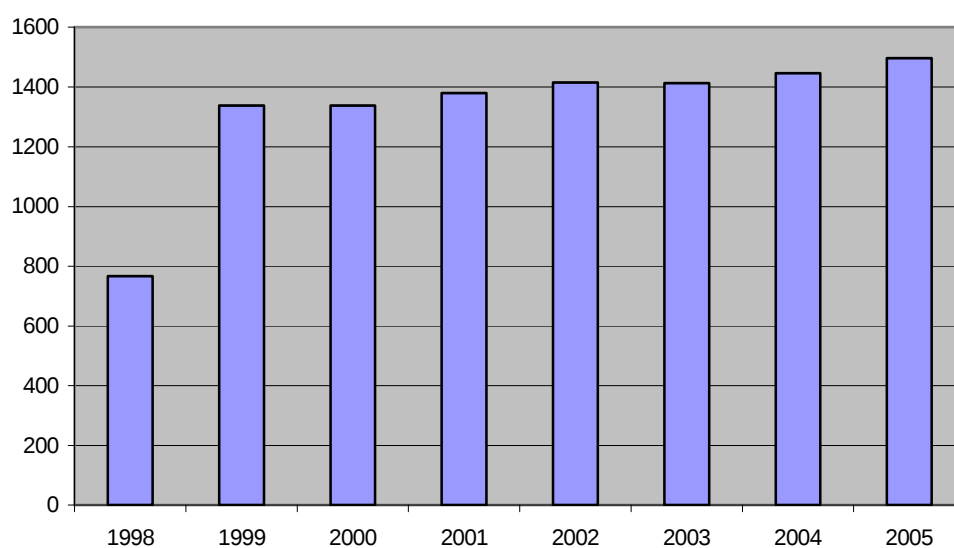
Pobór termalnych w Małopolsce wyniósł w roku 2005 blisko 2,5 mln m³/rok. Jest to największy pobór w skali krajowej.

Sumaryczny pobór wód mineralnych, leczniczych i termalnych w Małopolsce wykazuje stały, znaczny wzrost od roku 1999 (tab. 20, fig. 28).

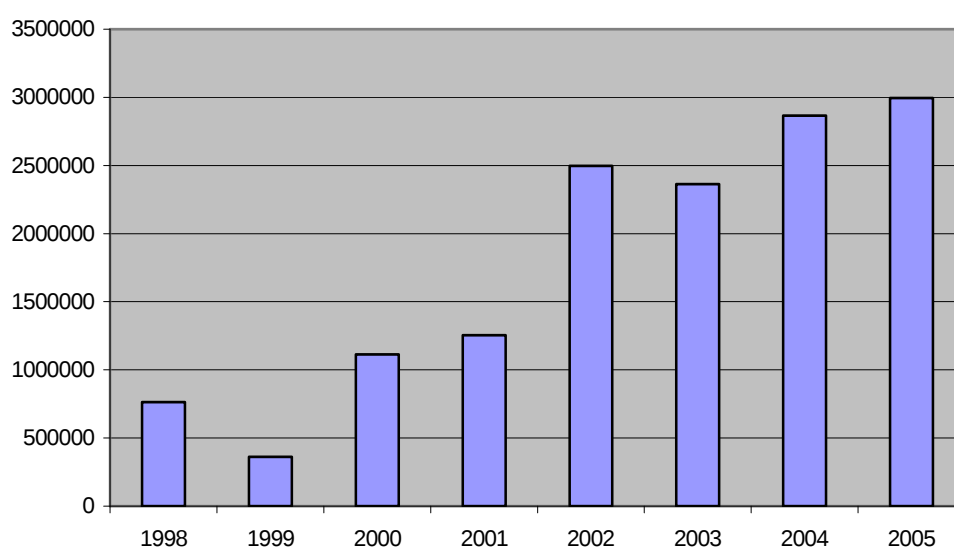
Tabela 17
Radwanek-Bąk et al. 2006)
Wody lecznicze, mineralne
i termalne

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba złóż udokumentowanych	24	25	26	28	29	29	30	20
zasoby eksploatacyjne (m³/h)	766,44	1337,83	1337,63	1378,99	1415,1	1412,88	1445,44	1496,1
pobór (m³/rok)	762920	362816	1112098	1255581	2497451	2362003	2865434	2995200

Fig. 27 Zasoby eksploatacyjne wód leczniczych, mineralnych i termalnych (w m sześć./godz)

Fig. 28 Pobór wód leczniczych, mineralnych i geotermalnych (w m sześć./rok)

2. 16. Wody pitne i przemysłowe

Zgodnie z Ustawą „Prawo geologiczne i górnicze” (1994) wody pitne i przemysłowe oraz wody lecznicze, mineralne i termalne są kopalinami.

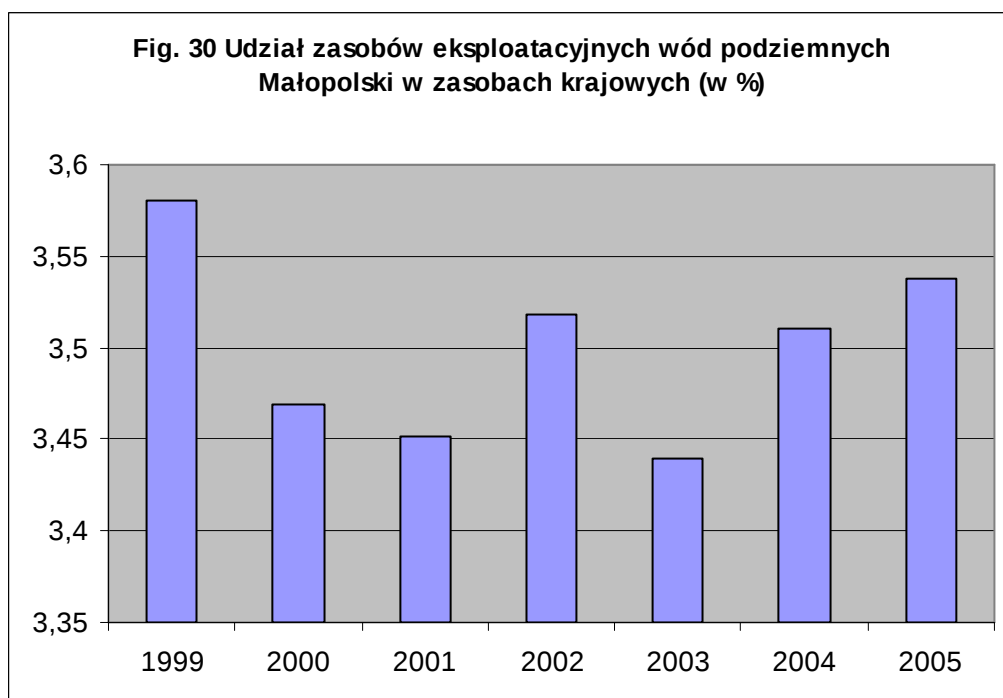
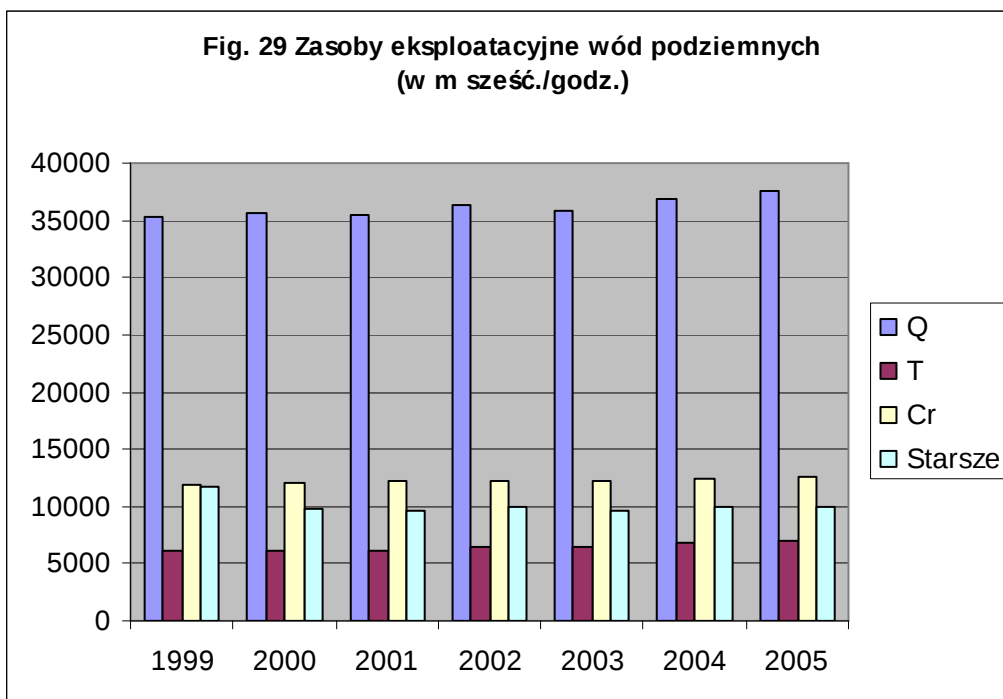
Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych pitnych i przemysłowych Małopolski wyniosły w roku 2005 niecałe 67 tys. m³/h. Ponad połowa tych zasobów akumulowana jest w utworach czwartorzędowych (powyżej 35 tys. m³/h) (tab. 21, fig. 29). Znacznie mniejsze zasoby określono (w kolejności) dla utworów kredowych i starszych od kredy. Najmniejsze zasoby wód podziemnych znajdują się w skałach trzeciorzędowych.

W ostatnich 10 latach widoczny jest systematyczny wzrost zasobów wód podziemnych w zbiornikach czwartorzędowych, nieco mniejszy w zbiornikach trzeciorzędowych i kredowych (tab. 18, fig. 30). Zasoby w utworach starszych od kredy pozostają na mniej więcej nie zmienionym poziomie. Tym niemniej w skali kraju zasoby eksploatacyjne wód podziemnych Małopolski stanowią jedynie ok. 3,5% zasobów krajowych (tab. 21, fig. 30).

Należy dodać, że całkowity pobór wód podziemnych zaspokoił jedynie nieco ponad 30% zapotrzebowania Małopolski na wodę pitną i przemysłową.

Tabela 18 (Radwanek-Bąk et al. 2006)**Wody pitne
i przemysłowe**

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
czwartorzęd	35362,26	35547,04	35509,75	36271,31	35790,96	36816,25	37488,87
trzeciorzęd	6031,2	6137,34	6182,45	6540,88	6412,4	6855,3	7004,02
kreda	11883,42	11999,82	12189,07	12284,19	12240,28	12371,18	12491,61
utwory starsze	11624,93	9694,74	9649,97	9886,66	9678,17	9907,21	9948,66
zasoby eksploatacyjne (m³/h)	64901,81	63378,94	63531,24	64983,04	64121,81	65949,94	66933,16
udział w zasobach krajowych (%)	3,58	3,47	3,45	3,51	3,44	3,51	3,54

3. ANALIZA SWOT

Analizy SWOT dokonano pod kątem możliwości poszerzenia i pełniejszego wykorzystania istniejącej bazy zasobów naturalnych, głównie złóż kopalin.

Silne strony

1. różnorodność złóż kopalin,
2. znaczące zasoby geologiczne i przemysłowe niektórych typów kopalin,
3. bogata gama złóż kopalin skalnych,
4. występowanie wód termalnych i leczniczych,
5. wykorzystanie historycznych kopalń soli kamiennej dla turystyki i lecznictwa,
6. walory krajobrazowe,
7. wyspecjalizowana kadra inżynierska, uzupełniana absolwentami licznych wyższych uczelni o szerokim profilu kształcenia,
8. rozwinięta infrastruktura,
9. dobrze rozwinięty przemysł, jako odbiorca surowców,
10. możliwość współpracy z ośrodkami badawczymi.

Słabe strony

1. Ograniczone możliwości udokumentowania nowych złóż kopalin,
2. Ograniczone możliwości zagospodarowania górniczego już udokumentowanych złóż,
3. Częsty konflikt złóż z obszarami chronionymi,
4. Konflikty złóż z gospodarką przestrzenną,
5. Trudności przy wykupie gruntów prywatnych pod działalność górniczą,
6. Niechętny stosunek ludności do działalności górniczej,
7. Wysokie nakłady inwestycyjne w górnictwie,
8. Zależność produkcji wielu surowców mineralnych od koniunktury gospodarczej,
9. Słabe wykorzystanie metanu towarzyszącego pokładom węgla w KWK Brzeszcze,
10. Jedne z najmniejszych w kraju zasoby eksploatacyjne wód podziemnych do celów pitnych i przemysłowych.

Szanse

1. Duża baza zasobowa kopalin skalnych (piaskowce, skały węglanowe, skały magmowe),
2. Duże zapotrzebowanie na kruszywa naturalne i łamane,
3. Dobra koniunktura gospodarcza (budownictwo, drogownictwo),

4. Rosnące zainteresowanie rodzimego i zagranicznego kapitału górnictwem skalnym,
5. Duże zapotrzebowanie na usługi w zakresie balneologii (wody mineralne i lecznicze),
6. Możliwość rozwoju nowych technologii w zakresie efektywniejszego uzysku metanu i wykorzystania wód geotermalnych,
7. Możliwości produkcji „czystej” energii dla celów lokalnych (wody geotermalne), zgodna z dyrektywami UE,
8. Możliwość atrakcyjnego wykorzystania wyrobisk poeksploatacyjnych jako obiektów turystycznych/geoturystycznych i/lub sportowo-rekreacyjnych.

Zagrożenia

1. Zakończenie eksploatacji złóż rud cynku i ołowiu do 2009 r.,
2. Wzrost bezrobocia w regionach olkuskim i chrzanowskim,
3. Zmiany prawne związane z ochroną przyrody,
4. Wysokie koszty likwidacji, rekultywacji i zagospodarowania terenów pogórnich,
5. Niekorzystna polityka podatkowa i kredytowa państwa,
6. Negatywny wpływ działalności górniczej na środowisko przyrodnicze.

4. PODSUMOWANIE

Województwo małopolskie charakteryzuje się zróżnicowaną bazą zasobową kopalin, a z drugiej strony licznymi walorami krajobrazowymi. Te zasadnicze zasoby środowiska naturalnego pozostają ze sobą w sprzeczności. Rozwój górnictwa w oparciu o istniejącą bazę zasobową kopalin pociąga za sobą liczne zagrożenia dla środowiska przyrodniczego. Górnictwo powoduje przekształcenie krajobrazu, deformacje powierzchni terenu, często zmiany stosunków wodnych i, w konsekwencji, zagrożenia dla świata roślinnego i zwierzęcego. Eksploatacja górnicza może powodować skażenia wód podziemnych i powierzchniowych, gleb i atmosfery. Negatywną konsekwencją działalności górniczej są odpady pogórnice i przeróbcze, które w zależności od ich charakteru (składu mineralnego i chemicznego) mogą stanowić dodatkowe źródło skażeń. Problem stanowi ich zagospodarowanie, jak też znalezienie odpowiednich terenów pod ich składowanie.

W województwie małopolskim istnieją ograniczone możliwości poszerzenia udokumentowanej bazy zasobowej tzw. kopalin podstawowych, tzn. złóż węgla kamiennego, ropy naftowej i gazu ziemnego, soli kamiennej oraz rud cynkowo-ołowiowych.

Zasoby przemysłowe węgla kamiennego dwóch w czynnych kopalniach: „Brzeszcze” i „Janina” zabezpieczają ich wystarczalność na okres 100 lat, przy dotychczasowym poziomie wydobywania, czyli około 4,5 mln t/rok. Jednakże złoża te, podobnie jak udokumentowane lecz nie eksploatowane obszary rezerwowe, zawierają węgle gorszej jakości, przeważnie nadające się tylko do wykorzystania w produkcji energii. Zagospodarowanie górnicze licznych i dużych złóż rezerwowych może być utrudnione, głównie ze względu na ich konfliktowość w stosunku do innych walorów naturalnych (gleby, lasy, krajobraz).

Znikome są szanse odkrycia znaczących złóż ropy naftowej i gazu ziemnego w części Karpat i Zapadliska przedkarpackiego znajdujących się w województwie małopolskim. Liczne, lecz w większości bardzo małe złoża dają produkcję o znaczeniu symbolicznym (ropa) lub niewielkim (gaz ziemny), zaspokajającym raczej potrzeby lokalne

Zanikło już tradycyjne dla Małopolski górnictwo solne. Historyczne kopalnie soli kamiennej w Wieliczce i Bochni zmieniły swoją dotychczasową działalność w kierunku funkcji turystycznych i leczniczych, natomiast zagospodarowanie udokumentowanego złoża Wojnicz wydaje się niecelowe.

Istotnym problemem, głównie natury społecznej, będzie przewidywana do roku 2008-2010 likwidacja górnictwa cynkowo-ołowiowego w obszarze chrzanowskim i olkuskim. Górnictwo to, o wspaniałych, wielowiekowych tradycjach, nie ma szans rozwoju wskutek wyczerpania się udokumentowanych zasobów i braku perspektyw odkrycia nowych, dużych złóż. Częściowo problem ten może być złagodzony po ewentualnym zagospodarowaniu złoża rud Zn-Pb Zawiercie I (i innych, pobliskich obiektów), leżącego jednak już w województwie śląskim.

Najlepsze perspektywy rysują się przed górnictwem skalnym, zwłaszcza wydobywaniem piaskowców, skał magmowych, skał węglanowych i kruszywa naturalnego. Baza zasobowa tych kopalni, zwłaszcza piaskowców i skał magmowych, zapewnia możliwość ich wykorzystania przez okres ponad 30 lat (dla skał magmowych) i ponad 90 lat (dla piaskowców). W Małopolsce skupiona jest prawie połowa zasobów bilansowych piaskowców – cennego surowca do produkcji kamieni łamanych dla drogownictwa i kolejnictwa oraz kamieni blocznych dla budownictwa. Stopień wykorzystania zasobów bilansowych kopalni skalnych sięga 24%. W województwie małopolskim występuje jedyne w Polsce złożo diabazu, który cechuje się dobrymi parametrami fizyko-mechanicznymi do produkcji kruszywa łamanych dla drogownictwa. Nie w pełni wykorzystana jest baza zasobowa skał węglanowych dla różnorodnych zastosowań: w hutnictwie jako topnik czy do produkcji kruszywa łamanych lub mączki wapiennej. Uboższa jest baza zasobowa tych skał dla

przemysłu wapienniczego (8 złóż) i cementowego (2 złoża). Nie należy także lekceważyć wykorzystania niektórych odmian piaskowców karpackich, czy wapieni (np. tak zwanych „marmurów dębnickich”) jako ciekawych i poszukiwanych kamieni okładzinowych.

Ograniczenia środowiskowe, konflikty z gospodarką przestrzenną oraz sprawy formalno-prawne związane z wykupem gruntów prywatnych mogą stać się przeszkodą w zagospodarowaniu istniejącej bazy zasobowej pod nowe inwestycje górnicze.

Niepokojący jest stan zasobów wód podziemnych w Małopolsce. Budowa geologiczna regionu sprawia, iż największe zasoby eksploatacyjne zgromadzone są w płytko leżących horyzontach czwartorzędowych, bardzo wrażliwych na zanieczyszczenia komunalne, przemysłowe i rolnicze. Niewłaściwa gospodarka przestrzenna, szczególnie w obszarach ochronnych głównych zbiorników wód podziemnych, niefrasobliwie prowadzone zabiegi agrotechniczne, brak infrastruktury (kanalizacja, oczyszczalnie ścieków, wodociągi) powodują istotne zagrożenia dla gospodarki wodnej, szczególnie dla jakości wód podziemnych.

Większą uwagę należy poświęcić wykorzystaniu zasobów wód geotermalnych jako nośnika energii. Dla całego regionu Karpat i Przedgórza (w tym i dla województwa małopolskiego) należy wykonać opracowanie, wskazujące gdzie znajdują się zasoby geotermalne, których wykorzystanie będzie możliwe zgodnie z zasadami normalnej gospodarki rynkowej. Takie opracowanie stanowić będzie podstawę do oceny ekonomicznej ewentualnych inwestycji i ich właściwego zaprojektowania. Będzie także zachętą dla potencjalnych inwestorów, a samorządom da podstawę do planowania lokalnej gospodarki energetycznej. Bardzo istotne będą tu pozytywne i negatywne doświadczenia, uzyskane po wielu latach eksploatacji instalacji geotermalnej na Podhalu.

W planach rozwoju województwa małopolskiego uwzględnić należy także możliwość wykorzystania nieczynnych zakładów górniczych różnego typu (lub ich części) jako obiektów turystycznych i geoturystycznych oraz rekreacyjno-sportowych. Niewielkie stosunkowo nakłady inwestycyjne na zabezpieczenie obiektów (np. ścian w nieczynnych kamieniołomach), budowę niewielkich parkingów, tablice informacyjne, ścieżki edukacyjne, materiały promocyjne (w tym również informację internetową) mogą przynieść korzyści w postaci zwiększonego ruchu turystycznego (szczególnie turystów indywidualnych), korzystnego dla lokalnej ekonomii np. w skali gminy.

5. LITERATURA

- Bogacz A., Boratyn J., Bojakowska I., Lis J., Pasieczna A., Płonczyński J., Poręba E., Romanek A., Woliński W., Wołkowicz S., 2004: Objąsnienia do mapy geośrodowiskowej Polski 1:50.000, arkusz Krzeszowice. PIG Warszawa
- Bolewski A., Gruszczyk H., Gruszczyk E. 1990: Zarys gospodarki surowcami mineralnymi. Wyd. Geol. Warszawa
- Karnkowski P., 1999: Oil and Gas Deposits in Poland. Geosynoptics Society „Geos” Kraków
- Kozłowski S., 1986: Surowce skalne. Wyd. Geol. Warszawa
- Kriegier W., Lasoń K., Lis J., Pasieczna A., Preidl M., Strzelecki R., Strzemińska K., Wołkowicz S. 2004: Objąsnienia do mapy geośrodowiskowej Polski 1:50.000, arkusz Chrzanów. PIG Warszawa
- Nieć M. 1998: Międzynarodowa klasyfikacja zasobów UNECE i problemy klasyfikacji zasobów przemysłowych. [w]: Metodyka rozpoznawania i dokumentowania złóż kopalin oraz geologicznej obsługi kopalń, VI Seminarium. CPPGSMiE PAN Kraków
- Ney R., Smakowski T. (red.) (wydawnictwo cykliczne): Bilans gospodarki surowcami mineralnymi w Polsce na tle gospodarki światowej. IGSMiE PAN Kraków
- Piwocki M., Przeniosło S. 1997: Propozycja zastosowania nowej klasyfikacji zasobów w Polsce. Prz. Geol., t. 45, nr 8
- Przeniosło S. (red.) (wydawnictwo cykliczne): Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce. PIG Warszawa
- Przeniosło S., Malon A. (red.), 2006: Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce. Stan na 31.XII.2005. PIG Warszawa
- Radwanek-Bąk B., Bąk B., Patorski R., Sobik K., Pająk R., Krzysiek U., 2006: Mapa przeglądowa lokalizacji złóż kopalin w województwie małopolskim. PIG o/ karpacki w Krakowie
- Ustawa Prawo geologiczne i górnicze z dnia 4 lutego 1994 r. Dz. U. Nr 27, poz. 96
- Ustawa z dn. 22 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy Prawo geologiczne i górnicze. Dz. U. Nr 90, poz. 758
- Województwo Małopolskie 2005. Praca zbiorowa, Kraków 2006
- Wyrwicka K., Wyrwicki R., 1994: Waloryzacja złóż kopalin ilastych w Polsce. PIG Warszawa

ROZDZIAŁ II. DOKUMENT DIAGNOSTYCZNY – PODOBSZAR NOWE MATERIAŁY I

1. WPROWADZENIE

Tematem opracowania jest diagnoza sytuacji podobszaru badawczego "Nowe materiały" w kontekście przygotowywanego kompleksowego opracowania "Foresight technologiczny na rzecz zrównoważonego rozwoju Małopolski". Opracowanie to nawiązuje do poprzedniego – Raportu nr 1, który powinien być traktowany jako opracowanie wstępne do Raportu nr 2 oraz integralnie z nim związane. Jak w nim podkreślono, wobec braku danych i wzorców w odniesieniu do badanego pod-obszaru, realizowany projekt jest w tej materii przedsięwzięciem pionierskim i wymaga nowatorskiego podejścia. W konsekwencji tego, prezentowane "Opracowanie diagnostyczne" jest przedstawieniem aktualnej sytuacji w odniesieniu do przedmiotowego obszaru, osadzającym obszar w realiach UE, Polski i Małopolski oraz nielicznych doświadczeń zagranicznych, a także wskazującym wstępną koncepcję wykonania zadania końcowego, czyli wykonania prognozy dla Małopolski.

Podobszar "Nowe materiały" uznano za element ściśle związany z dwoma, podlegającymi pracom analitycznym i prognostycznym, dziedzinami: rozwojem nauki i technologii oraz innowacyjnością gospodarki. W Raplocie nr 1 przedstawiono sytuację dotyczącą wymiaru zewnętrznego, głównie Unii Europejskiej (UE) i oraz pewne aspekty wymiaru ogólnopolskiego. Aktualne opracowanie koncentruje się wokół kontekstu regionalnego, czyli Małopolski, jednak nawiązuje do ponadregionalnych realiów omawianej problematyki. Przyjęcie takiej metodologii wynika z konieczności rozpatrywania i prognozowania zrównoważonego rozwoju regionalnego w ścisłym odniesieniu do i związku z szansą na pozyskanie finansowania ze źródeł poza-regionalnych. Nie oznacza to rezygnacji z prawa do tworzenia regionalnej strategii rozwoju i jej celowości. Przeciwnie, formułowanie i ciągle monitorowanie oraz aktualizowanie takiej strategii jest niezbędne. Jednak możliwość skutecznej jej realizacji będzie znacznie wzmocniona, gdy poszczególne komponenty zostaną dobrze skorelowane i osadzone w strategiach: polskiej i unijnej. Dotyczy to głównie aspektów finansowych. Podejście abstrahujące od wymienionych perspektyw trzeba uznać za nieracjonalne, choćby biorąc pod uwagę potencjał i możliwości naszego województwa.

2. PRZEDMIOT DIAGNOZY

Zgodnie z nakreśloną we Wprowadzeniu metodologią Opracowania, dokonywana diagnoza jako punkt odniesienia, a także jako punkt wyjściowy, uznaje analizę sytuacji w województwie małopolskim, będącym podmiotem administracyjnym o statusie regionu, na tle i w ścisłym nawiązaniu do sytuacji w skali europejskiej oraz Kraju. Należy podkreślić, że obie wspomniane perspektywy mają charakter dynamiczny, co oznacza, że mamy aktualnie okres intensywnego planowania (ostatni etap) i wdrażania programów oraz instrumentów zmierzających do wprowadzenia w życie tzw. Nowej Strategii Lizbońskiej (NSL), co szerzej omówiono w Raporcie nr 1. O ile Unia Europejska jest w tej materii na etapie rozruchu szerokiego i kompleksowego programu działań, którego elementem jest także adresowany bezpośrednio do sfery naukowo-badawczej Program Ramowy 7, to w Polsce trwają jeszcze prace nad istotnymi jego elementami, w tym prowadzony jest – kluczowy dla omawianej problematyki – projekt pod nazwą "Narodowy Program Foresight", którego efekty mają być znane w czerwcu 2008 roku. Jego koordynacja powierzona została Instytutowi Podstawowych Problemów Techniki Polskiej Akademii Nauk.

Metodologii pracy nad, będącym przedmiotem projektu, foresightem regionalnym w pod-obszarze "Nowe materiały" musi uwzględniać fakt, iż w tej skali w Polsce nie były i nie są prowadzone szczegółowe tego typu analizy perspektyw rozwojowych. Wynika to w dużym stopniu z trudności w pozyskaniu stosownych danych. Diagnoza aktualnej sytuacji musi zatem uwzględniać ocenę potencjału intelektualnego i twórczego oraz gospodarczego regionu Małopolski w kontekście zdolności sfery naukowo-badawczej do odpowiedzialnego przyjęcia na siebie misji współuczestniczenia w rozwoju regionalnym, którego istotą jest przełom w podejściu do roli poszczególnych podmiotów w planowaniu i realizacji konkretnych programów i przedsięwzięć, obliczonych na uzyskanie efektów technologicznych i ekonomicznych oraz stworzenie sprawnych mechanizmów współpracy.

Analiza działalności małopolskich przedsiębiorstw na tym etapie można dokonywać na podstawie ogólnopolskich i regionalnych dokumentów, natomiast bez pozyskania precyzyjnych dotyczących profilu ich produkcji oraz relacji do pod-obszaru "Nowe materiały". Jedyna powszechnie dostępna informacja statystyczna opiera się i kategoryzację działalności firm na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD). Nie jest ona jednak wystarczająco precyzyjna dla potrzeb realizowanego projektu. Dlatego w jego ramach musi

zostać opracowana metoda akwizycji danych, a także mechanizm interakcji z przedsiębiorstwami oraz jednostkami naukowo-badawczymi i badawczo-rozwojowymi.

3. DIAGNOZA OBSZARU ORAZ ANALIZA DOTYCHCZASOWEJ SYTUACJI ROZWOJOWEJ WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W BADANYM POD-OBSZARZE

3.1 Perspektywa Unii Europejskiej na lata 2007-2013 w zakresie GOW – konkretne propozycje

W nawiązaniu do Raportu nr 1, należy dodać, że w tzw. Perspektywie 2007-2013, Unia Europejska bardzo wiele uwagi poświęca tzw. "Trójkątowi Wiedzy": Edukacja-Badania-Innowacje. Tab. 1 ilustruje możliwe źródła środków na rozwój tego "Trójkąta". Rozpatrując te dane, należy zwrócić uwagę, że szacuje się na ok. 6 % udział środków Programu Ramowego 7 w całkowitym wolumenie środków na badania naukowe i postęp technologiczny w UE w okresie 2007-2013. Pozostałe środki muszą być wyasygnowane przez państwa członkowskie oraz sektor prywatny, czyli przedsiębiorstwa.

W dokumencie COM (2004) 353 "Science and technology, the key to Europe's future - Guidelines for future European Union policy to support research", Komisja Europejska zaproponowała 6 głównych celów strategicznych, których realizacja ma uczynić wspomniany wyżej trójkąt osią postępu ([2]): (1) tworzenie europejskich centrów doskonałości poprzez współpracę grup badawczych, (2) uruchamianie europejskich inicjatyw technologicznych, (3) stymulowanie wspieranie rozwoju badań podstawowych poprzez konkurencję między grupami na poziomie europejskim, (4) tworzenie atrakcyjnych warunków dla najlepszych naukowców, (5) rozbudowywanie infrastruktury badawczej na potrzeby europejskie, (6) wzmacnianie koordynacji narodowych programów badawczych. W efekcie drugiego z powyższych kierunków, rozpoczęto tworzenie tzw. Europejskich Platform Technologicznych, jako wspólnej inicjatywy Komisji i sektora przemysłowego, z udziałem firm, instytucji naukowych, finansowych i grup decyzyjnych, a także odbiorców. Ich zadaniem będzie opracowanie wspólnej wizji rozwoju wybranych technologii. Oczekuje się, że EPT odegrają znaczną rolę w stymulowaniu badań i rozwoju technologicznego oraz innowacji w Europie. Są to, ponadto, pierwsze tak szeroko zakrojone inicjatywy integrujące środowiska kluczowe dla zaprogramowania kierunków średnio- i długo- okresowego rozwoju oraz stworzenia mechanizmów jego wdrażania, także poprzez ustanowienie efektywnego

partnerstwa publiczno-prywatnego. Dla wdrożenia tego programu. Aktualnie funkcjonuje 35 Europejskich Platform Technologicznych, z których kilkanaście ma bezpośredni lub pośredni związek z analizowanym pod-obszarem, a jedna: Advanced Engineering Materials and Technologies – EuMaT (Zaawansowane Materiały Inżynierskie i Technologie) – jest związana ściśle.

Tabela 1

Możliwe źródła finansowania rozwoju "Trójkąta Wiedzy" ze środków Unii Europejskiej ([1])

Program	Opis	Budżet
Program Ramowy 7	Główne działanie wspierające rozwój wiedzy i technologii	77 mld euro (2007-2013)
Fundusze Strukturalne i Spójności	Wsparcie dla mniej zaawansowanych regionów UE będzie miało znaczny wpływ na rozwój możliwości Badawczo-Rozwojowych (B&R)	345 mld euro (2007-2013)
Program Ramowy Konkurencyjności i Innowacyjności	Nowy program mający poprawić europejską zdolność innowacyjną poprzez wsparcie dla innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw, sieci innowacyjne, rozprzestrzenianie wyników, transfer technologii i fundusze na technologię z kapitału wysokiego ryzyka	4.2 mld euro
Programy Edukacyjne i szkoleniowe	Programy takie jak Socrates czy Leonardo da Vinci mają zwiększyć możliwości produkcji, opanowania i wykorzystania wiedzy w Europie poprzez zintegrowane działania na polu edukacji przez całe życie oraz szkoleń, w szczególności naukę na uniwersytetach i szkolenie badaczy	ok. 2 mld euro
Program Quick-Start	Program Quick-start identyfikuje najważniejsze pola dla inwestycji w sieciach i wiedzy. Podział pomiędzy inwestycje prywatne i publiczne będzie się wahał w zależności od wspieranego projektu	Wszystkie inwestycje 60 mld euro (2003 – 2010)

W niedawno opublikowanym dokumencie analitycznym i prognostycznym dotyczącym priorytetów dla UE na kolejne lata w zakresie nowych technologii i innowacji, a zatem w perspektywie znacznie szerszej niż będący przedmiotem projektu pod-obszar ([3]), stwierdzono że działania należy prowadzić w dwóch kierunkach: (1) zdecydowanie wspierać obszary, w których postęp może być dokonany "własnymi" (europejskimi) siłami, na przykład dla technologii : przenośnej komunikacji, produkcji i zastosowania ultra-cienkich powłok funkcjonalnych, bioaktywnych materiałów i powierzchni, nano-kompozytów i materiałów wzmacnianych poprzez modyfikacje w skali nano dla elektroniki, chemii i medycyny, mikro- i nano- sensorów czy biopaliw; (2) przyciągania naukowców spoza UE do pracy w obszarach uznanych za strategicznie ważne, w których w UE nie ma wystarczającego potencjału intelektualnego, by dokonać szybkiego postępu. Jednak jako priorytety zaproponowano szeroko rozumiane: bezpieczeństwo (obejmujący np. obszar technologii sensorów) i aeronautykę. Warto zauważyć, że w Europejskiej Przestrzeni Badawczej (tzw. ERA – *European Research Area*) jest miejsce nie tylko dla strategicznych, czy też najnowszych i najbardziej atrakcyjnych dziedzin, ale również na odnowę, ożywienie i restrukturyzację tradycyjnych sektorów przemysłowych (np. stalowego) oraz podjęcie wyzwania dotyczącego nowych źródeł energii oraz paliw (wodór, ogniwa paliwowe) czy wszechstronnych badań zmierzających do postępu medycyny i lepszej ochrony zdrowia (*Life Sciences*).

3.2 Polska a gospodarka oparta na wiedzy – koncepcje ogólne i rozwiązania praktyczne

Jeden z prekursorów uznania GOW za kluczowy warunek rozwoju Polski, Prof. A. Kukliński, przedstawił trzy możliwe scenariusze ([4]): (1) "Polski franciszkańskiej", realizującej ideały solidarności i sprawiedliwości społecznej w UE zdominowanej przez socjalno-społeczne nurty polityczne; (2) "Polski darwinowskiej", silnego uczestnika procesów globalnych, w ramach modelu neoliberalnego; (3) "Polski thuroniańskiej", która wykorzystuje układu europejskie i globalne jako dźwignię przesuwającą nas z europejskich peryferii do europejskiego centrum. Zalecając przyjęcie trzeciego rozwiązania, zwraca uwagę, że – zgodnie z poglądami sformułowanymi w ostatniej dekadzie ubiegłego stulecia przez OECD – należy przyjąć nową interpretację dynamiki badań i nauki we współczesnych społeczeństwach, teorii procesów tworzenia i dyfuzji innowacji oraz rozwoju gospodarczego, biorąc po uwagę, że: (1) wytwarzanie wiedzy jest w coraz mniejszym działalnością zamkniętą, a proces jej wytwarzania jest jednym z podstawowych procesów

charakterystycznych dla społeczeństw krajów uprzemysłowionych, stając się coraz bardziej procesem rozproszonym; (2) pojęcie innowacji zmienia znaczenie z jednego aktu twórczego na złożone mechanizmy społeczne, które prowadzą do powstawania nowych procesów produkcji i nowych produktów (tzw. linearny model nauki i technologii zastąpiony jest przez "interaktywny model innowacji"); (3) wiedza jest najważniejszym czynnikiem endogenicznym produkcji oraz zasadniczym elementem funkcjonowania "silnika kapitalizmu". Formułując propozycję rozwojową dla Polski, A. Kukliński szczególną rolę wyznaczył regionalnym strategiom innowacji.

Wiodącym w okresie 2007-2013 w Polsce w obszarze nowoczesnych technologii i innowacyjności, będzie Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG), opracowany w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO). Będzie wdrażany na terenie całego kraju i współfinansowany ze środków europejskich. W jego ramach przewidziano realizację siedmiu priorytetów: (1) Badania i rozwój nowoczesnych technologii; (2) Infrastruktura sfery B+R; (3) Kapitał dla innowacji; (4) Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia; (5) Dyfuzja innowacji; (6) Polska gospodarka na rynku międzynarodowym; (7) Informatyzacja administracji na rzecz przedsiębiorstw. Jak widać, PO IG zakłada kompleksowe podejście do przedmiotowego zagadnienia. Oprócz PO IG na terenie całego kraju wdrażane będą Programy Operacyjne: Infrastruktura i Środowisko, Kapitał Ludzki oraz Pomoc Techniczna. Ponadto w ramach NSRO realizowane będą: Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej, Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej, oraz 16 Regionalnych Programów Operacyjnych. W nich też znajdować się mogą środki na sektor B+R i innowacyjność.

W nawiązaniu do analogicznych, wcześniej omówionych, inicjatyw europejskich, także w Polsce powstały platformy technologiczne (Polskie Platformy Technologiczne). Cele Polskich Platform Technologicznych wyznaczone zostały w dwóch płaszczyznach: (1) w wymiarze europejskim – aktywny udział w strukturach Europejskich Platformach Technologicznych oraz w definiowaniu i realizacji europejskich Strategicznych Programów Badawczych i aktywne uczestnictwo w Programach Ramowych UE; (2) w wymiarze krajowym – przygotowanie zintegrowanych, ambitnych krajowych programów badawczo-rozwojowych dotyczących strategicznie ważnych sektorów gospodarki, które stałyby się elementem Krajowego Programu Ramowego; integracja kluczowych partnerów gospodarczych i badawczych wokół tworzonych strategii; koncentracja i mobilizacja istotnych środków publicznych i prywatnych, krajowych i zagranicznych, optymalne wykorzystanie funduszy strukturalnych z punktu widzenia konkurencyjności gospodarki;

promocja i lobbing działań badawczo-rozwojowych korzystnych dla reprezentowanych przez Platformy sektorów gospodarki.

Aktualnie w Polsce istnieje 25 Platform Technologicznych. Działania Polskich Platform Technologicznych (PP lub PPT) wspierane są przez najważniejsze dla polskiej nauki i gospodarki resorty: Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska i Ministerstwo Obrony Narodowej. W kontekście realizowanego projektu i pod-obszaru "Nowe materiały", najbliższa im jest , PP Materiałowa, ale w polu zainteresowania są także : PPT Budownictwa, PPT Lotnictwa, PPT Metali, PPT Opto- i Nano-elektroniki, PPT Stali , PPT Wodoru i Ogniw Paliwowych, PPT Zrównowazonej Chemii oraz PPT Zrównoważonych Systemów Energetycznych i Czystej Karboenergii i PP Technologii Kosmicznych.

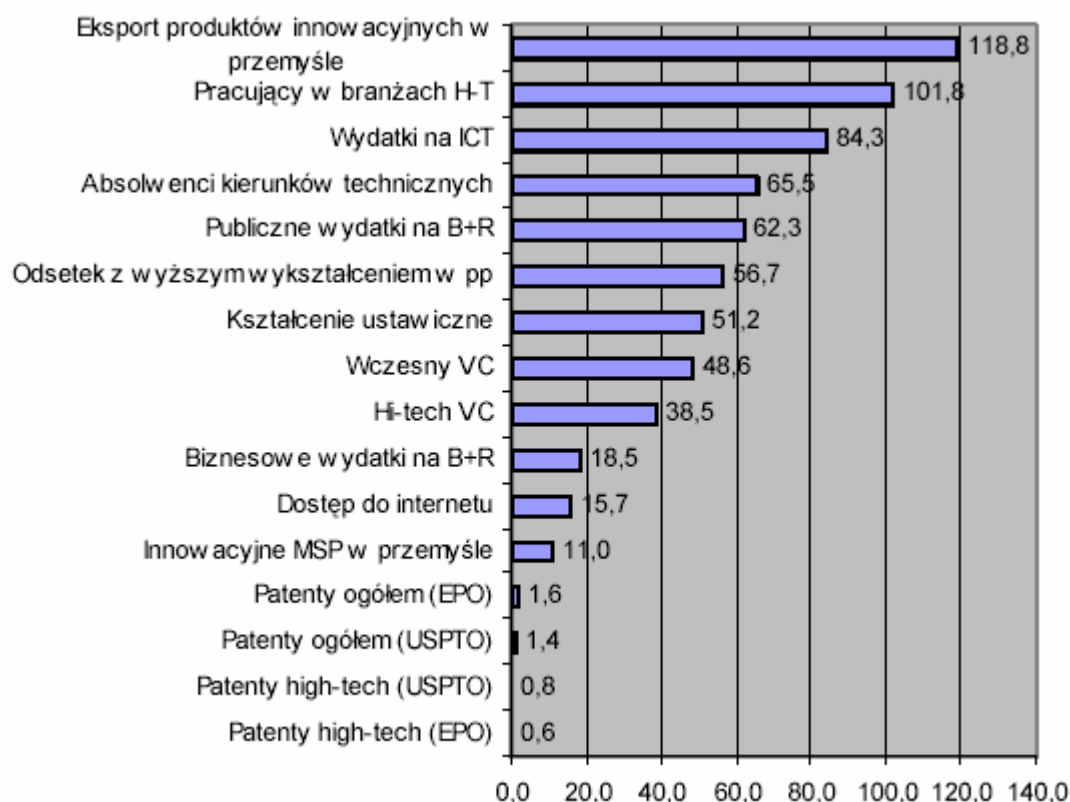
Nowymi formami realizowania koncepcji GOW są tzw. instytucje proinnowacyjne, czyli parki naukowo-technologiczne, inkubatory i centra transferu technologii oraz klastry technologiczne ([5]. Ich uczestnikami są przedsiębiorstwa, jednostki naukowo-badawcze oraz – często – jednostki administracji publicznej (rządowe lub samorządowe). Grupowanie następuje według kryterium zadaniowego lub sektorowego. W ramach tych form funkcjonowania dochodzić ma do sprawnego przepływu wiedzy i innowacji zapewniającego generowanie korzyści zewnętrznych, w tym wartości dodanej, będących podstawą wzrostu gospodarczego opartego na wiedzy.

3.3 Potencjał innowacyjny Polski – diagnoza

Wyzwania związane z koniecznością realizacji strategii lizbońskiej dotyczą również sfery innowacyjności gospodarki. Nasz potencjał innowacyjny, oceniany zestawem wskaźników, pokazuje na tle tzw. "starej UE" Rys. 1 ([11]). Dla przeważającej ich części, Polska znacznie odstaje od unijnej "piętnastki", szczególnie gdy dotyczą one sfery finansowej (nakłady), organizacyjnej (VC) i innowacyjnej (np. patenty).

Główny Urząd Statystyczny zwrócił uwagę na ścisły związek między zdolnością do wdrażania i komercjalizacji nowych technologii a konkurencyjnością poszczególnych krajów w nowoczesnej gospodarce światowej ([7]), wskazując jako miernik do oceny sytuacji w tym zakresie wielkość eksportu wyrobów wysokiej techniki (odzwierciedla zdolność gospodarki danego kraju do absorbowania nowej wiedzy naukowo-technicznej oraz zdolność gospodarek poszczególnych krajów do wykorzystania tego na globalnym rynku).

W ostatniej dekadzie ubiegłego stulecia, dla trzech podmiotów: USA, Japonii i Unii Europejskiej udział wyrobów wysokiej techniki w eksporcie ogółem stale wzrastał, a w 2000 roku osiągnął poziom : w Irlandii - 41%, w USA – 30 %, a w Japonii - 27%. Natomiast w Polsce, udział ten utrzymuje się od dawna na poziomie ok. 2—3%. W roku 2003 wynosił on 2,6% i był nieco wyższy niż w roku 2002, w którym wynosił 2,2%. Warto wskazać, że w roku

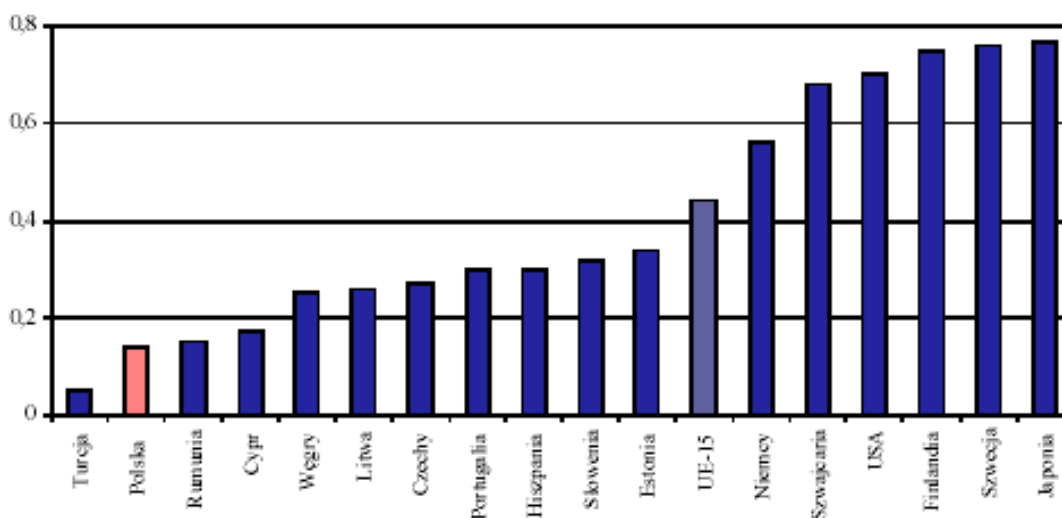

Rys. 1 Potencjał innowacyjny Polski na tle potencjału UE o składzie sprzed 2004 roku:
poszczególne wskaźniki dla UE przyjęto jako równe 100 ([11])

2003 wartość bezwzględna eksportu wyrobów wysokiej techniki (w cenach bieżących) wzrosła o blisko połowę (45,3%) w stosunku do roku poprzedniego ([7]). Porównanie danych za rok 2004 (Rys. 2) wskazuje, że Polska jest krajem o najniższej innowacyjności w Unii Europejskiej – wyprzedzają nas też wszyscy tzw. "nowi członkowie", przyjęci w 2004 roku ([12]). W Raporcie przygotowanym w 2005 roku ([8]) wspomniano jednak, że Polska należy do krajów charakteryzujących się bardzo wysokim tempem zmian wielu wskaźników, jak: liczby osób z wyższym wykształceniem (w zakresie wieku 15-64 lat), liczby zgłaszanych patentów, liczby osób objętych kształceniem ustawicznym (wiek 25-64 lata). Nasz słaby

wynik to głównie rezultat niskich nakładów na B+R. Gdyby porównanie przeprowadzić bez uwzględnienia tego wskaźnika, Polska osiągnęłaby wynik zbliżony do Czech.

Bardzo niską ocenę, najgorszą wśród krajów Europy, przyznało Polsce Światowe Forum Ekonomiczne za poziom zaawansowania technologicznego w 2004 roku ([8]). W dodatku – nastąpił spadek lokaty o 11 miejsc. Dane porównawcze tego wskaźnika oraz relacji

Rys. 2 Wskaźnik innowacyjności Polski i innych krajów za rok 2004 (The 2004 Summary Innovation Index) ([8])

nakładów na działalność B+R do PKB za 2004 rok pokazują, odpowiednio, Tabela 2 oraz Rys. 3 ([8]).

Tabela 2
Ranking wg wskaźnika zaawansowania technologicznego za 2004 rok ([8])

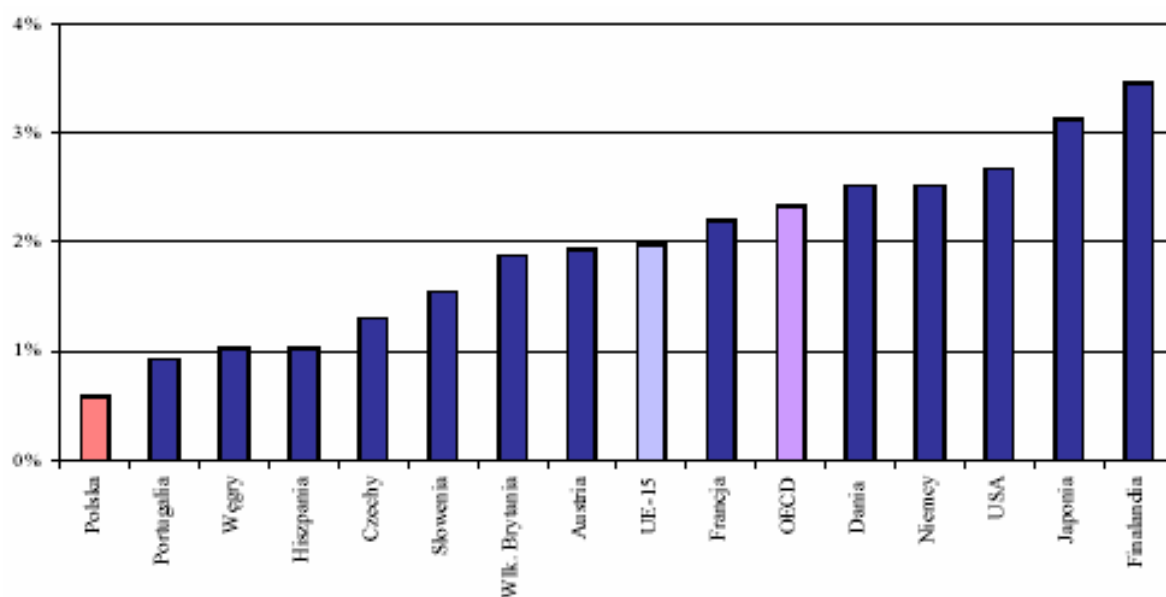
Rok	Czechy	Estonia	Litwa	Łotwa	Polska	Słowacja	Słowenia	Węgry
2003	21 (4,84)	10 (5,16)	36 (4,43)	26 (4,71)	34 (4,44)	33 (4,55)	24 (4,73)	32 (4,57)
2004	19 (4,88)	15 (5,01)	33 (4,51)	36 (4,46)	45 (4,19)	28 (4,67)	26 (4,71)	29 (4,66)
Rok	Francja	Hiszpania	Irlandia	Niemcy	Szwajcaria	Szwecja	Wielka Brytania	Włochy
2003	28 (4,67)	25 (4,72)	38 (4,37)	14 (5,03)	7 (5,26)	4 (5,90)	16 (4,96)	44 (4,24)
2004	30 (4,65)	20 (4,86)	37 (4,43)	12 (5,08)	7 (5,25)	4 (5,80)	18 (4,92)	50 (4,08)

Cechą strukturalną finansowania działalności B+R jest w Polsce zdecydowana dominacja środków publicznych nad środkami pochodzącymi z przedsiębiorstw. Wskaźniki to

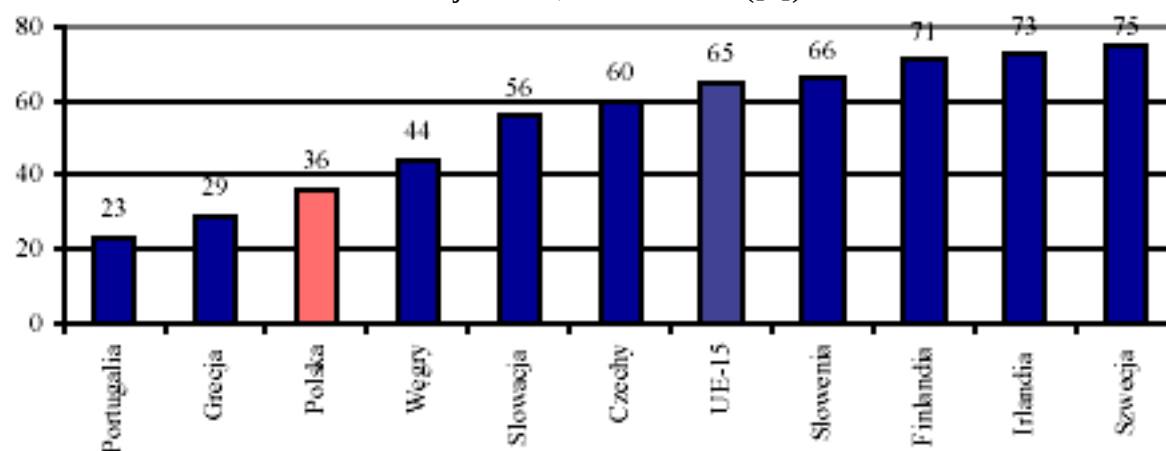
odzwierciedlające, a także wskazujące, iż w innych krajach UE udział sektora przedsiębiorstw jest znacznie większy, pokazuje Rys. 4 ([8]).

Strukturę nakładów inwestycyjnych na działalność inwestycyjną w latach 2001-2004 ilustruje Tab. 3 ([9]). Jak z niej widać, główne nakłady przeznaczane są na maszyny i urządzenia techniczne, a działalność badawczo-rozwojowa pochłania tylko ok. 10 % nakładów. W Tab. 4 zawarto informację o strukturze nakładów na innowacje w przedsiębiorstwach ([9]). Widać z niej wyraźnie, że przedsiębiorstwa praktycznie samodzielnie finansują innowacje.

Rys. 3 Wskaźnik nakładów na działalność B+R w stosunku do PKB za 2004 rok ([8])

Rys. 4 Nakłady przedsiębiorstw na B+R w stosunku do ogółu nakładów w Polsce i innych krajach UE, w roku 2000 ([8])

Kolejnym niepokojącym parametrem jest tzw. współczynnik wynalazczości, określany liczbą zgłoszeń patentowych na 10 tys. mieszkańców. Za 1998 rok: średnia dla krajów OECD

wyniosła 6.0, dla UE – 2.6, a dla Polski – 0.6. Dodatkowo: dla nas wskaźnik ten jest niemal niezmienny w latach 1996 – 2003, podczas gdy w 2000 roku wyniósł, na przykład : w Japonii – 30.6, w Szwecji – 11.6, w RFN – 9.6, w USA – 6.4. Konsekwencją tego są także dane w Tabeli 5, ilustrującej strukturę według poziomów techniki produkcji sprzedanej w sekcji przetwórstwo przemysłowe przez przedsiębiorstwa w latach 2001-2004 ([9]). Jak widać,

Tabela 3

Struktura nakładów przedsiębiorstw na działalność inwestycyjną w latach 2001-2004 ([9])

Rok	Działalność badawczo-rozwojowa	Szkolenie personelu związane z działalnością innowacyjną	Marketing dot. nowych i zmoderniz. wyrobów	Nakłady inwestycyjne na budynki i budowlę	Nakłady inwestycyjne na maszyny i urządzenia techniczne	Zakup gotowej technologii w postaci dokumentacji i praw	Pozostałe nakłady
2001	10,2%	0,7%	2,8%	26,1%	54,8%	1,9%	3,5%
2002	9,3%	0,2%	1,5%	20,0%	62,8%	3,0%	3,2%
2003	11,1%	0,2%	1,4%	15,6%	63,3%	4,8%	3,6%
2004	7,5%	0,2%	2,6%	23,2%	59,8%	2,8%	3,8%

Zródło: GUS: Nauka i Technika w 2001 r., 2002 r., 2003 r., 2004 r., Warszawa.

Tabela 4

Struktura źródeł finansowania nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach w latach 2001-2004 ([9])

Rok	Środki własne	Kredyty bankowe	Środki pozyskane z zagranicy (w formie bezzwrotnej)	Środki otrzymane z budżetu państwa	Środki pochodzące z funduszy v.c.	Pozostałe
2001	71,9%	17,7%	2,7%	1,5%	b.d.	6,2%
2002	65,4%	22,4%	0,7%	1,0%	b.d.	10,5%
2003	66,9%	13,7%	1,0%	0,7%	0,1%	17,1%
2004	78,9%	15,6%	1,1%	1,1%	0,04%	3%

Zródło: GUS: Nauka i Technika w 2001 r., 2002 r., 2003 r., 2004 r., Warszawa.

Tabela 5

Strukturę produkcji sprzedanej w sekcji przetwórstwo przemysłowe przez przedsiębiorstwa w latach 2001-2004 wg poziomów techniki ([9])

Rok	Wysoka technika	Średnio-wysoka technika	Średnio-niska technika	Niska technika
2001	4,8 %	22,6 %	30,8 %	41,9 %
2002	5,4 %	21,2 %	29,8 %	43,6 %
2003	5,1 %	23,4 %	30,1 %	41,5 %
2004	4,5 %	25,6 %	31,3 %	38,6 %

Zródło: GUS: Nauka i Technika w 2001 r., 2002 r., 2003 r., 2004 r., Warszawa

produkty z grupy tzw. wysokiej techniki stanowią znikomą część produkcji sprzedanej. Ponadto, nie obserwuje się tendencji zwyżkowej. Kolejna tabela, Tab. 6, pokazuje porównanie udziału importu i eksportu wyrobów wysokiej techniki w imporcie i eksporcie

ogółem ([9]). Niekorzystna asymetria między importem a eksportem jest oczywista, choć obserwuje się stałą tendencję spadkową dotyczącą udziału wyrobów wysokiej techniki w imporcie. Niestety, nie widać zwiększania udziału tych wyrobów w eksporcie.

Tabela 6

Udziału importu i eksportu wyrobów wysokiej techniki w imporcie i eksporcie ogółem w latach 2001-2004 ([9])

<i>Rok</i>	<i>Import</i>	<i>Eksport</i>
	w %	
<i>2001</i>	11,4	2,7
<i>2002</i>	10,1	2,2
<i>2003</i>	9,5	2,6
<i>2004</i>	9,2	2,3

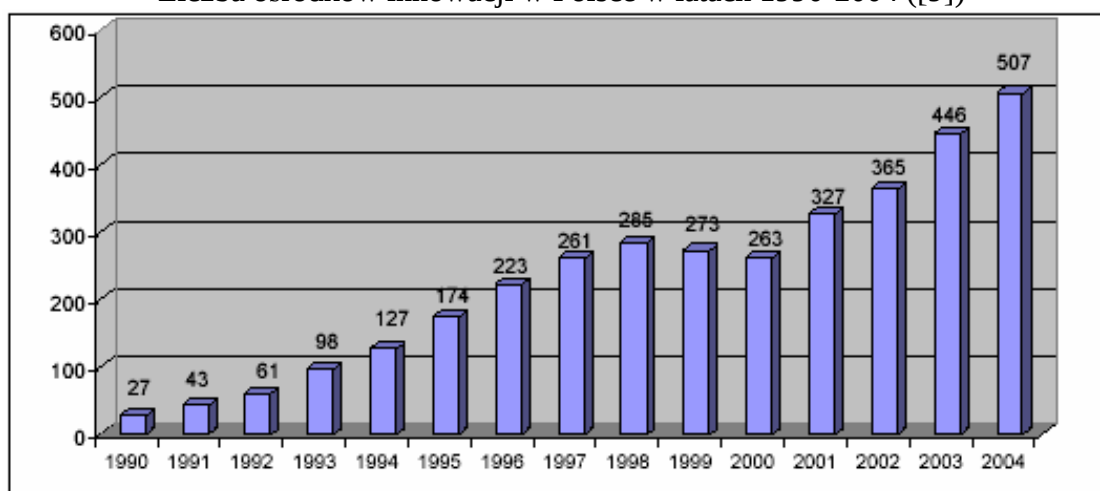
Źródło: GUS: Nauka i Technika w 2001 r., 2002 r., 2003 r., 2004 r., Warszawa.

Niezależnie od wielu krytycznych opinii, dotyczących innowacyjności i jej tzw. otoczenia, należy zauważyć, że wzrasta dynamicznie liczba ośrodków innowacji ([9]). Ilustrują to ilościowo Tab. 7 i Tab. 8. Głównie wzrosła jednak liczba ośrodków szkoleniowych. Pozytywnym zjawiskiem jest wzrost liczby funduszy pożyczkowych i poręczeń kredytowych.

Oprócz danych uśrednionych dla całej Polski, można odnieść je do poszczególnych branż. Takie zestawienie przedstawia Tab. 9 ([10]). Dla zwiększenia przejrzystości porównania, przyjęto w niej, że dla branży "przetwórstwo przemysłowe" nakłady B+R na

Tab. 7

Liczba ośrodków innowacji w Polsce w latach 1990-2004 ([9])

Źródło: Instytut Ekonomii Uniwersytetu Łódzkiego, SOOIP: Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce - Raport 2004, Łódź/Poznań, 2004 r.

Tabela 8
Porównanie liczby i rodzajów ośrodków innowacji w Polsce w latach 2000 i 2006
(na podstawie [9])

Rodzaj ośrodka	2000	2006
Ośrodki szkoleniowo-doradcze	142	280
Centra transferu technologii i informacji	20	29
Lokalne fundusze pożyczkowe i/lub poręczeń kredytowych	57	133
Inkubatory przedsiębiorczości (+centra technologiczne)	44	53
Parki technologiczne	3	12

firmę innowacyjną wynoszą 100 (ostatnia kolumna w Tab. 9). Z Tab. 9 wynika, że jest grupa branż, która wydaje na działalność B+R dużo więcej niż wynoszą przeciętne nakłady. Zdecydowanym liderem jest branża "produkcja metali", w której częściowo zawiera się również pod-obszar "Nowe materiały".

Analiza sektora nauki i technologii dokonana u progu naszej akcesji do UE w celu wytyczenia kierunków rozwojowych na okres do 2020 roku ([11]), wykazała, że: (1) największą aktywność patentową obserwowano w kategoriach "Różne procesy przemysłowe, transport" (22 %) i "Chemia metalurgia" (21 %) – udział pozostałych kategorii nie przekraczał 15 % (dane za 2001 rok); (2) wskaźnik "liczba publikacji naukowych na milion ludności" w 1999 roku wyniósł dla Polski - 221 (w 2002 roku – 270), dla Słowenii – 370, dla Czech, Estonii i Słowacji, odpowiednio, 352, 330, 291, a średni w ówczesnej UE – 755; (3) dopiero po przekroczeniu tzw. progu finansowania budżetowego, wynoszącego 0.4-0.6 % PKB, można oczekiwać znacznego, bo trzy-, cztero- krotnego wzrostu finansowania pozabudżetowego i – w konsekwencji – wymiernych skutków gospodarczych; (4) gdy finansowanie budżetowe nie przekracza tej wysokości, środowisko naukowo-badawcze przeznacza otrzymywane środki na potrzeby wewnętrzne, niezbędne do przetrwania.

3.4 Polska - nowe programy i opracowania na perspektywę 2007-2013 i dłuższą

Podkreślenia wymaga, że dopiero na czerwiec 2008 roku przewidywane jest przedstawienie końcowego sprawozdania przez Komitet Sterujący Narodowego Programu Foresight w Polsce. Dlatego, w aktualnej sytuacji opierać się można jedynie na cząstkowych opracowaniach, które jednak mają status ekspertyz lub dokumentów branżowych czy

Tab. 9
Nakłady na innowacje w branżach w 2003 roku ([10])

Branża	Udział nakładów na B+R w nakładach innowacyjnych	Nakłady B+R na firmę w tys. zł	Nakłady B+R na firmę innowacyjną w tys. zł	Nakłady B+R na firmę gdy przetwórstwo przemysłowe=100
Przetwórstwo przemysłowe	11,87	227,93	300	100,0
Produkcja artykułów spożywczych	2,44	31,23	84,17	13,7
Produkcja wyrobów tytoniowych	0,75	137,55	171,94	60,3
Włókiennictwo	9,28	52,38	160,20	23,0
Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	0,24	0,16	0,91	0,1
Produkcja skór wyprawionych i wyrobów z nich	1,10	1,39	4,91	0,6
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny	1,45	9,53	30,44	4,2
Produkcja masy włóknistej oraz papieru	1,64	23,13	70,32	10,1
Działalność wydawnicza; poligrafia	1,66	18,54	52,23	8,1
Produkcja wyrobów chemicznych	13,87	715,71	1 009,46	314,0
Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	6,88	86,86	188,42	38,1
Produkcja wyrobów z surowców niemetalicznych pozostałych	2,73	62,28	141,86	27,3
Produkcja metali	78,95	4 380,59	8 885,58	1921,9
Produkcja wyrobów z metali	7,20	39,96	106,85	17,5
Produkcja maszyn i urządzeń	18,16	190,55	370,72	83,6
Produkcja maszyn biurowych i komputerów	12,90	125,05	299,87	54,9
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	20,88	444,11	784,64	194,8
Produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych	17,76	1 257,42	2 480,11	551,7
Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	40,67	685,26	1 257,35	300,6
Produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep	3,48	490,46	845,62	215,2
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	29,93	468,93	968,86	205,7
Produkcja mebli; pozostała działalność produkcyjna	3,37	23,37	69,55	10,3

Zródło: Obliczenia na podstawie Nauka i technika w Polsce w 2003r., GUS, Warszawa, www.stat.gov.pl

sektorowych, co najwyżej ministerialnych W ostatnich latach opracowano w lub na zlecenie centralnych organów władzy lub jej agend, zestaw propozycji strategicznych dotyczących :

- (1) zwiększania innowacyjności gospodarki polskiej na lata 2007-2013; ([9]),
- (2) rozwoju MŚP wysokich technologii do 2020 roku ([10]);
- (3) kierunków i rozwoju nauki i technologii w Polsce ([11]);
- (4) wspierania przedsiębiorczości akademickiej w zakresie transferu technologii i innowacyjności ([12]);
- (5) zmiany systemu badań naukowych i prac rozwojowych ([13]);
- (6) wprowadzenia instytucjonalnego pośrednictwa między podmiotami zajmującymi się kształceniem i nauką oraz gospodarką i rynkiem pracy ([14]).

Ponadto, zajmowano się oceną funkcjonowania i projektowaniem restrukturyzacji sektora badawczo-rozwojowego ([15-17,18]) oraz regionalnymi systemami wspierania innowacyjności ([19]).

W opracowaniu dotyczącym rozwoju nauki i technologii ([11]), zaproponowano trzy etapy rozwoju GOW: (1) przygotowanie świadomości społecznej i uruchomienie działań priorytetowych (do 2006 roku); (2) koncentracja na głównej specjalizacji, z przeciwdziałaniem dualności (do 2013 roku); (3) dywersyfikacja głównej specjalizacji (do 2020 roku). W propozycji strategicznych priorytetów naukowych i technologicznych oparto się na układzie zastosowanym w Programie Ramowym 6 UE (PR6), wskazując na cztery grupy (trzy pierwsze, to priorytety PR6) i – w ich ramach – trzynaście priorytetowych kierunków badawczych:

- Info: (1) inżynieria oprogramowania, wiedzy i wspomagania decyzji, (2) sieci inteligentne, telekomunikacyjne i teleinformatyczne nowej generacji, (3) optoelektronika;
- Techno: (1) nowe materiały i technologie, (2) nanotechnologie, (3) projektowanie systemów specjalizowanych, (4) mechatronika;
- Bio: (1) biotechnologia i bioinżynieria, (2) postęp biologiczny w rolnictwie i ochrona środowiska, (3) nowe wyroby i techniki medyczne;
- Basics: (1) nauki obliczeniowe oraz tworzenie naukowych zasobów informacyjnych, (2) fizyka ciała stałego, (3) chemia, technologia i inżynieria chemiczna.

Strukturę strategicznych kierunków zaproponowanych przez Ministerstwo Gospodarki dla zwiększenia innowacyjności gospodarki w latach 2007-2013, przedstawia Tab. 10 ([9]). Oprócz "rozpisania" na "kierunki działań", a w ich ramach na "obszary" i konkretne działania, zawiera opis systemów wdrażania i monitorowania - typowo dla programu strategicznego.

Analiza perspektyw rozwoju MŚP wysokich technologii doprowadziła do rozpatrzenia następujących wariantów przyszłych scenariuszy w tym zakresie ([10]): (1) doganiania, którego realizacja uwarunkowana jest stworzeniem i konsekwentnym wdrażaniem strategii ukierunkowanej na dynamiczny rozwój, obejmującej także działania w sferze strukturalnej i finansowej; (2) stagnacji, czyli utrzymania stanu obecnego, do czego dojdzie, gdy nadal głównym źródłem innowacyjności przedsiębiorstw pozostanie transfer technologii; (3) przełomu, gdy uda się w Polsce opracować wynalazek lub innowację, która będzie powszechnie stosowana na świecie; (4) cofania się, gdy dojdzie do ustania zainteresowania ze strony przemysłu badaniami na jego potrzeby prowadzonymi na uczelniach i w jednostkach naukowo-badawczych.

Inne opracowanie strategiczne, dotyka problemu konieczności zreformowania systemu

Tabela 10
Struktura strategicznych kierunków dla zwiększenia innowacyjności gospodarki w latach 2007-2013 ([9])

Kierunek działań: Kadra dla nowoczesnej gospodarki
Obszar 1: Rozwijanie kształcenia ustawicznego
Obszar 2: Transfer wiedzy pomiędzy sferą B+R a przedsiębiorcami poprzez wymianę kadr
Obszar 3: Dostosowanie programów kształcenia do wymogów nowoczesnej gospodarki oraz promocja postaw innowacyjnych
Obszar 4: Promocja przedsiębiorczości i innowacyjności
Kierunek działań: Badania na rzecz gospodarki
Obszar 1: Finansowanie badań i prac rozwojowych przedsiębiorstw
Obszar 2: Koncentracja finansowania publicznego na badaniach w obszarach strategicznych wyznaczonych również w oparciu o potrzeby przedsiębiorstw
Obszar 3: Restrukturyzacja publicznej sfery jednostek naukowych
Obszar 4: <i>Foresight</i> technologiczny
Obszar 5: Internacjonalizacja działalności naukowej i innowacyjnej – integracja europejska
Kierunek działań: Własność intelektualna dla innowacji
Obszar 1: Wsparcie dla zarządzania własnością intelektualną
Obszar 2: Wsparcie dla podmiotów zgłaszających patenty poza granicami Polski
Obszar 3: Usprawnienie procesu uzyskiwania ochrony w obszarze prawa własności przemysłowej
Obszar 4: Wzornictwo przemysłowe źródłem przewagi konkurencyjnej
Kierunek działań: Kapitał na innowacje
Obszar 1: Pozyskiwanie kapitału na przedsięwzięcia innowacyjne
Obszar 2: Powstawanie przedsiębiorstw opartych na nowoczesnych technologiach
Obszar 3: Zastosowanie instrumentów podatkowych motywujących do ponoszenia nakładów na działalność innowacyjną
Kierunek działań: Infrastruktura dla innowacji
Obszar 1: Rozwój instytucji świadczących usługi doradcze oraz techniczne na rzecz innowacyjnych przedsiębiorców
Obszar 2: Wspieranie wspólnych działań przedsiębiorców o charakterze sieciowym, ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych
Obszar 3: Wzmocnienie współpracy sfery badawczo-rozwojowej z gospodarką
Obszar 4: Upowszechnienie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych

organizacji i finansowania badań naukowych i prac rozwojowych, poprzez ustalenie priorytetowych obszarów, stworzenie dla nich nowych struktur i alokację odpowiednich

środków, przy założeniu, że efektem tego podejścia będą nowe technologie i innowacyjne rozwiązania wzmacniające gospodarkę ([13]). Jego "przedłużeniem" są prace ukierunkowane na stworzenie mechanizmów wspierania przedsiębiorczości akademickiej i tworzenia instytucjonalnego pośrednictwa między sektorem naukowo-badawczym a biznesem ([12,14]).

Nowego systemu sektora badawczo-rozwojowego zakłada ([13]):

- (1) utworzenie nowej instytucji, Narodowego Centrum Badań Naukowych i Prac Rozwojowych (NCBR), w celu koordynacji i zarządzania sferą naukowo-badawczą i stworzenia mechanizmów zintensyfikowania i poprawy efektywności działalności B+R;
- (2) koncentrację funduszy na naukę na strategicznych dla państwa zadaniach;
- (3) koncentrację finansowania na najlepszych jednostkach;
- (4) efektywne sterowanie procesem badań strategicznych.

3.5 Perspektywa Małopolski

3.5.1 Ogólne informacje o Województwie Małopolskim obszar, położenie i podział administracyjny

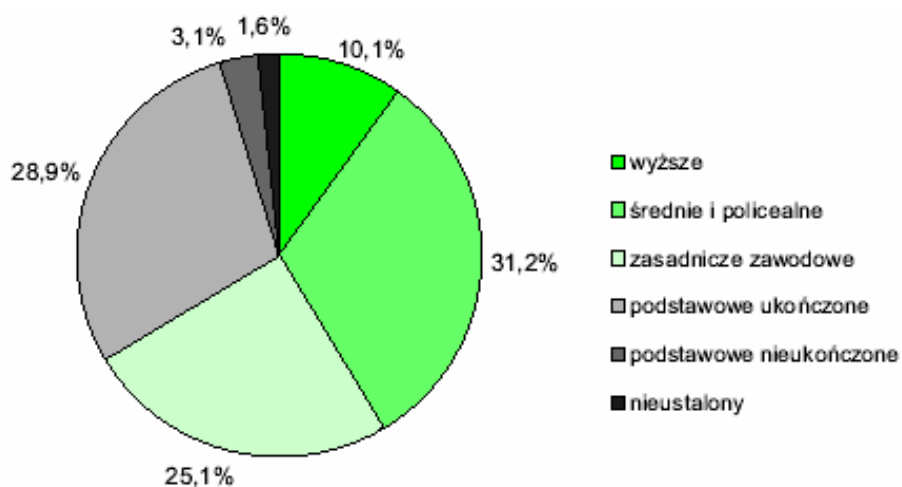
Polskie województwo, rozumiane jako obszar wyznaczony administracyjnym podziałem Kraju, odpowiada –według klasyfikacji NUTS (Nomenclature des Unités Territoriales pour des besoins Statistiques – Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do celów Statystycznych) - europejskiej kategorii "region". Województwo Małopolskie leży na południu Polski i zajmuje powierzchnię 15 182.9 km² co stanowi 4.8 % powierzchni Kraju ([20]). Pod względem powierzchni zajmuje 12-te miejsce na 16 województw. Struktura administracyjna województwa obejmuje 22 powiaty, w tym 3 grodzkie – krakowski, tarnowski i nowosądecki oraz 182 gminy. Pod względem geograficznym Małopolska należy do najbardziej zróżnicowanych województw. Klasyfikacja NUTS wprowadza pojęcie "podregionu", jako elementu pośredniego między regionem a powiatem. Spośród 44 podregionów polskich, trzy znajdują się w Województwie Małopolskim :

Numer	Nazwa	Pow. km ²	Ludność
Podregion 15	krakowsko-tarnowski	7 327	1 392 867
Podregion 16	nowosądecki	7 490	1 099 422
Podregion 17	miasto Kraków	327	741 510

- potencjał ludzki

W Małopolsce mieszka 3.266 mln osób (dane na 31.12.2005 wg [20]), co plasuje województwo na czwartym miejscu w Kraju, po województwach mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. Gęstość zaludnienia wynosi 215 osób/km² i jest znacznie wyższa od średniej krajowej (122), choć wykazuje znaczne zróżnicowanie między powiatami. Społeczeństwo Małopolski jest młode : liczba osób w wieku przedprodukcyjnym jest wyższa, a liczba osób w wieku poprodukcyjnym jest niższa od średniej krajowej. Od kilku lat utrzymuje się dodatni przyrost naturalny, wobec ujemnego w skali Kraju. Obserwuje się również stosunkowo wysoki poziom dodatniego salda migracji : 2-gie miejsce w kraju, po województwie Mazowieckim. Świadczy to o wysokiej atrakcyjności regionu, także pod względem finansowym i technologicznym.

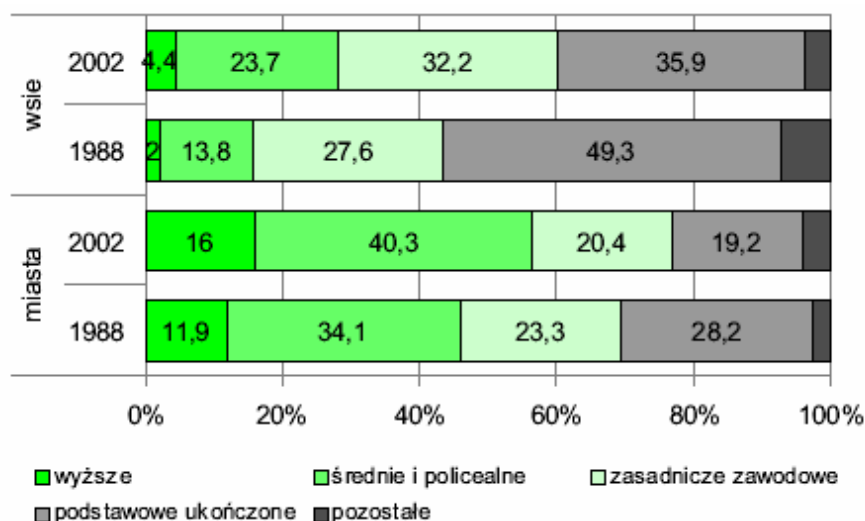
Strukturę wykształcenia przedstawia Rys. 5 ([20]). W odniesieniu do średniej krajowej, wskaźniki wykształcenia są wyższe tak w zakresie wykształcenia wyższego (10.1 % vs 9.9 %) jak i ponadpodstawowego (66.4 % vs 64.6 %). Nadal jednak obserwuje się różnice w strukturze wykształcenia między mieszkańcami miast i wsi – Tab. 11 ([20]), choć w okresie wyraźnie zwiększyła się liczba mieszkańców wsi z wykształceniem średnim i wyższym.

Rys. 5 Struktura wykształcenia mieszkańców Województwa Małopolskiego ([20])

W Małopolsce w roku akademickim 2004/2005 działały 32 szkoły wyższe, z czego 20 w Krakowie. O wysokim poziomie wiodących z nich świadczą pozycje w rankingach za 2005 rok : (1) pierwsze - Akademii Pedagogicznej w Krakowie wśród "Uczelni pedagogicznych"

Tabela 11
Struktura wykształcenia mieszkańców Małopolski według miejsca zamieszkania : porównanie lat 1988 i 2002

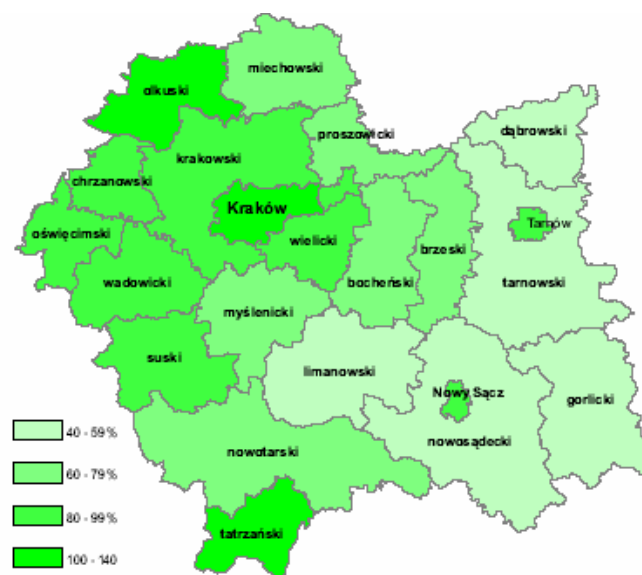

oraz Wyższej Szkoły Biznesu – National-Louis University w Nowym Sączu w gronie "Niepaństwowych wyższych szkół biznesu i zarządzania"; (2) drugie – Uniwersytetu Jagiellońskiego w kategorii "Uniwersytety" oraz Akademii Górniczo-Hutniczej w grupie "Uczelnie Techniczne" i "Collegium Medicum UJ" wśród "Uczelni medycznych". Uczelnie uruchamiają nowe, wychodzące naprzeciw potrzebom postępu naukowo-technologicznego kierunki, jak na przykład : mechatronika czy inżynieria biomedyczna na AGH, biotechnologia (przed kilku laty) – na UJ.

3.5.2 Struktura i funkcjonowanie gospodarki

Według danych za 2005 rok, w Małopolsce wytwarzane jest 7.4 % PKB, co sytuuje region na piątej pozycji w kraju ([20]), a produkt krajowy brutto (PKB) w przeliczeniu na mieszkańca – 18.5 tys. zł, co daje dziewiąte miejsce w Kraju. Stopa bezrobocia wyniosła 13.8 %, wobec średniej krajowej 17.6 % i była najniższa w Kraju. W 2006 roku obserwowano dalszy spadek zarejestrowanego bezrobocia. Natomiast wskaźnik przedsiębiorczości (liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców), traktowany jako miara aktywności w regionie, wyniósł 89, co dało czwarte miejsce w Polsce. Jak jednak widać z Rys. 6, jest on znacznie zróżnicowany w skali regionu ([20]).

Strukturę gospodarki pokazuje również Tab. 12, zawierająca informacje o liczbie i wielkości przedsiębiorstw w poszczególnych powiatach ([20]). Wyraźnie wynika z niej dominacja Krakowa nad pozostałymi powiatami.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie.

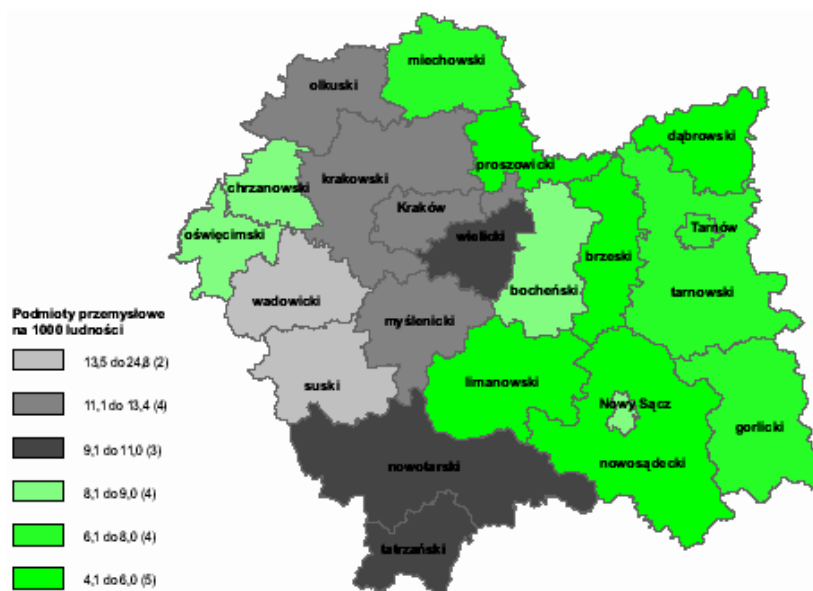
Rys. 6 Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców)
w powiatach województwa małopolskiego

Tabela 12
Liczba podmiotów zarejestrowanych gospodarczych – stan na 31.12.2005 ([20])

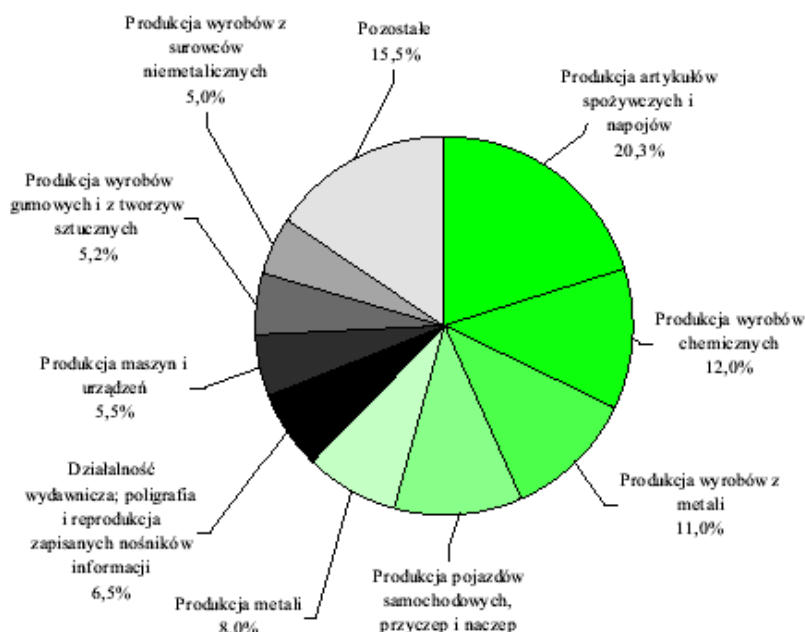
Wyszczególnienie	Ogółem	Przedziały zatrudnienia			
		do 9	10-49	50-249	250 i więcej
Woj. małopolskie	289 712	274 329	12 750	2 280	353
Kraków	104 292	98 644	4 565	893	190
Powiat krakowski	19 805	18 898	778	115	14
Powiat wadowicki	14 738	14 049	560	110	19
Powiat oświęcimski	12 717	12 099	489	113	16
Powiat nowotarski	11 853	11 204	569	70	10
Powiat olkuski	11 695	11 183	418	82	12
Powiat chrzanowski	10 757	10 195	452	97	13
Tamów	10 731	10 090	484	137	20
Powiat nowosądecki	9 733	9 113	553	63	4
Powiat wielicki	9 109	8 699	357	49	4
Powiat tarnowski	8 975	8 466	451	51	7
Powiat myślenicki	8 687	8 391	381	56	8
Powiat tatrzański	8 242	7 907	294	39	2
Nowy Sącz	7 989	7 433	431	113	12
Powiat suski	7 086	6 755	279	47	5
Powiat bocheński	6 852	6 502	295	52	3
Powiat limanowski	6 326	5 907	368	47	4
Powiat gorlicki	5 814	5 376	371	63	4
Powiat brzeski	5 441	5 164	243	32	2
Powiat miechowski	3 581	3 420	137	23	1
Powiat proszowicki	2 639	2 492	131	15	1
Powiat dąbrowski	2 501	2 342	144	13	2

Źródło: opracowanie na podstawie danych statystycznych Urzędu Skarbowego w Krakowie

Na Rys. 7 przedstawiono liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 ludności, a na Rys. 8 – strukturę sprzedaży w najważniejszych branżach przetwórstwa za rok 2005 ([20]). Istotne miejsce zajmują w niej pozycje związane z analizowanym pod-obszarem (produkcja i wyroby z metali, surowców niemetalicznych czy wyroby chemiczne). Informacje dotyczące sektora B+R, wysokich technologii oraz innowacyjności w województwie małopolskim, także na tle innych województw przedstawiono w poprzednim Raporcie (nr 1).

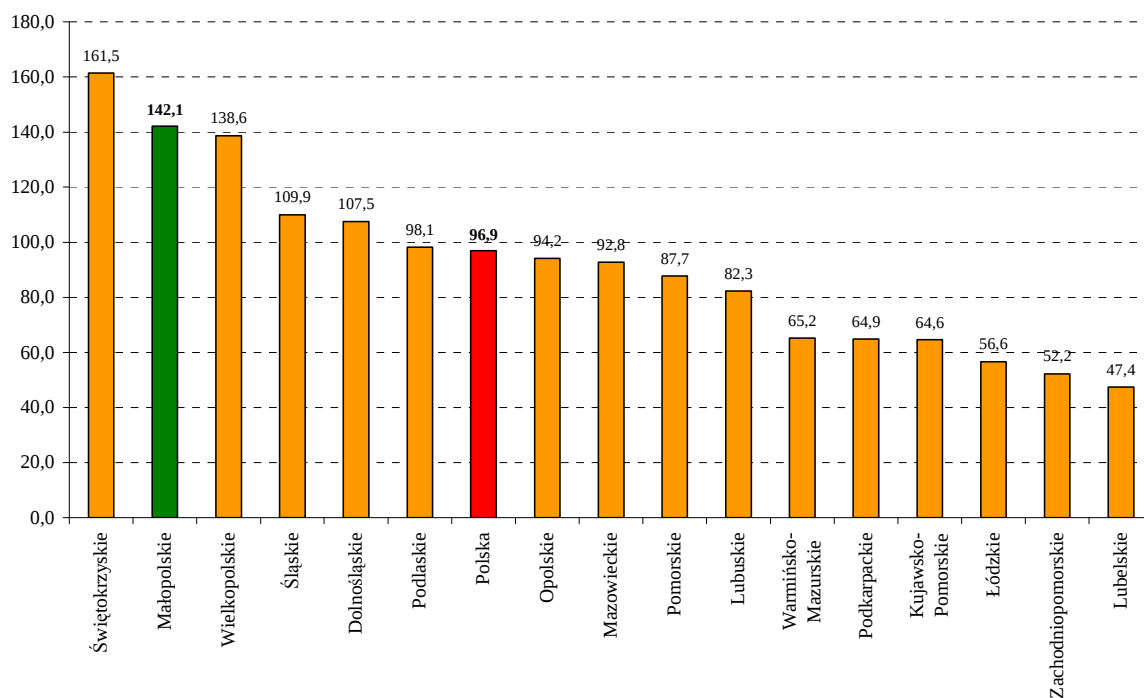

Rys. 7 Podmioty przemysłowe na 1000 ludności w 2005 roku ([20])

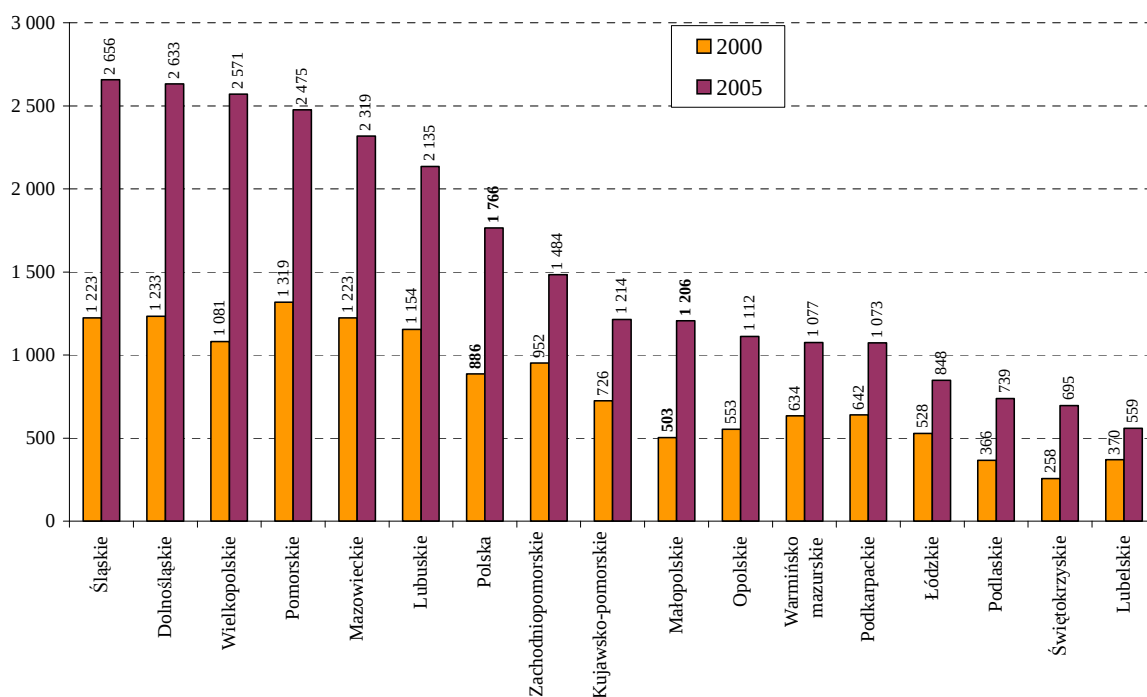

Rys. 8 Struktura sprzedaży w najważniejszych branżach przetwórstwa przemysłowego w 2005 roku ([20])

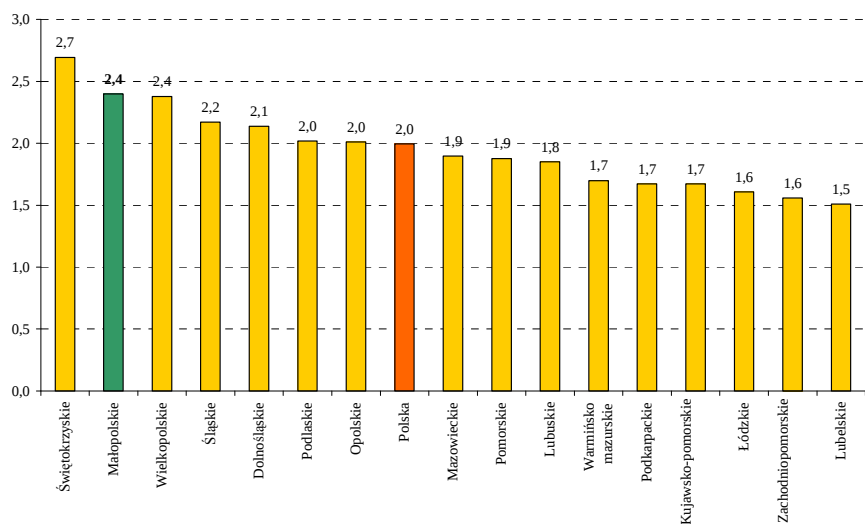
O dynamice gospodarki świadczą jej wskaźniki eksportowe. Dane w tym zakresie dla polskich województw i grup towarów zestawiono na Rys. 9-14 oraz w Tab. 13-15 ([21]).

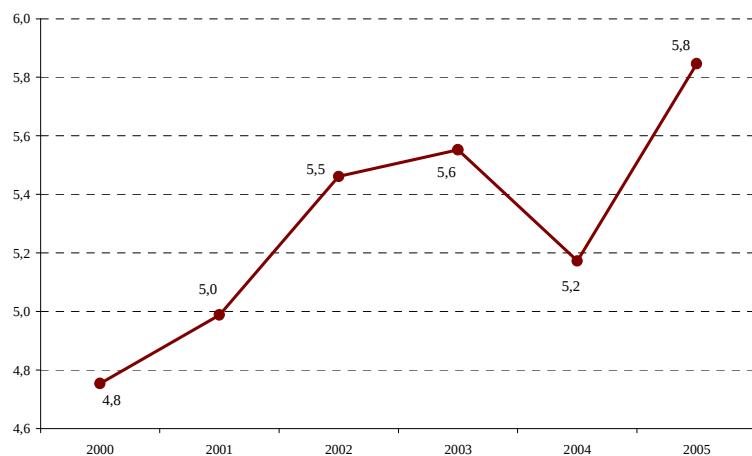
Rys. 9 Dynamika wzrostu eksportu województw w latach 2000-2005 (%) ([21])

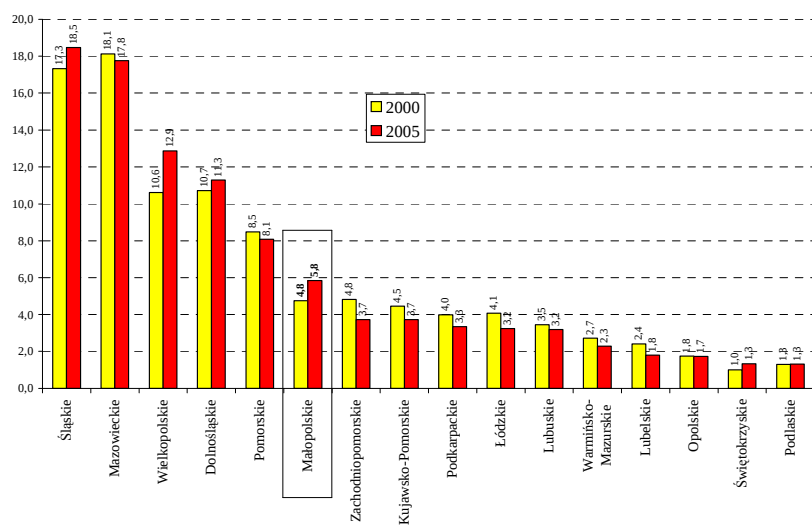
Rys. 10 Wartość eksportu per capita w roku 2000 oraz 2005 (EUR) ([21])

Rys. 11 Zmiana wartości eksportu per capita w latach 2000-2005 ([21])

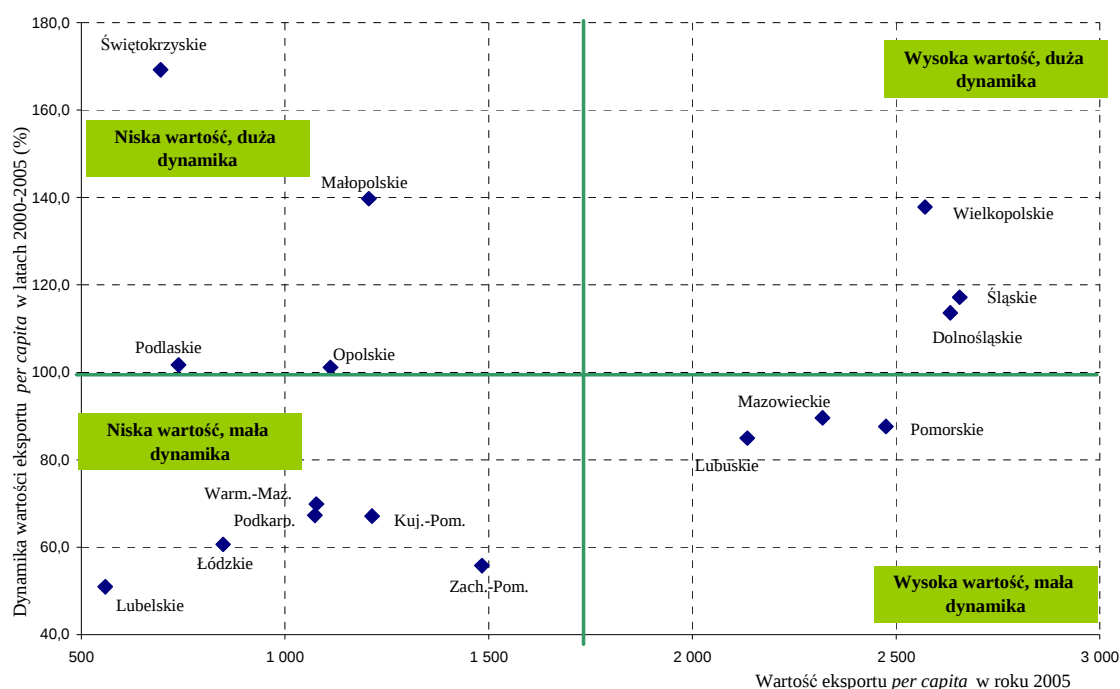
Rys. 12 Udział województwa małopolskiego w eksporcie Polski w latach 2000-2005 (%) ([21])

Rys. 13 Udziały województw w eksporcie Polski w roku 2000 oraz 2005 (%) ([21])

Tabela 13 : Wartość eksportu województw w latach 2000-2005 (mln EUR) ([21])

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Dolnośląskie	3 664,7	4 172,5	4 682,2	5 221,5	6 145,9	7 605,9
Kujawsko-pomorskie	1 525,0	1 598,2	1 788,7	1 913,3	1 947,7	2 510,5
Lubelskie	826,6	807,4	819,7	962,4	1 026,0	1 218,4
Lubuskie	1 182,1	1 310,3	1 427,2	1 586,4	1 847,6	2 154,6
Łódzkie	1 395,7	1 633,5	1 705,8	1 738,7	1 849,8	2 186,3
Małopolskie	1 627,0	2 006,9	2 364,2	2 624,0	2 956,4	3 939,7
Mazowieckie	6 205,3	7 273,5	7 557,3	8 081,6	9 584,9	11 962,5
Opolskie	599,6	695,0	710,9	861,6	969,4	1 164,5
Podkarpackie	1 366,0	1 602,6	1 698,3	1 800,4	2 022,3	2 252,3
Podlaskie	447,3	534,4	555,6	684,3	834,7	886,3
Pomorskie	2 899,5	4 207,5	4 938,9	4 783,7	4 932,2	5 442,2
Śląskie	5 928,9	6 688,6	6 805,9	7 878,3	11 664,2	12 446,1
Świętokrzyskie	341,4	413,8	500,7	566,2	710,1	892,7
Warmińsko-mazurskie	931,1	1 048,1	1 127,6	1 236,2	1 309,3	1 538,6
Wielkopolskie	3 633,7	4 298,3	4 964,9	5 401,8	7 031,1	8 671,0
Zachodniopomorskie	1 651,1	1 941,9	1 642,2	1 918,2	2 321,8	2 513,4
Razem	34 225,0	40 232,3	43 290,0	47 258,5	57 153,5	67 385,1

Rys. 14 Syntetyczny obraz województw według wartości eksportu per capita w roku 2005 oraz dynamiki eksportu per capita w latach 2000-2005 ([21])

Tabela 14
 Udział Małopolski w ogólnopolskim eksporcie według grup towarowych (2005) ([21])

	Udział Małopolski w ogólnopolskim eksporcie grupy towarowej, %	Wartość eksportu, mln EUR	Udział grupy towarowej w eksporcie Małopolski
Surowce pierwotne dla hutnictwa metali nieżelaznych	83,4	46,1	1,2
Wyroby metalurgii proszków	79,2	3,3	0,1
Odpady utylizacyjne, zwierzęce i paszowe	73,2	0,4	0,0
Maszyny i urządzenia hutnicze i odlewnicze	66,6	21,3	0,5
Surowce wtórne, odpadowe dla przemysłu szklarskiego	61,1	0,0	0,0
Tytoń i wyroby tytoniowe	48,1	102,4	2,6
Materiały ogniotrwałe	40,9	38,1	1,0
Kable i przewody	39,4	577,4	14,7
Wyroby poligraficzne	38,6	130,2	3,3
Surowce wtórne metali nieżelaznych	28,9	50,9	1,3
Cement, klinkier oraz spoiwa osobno nie wymienione	27,9	10,6	0,3
Produkty przemysłu mięsnego - część II	27,7	13,9	0,4
Tworzywa sztuczne i kauczuki	24,4	165,6	4,2
Szkło gospodarcze	20,9	62,3	1,6
Ziemniaki i rośliny okopowe	20,4	1,0	0,0
Blachy walcowane na zimno, blachy powlekane, inne wyroby hutnicze	19,4	54,2	1,4
Wody mineralne i napoje bezalkoholowe	18,8	21,7	0,5
Produkty organiczne	16,2	154,1	3,9
Wyroby przemysłu metali nieżelaznych pozostałe	16,1	78,3	2,0
Maszyny i urządzenia elektroenergetyczne	15,0	93,4	2,4
Budowle i materiały budowlane drewniane	14,8	32,1	0,8
Wyroby przemysłu spożywczego pozostałe	14,5	18,7	0,5
Wyroby garbarskie	14,0	25,6	0,6
Materiał siewny, reprodukcyjny (bez nasion będących surowcem przetw.)	13,7	2,3	0,1
Dzieła sztuki i przedmioty wartości muzealnej	12,7	0,7	0,0
Wyroby wyciskane i ciągnione z metali nieżelaznych i ich stopów	12,3	61,3	1,6
Instrumenty muzyczne, wyroby przemysłu filmowego i fotografii	11,8	18,4	0,5
Maszyny i urządzenia dla pozostałych gałęzi przemysłu	11,7	24,1	0,6
Zabawki i gry towarzyskie	11,7	6,8	0,2
Maszyny, urządz. górń. do wzbogacania paliw, kopalin i koksownicze	11,4	34,5	0,9
Maszyny i urządzenia ogólnego przeznaczenia pozostałe	11,4	138,3	3,5
Wyroby metalowe przemysłowe	11,0	141,2	3,6
Wyroby odlewni (łącznie z armaturą)	10,5	72,3	1,8
Materiał do zalesień	10,4	0,0	0,0
Surowce przem. mineralnego (razem z wstępnie obrobionymi, wtórnymi)	10,4	4,5	0,1

	Udział Małopolski w ogólnopolskim eksporcie grupy towarowej, %	Wartość eksportu, mln EUR	Udział grupy towarowej w eksporcie Małopolski
Produkty nieorganiczne	9,2	28,4	0,7
Wyroby cukiernicze trwałe	9,2	58,1	1,5
Maszyny, urządzenia dla handlu i innych działów gosp. narodowej	8,2	52,8	1,3
Nawozy szt. (bez wapniowych) składniki chem. mieszanek paszowych	8,1	28,9	0,7
Urządzenia do automatycznej regulacji i sterowania	8,0	33,7	0,9
Rury stalowe	8,0	15,2	0,4
Szkło budowlane	8,0	14,3	0,4
Pieczywo i inne produkty przemysłu piekarskiego	7,9	5,8	0,1
Wyroby kute nieobrobione mech., rozjazdy, akcesoria i elementy nawierzchni kolejowej	7,4	10,5	0,3
Wyroby przemysłu koncentratów spożywczych	7,3	26,5	0,7
Środki chemiczne dla różnych celów i wyroby azbestowo-kauczukowe	7,1	10,3	0,3
Wyroby walcowane z metali nieżelaznych, ich stopów/bez folii	6,7	16,2	0,4
Owoce (bez materiału reprodukcyjnego)	6,6	6,5	0,2
Wyroby elektrotechniczne osobno nie wymienione	6,4	68,3	1,7
Przetwory owocowe, warzywne i grzybowe	6,3	58,7	1,5
Nieznana branża	6,1	0,0	0,0
Wyroby gumowe	6,0	76,5	1,9
Maszyny i urządzenia dźwigowo-transportowe	6,0	13,9	0,4

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Objaśnienia: W tabeli uwzględnione zostały tylko te grupy towarowe, w przypadku których udział Małopolski w ogólnopolskim eksporcie jest wyższy niż 5,8% (tyle w 2005 roku wyniósł udział Małopolski w eksporcie Polski)

Tabela 15

Lista 25 najważniejszych grup produktów w eksporcie województwa małopolskiego w 2005 roku ([21])

		mln EUR	%
Lp.	Razem	3 939,7	100,0
1	Kable i przewody	577,4	14,7
2	Środki transportu samochodowego	256,7	6,5
3	Tworzywa sztuczne i kauczuki	165,6	4,2
4	Produkty organiczne	154,1	3,9
5	Wyroby metalowe przemysłowe	141,2	3,6
6	Maszyny i urządzenia ogólnego przeznaczenia pozostałe	138,3	3,5
7	Wyroby poligraficzne	130,2	3,3
8	Tytoń i wyroby tytoniowe	102,4	2,6
9	Maszyny i urządzenia elektroenergetyczne	93,4	2,4
10	Wyroby przemysłu elektronicznego	91,7	2,3
11	Meble i wyroby stolarskie	80,6	2,0
12	Wyroby hutnicze metali nieżelaznych	78,4	2,0

13	Wyroby przemysłu metali nieżelaznych pozostałe	78,3	2,0
14	Wyroby gumowe	76,5	1,9
15	Wyroby odlewni (łącznie z armaturą)	72,3	1,8
16	Wyroby z tworzyw sztucznych	71,9	1,8
17	Wyroby elektrotechniczne osobno nie wymienione	68,3	1,7
18	Maszyzny i urządzenia energetyczne	67,9	1,7
19	Szkło gospodarcze	62,3	1,6
20	Wyroby wyciskane i ciągnione z metali nieżelaznych i ich stopów	61,3	1,6
21	Przetwory owocowe, warzywne i grzybowe	58,7	1,5
22	Wyroby cukiernicze trwałe	58,1	1,5
23	Blachy walcowane na zimno, blachy powlekane, inne wyroby hutnicze	54,2	1,4
24	Konstrukcje metalowe	53,5	1,4
25	Maszyzny, urządzenia dla handlu i innych działów gosp. narodowej	52,8	1,3
	Pozostałe	1 093,8	27,8

Przedstawione dane świadczą o : (1) stosunkowo niewielkim udziale Małopolski w eksporcie krajowym; (2) dużej dynamice wzrostu eksportu; (3) dominacji "kabli i przewodów" w eksporcie. Wydaje się, na tej podstawie, że ważnym zadaniem jest wzmocnienie pozycji Małopolski w eksporcie krajowym.

Drugą sferą, której kondycja ma duży wpływ na sytuację w regionie jest działalność innowacyjna. W odniesieniu do przedsiębiorstw, można ją przeanalizować na tle innych województw dzięki opublikowanemu w 2006 roku raportowi GUS ([22]), sporządzonego dla lat 2002-2004 według tzw. "Przepisu Oslo", czyli zasad przyjętych do oceny tej sfery działalności. Najistotniejsze wyniki tej analizy ilustrują Tab. 16-20 ([22]). Z przedstawionych rezultatów wynika, że małopolskie przedsiębiorstwa pod względem innowacyjności w skali Kraju : (1) zajmują trzecie miejsce w kategorii 50-249 pracujących i piąte miejsce w kategorii powyżej 249 pracujących; (2) podwyższały swój względny udział w nakładach, osiągając czwarte miejsce w 2004 roku i wykazując tendencję wzrostową, w przeciwieństwie do dwóch wyprzedzających je województw (śląskiego i wielkopolskiego); (3) wykazały się najwyższą innowacyjnością przedsiębiorstw mniejszych (do 49 pracujących) i trzecią w Kraju wśród przedsiębiorstw większych (powyżej 49 pracujących); (4) zajmowały odległe pozycje w rankingu według kryteriów związanych z efektami działalności innowacyjnej; (5) znajdowały się na siódmym miejscu pod względem wsparcia dla działalności B+R ze środków publicznych, a nawet na trzecim od końca – od jednostek szczebla lokalnego i regionalnego.

Z powyższego wynika, że szczególnie mniejsze małopolskie przedsiębiorstwa przejawiają dużą aktywność w zakresie inicjatyw innowacyjnych, jednak mają kłopot z uzyskiwaniem efektów oraz wsparcia ze strony samorządu lokalnego i regionalnego.

Tabela 16

Przedsiębiorstwa innowacyjne różnej wielkości w województwach w latach 2002-2004 ([22])

Województwa	Przedsiębiorstwa liczące powyżej 9 pracujących				
	ogółem ^a	z tego			
		10-49 pracujących ^b	powyżej 49 pracujących		
			razem	50-249 pracujących	powyżej 249 pracujących
	przedsiębiorstwa, które wprowadziły w latach 2002-2004 nowe lub ulepszone wyroby i/lub procesy w % ogółu przedsiębiorstw				
P o l s k a	25,9	17,7	45,6	40,6	67,2
Dolnośląskie	24,5	15,8	42,4	35,8	67,1
Kujawsko-pomorskie	25,2	16,7	41,5	36,4	63,7
Lubelskie	27,8	18,5	48,5	46,2	58,1
Lubuskie	19,0	11,2	36,3	32,6	56,1
Łódzkie	24,3	17,2	42,8	39,4	63,3
Małopolskie	30,7	23,7	49,8	44,4	70,2
Mazowieckie	23,8	15,9	48,5	43,7	68,0
Opolskie	27,9	17,6	48,5	41,6	79,1
Podkarpackie	30,5	21,0	51,0	43,4	74,7
Podlaskie	22,4	14,5	38,0	33,3	61,1
Pomorskie	24,5	16,6	44,1	40,1	65,0
Śląskie	32,7	23,4	53,8	48,9	70,9
Świętokrzyskie	29,9	20,6	48,7	44,4	64,7
Warmińsko-mazurskie	28,5	20,3	49,9	43,2	75,0
Wielkopolskie	21,1	13,0	40,4	35,7	63,6
Zachodniopomorskie	21,5	15,0	35,8	31,1	64,4

^a Dane dotyczą całej badanej zbiorowości przedsiębiorstw. ^b Sekcja *Przetwórstwo przemysłowe*.

Tabela 17

Nakłady na działalność innowacyjną w województwach w przedsiębiorstwach powyżej 49 zatrudnionych w latach 2002-2004, w cenach bieżących ([22])

Wyszczególnienie	2002		2003		2004	
	w mln zł	w odsetkach	w mln zł	w odsetkach	w mln zł	w odsetkach
P o l s k a	13 848,1	100,0	15 511,6	100,0	15 628,1	100,0
Dolnośląskie	1 278,4	9,2	1 338,7	8,6	1 030,1	6,6
Kujawsko-pomorskie	669,8	4,8	459,1	3,0	655,3	4,2
Lubelskie	541,1	3,9	279,9	1,8	355,2	2,3
Lubuskie	280,5	2,0	458,1	3,0	365,5	2,3
Łódzkie	507,3	3,7	462,0	3,0	527,7	3,4
Małopolskie	879,1	6,3	1 038,8	6,7	1 121,2	7,2
Mazowieckie	1992,5	14,4	3 525,7	22,7	4 233,5	27,1
Opolskie	296,3	2,1	406,8	2,6	398,7	2,6
Podkarpackie	659,3	4,8	732,0	4,7	707,5	4,5
Podlaskie	185,1	1,3	276,7	1,8	248,0	1,6
Pomorskie	690,8	5,0	431,7	2,8	715,4	4,6
Śląskie	2962,1	21,4	2 938,9	18,9	2 645,3	16,9
Świętokrzyskie	793,1	5,7	302,6	2,0	324,9	2,1
Warmińsko-mazurskie	231,6	1,7	203,8	1,3	210,2	1,3
Wielkopolskie	1 507,6	10,9	2 407,5	15,5	1 450,4	9,3
Zachodniopomorskie	373,4	2,7	249,3	1,6	639,4	4,1

Tabela 18

Przedsiębiorstwa innowacyjne w województwach za lata 2002-2004 według wprowadzonych innowacji ([22])

Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwa, które w latach 2002-2004 wprowadziły innowacje techniczne						
	ogółem	nowe lub ulepszone wyroby	w tym nowe dla rynku	nowe lub ulepszone procesy	z tego		
					metody wytwarzania wyrobów	metody z zakresu logistyki i/lub metody dostarczania i dystrybucji	metody wspierające procesy ^a
w % ogółu przedsiębiorstw							

Przetwórstwo przemysłowe (10-49 pracujących)

P o l s k a	17,7	11,5	7,8	14,2	10,4	3,8	6,4
Dolnośląskie	15,8	9,7	5,9	11,2	7,9	1,7	5,4
Kujawsko-pomorskie	16,7	9,6	7,1	14,8	11,9	3,7	6,2
Lubelskie	18,5	12,8	7,9	14,9	10,4	3,1	6,7
Lubuskie	11,2	7,4	5,3	10,7	5,8	3,3	8,2
Łódzkie	17,2	11,9	9,3	13,6	10,0	3,9	5,3
Małopolskie	23,7	16,1	10,5	19,9	14,2	5,1	7,4
Mazowieckie	15,9	11,1	5,4	11,8	8,7	2,5	6,9
Opolskie	17,6	12,0	9,4	15,6	13,5	3,0	4,3
Podkarpackie	21,0	16,2	10,8	16,6	12,4	5,0	8,4
Podlaskie	14,5	10,0	4,0	10,5	8,3	2,4	4,8
Pomorskie	16,6	11,3	8,5	13,7	9,2	4,0	7,1
Śląskie	23,4	14,4	12,5	18,4	14,4	4,5	5,9
Świętokrzyskie	20,6	12,0	7,6	16,5	9,4	6,9	7,6
Warmińsko-mazurskie	20,3	10,0	6,6	18,6	10,5	10,8	8,9
Wielkopolskie	13,0	7,6	5,1	10,3	7,8	2,9	4,8
Zachodniopomorskie	15,0	10,4	7,6	13,1	11,2	3,5	7,9

Przemysł ogółem (powyżej 49 pracujących)

P o l s k a	45,6	32,3	21,8	37,1	27,3	12,2	21,8
Dolnośląskie	42,4	31,0	24,0	34,5	26,1	11,9	21,6
Kujawsko-pomorskie	41,5	30,9	22,6	34,4	26,5	12,1	21,3
Lubelskie	48,5	31,9	21,5	41,1	29,8	11,0	22,7
Lubuskie	36,3	24,0	16,0	29,8	18,3	10,3	22,1
Łódzkie	42,8	31,7	21,5	32,1	24,2	9,6	17,7
Małopolskie	49,8	32,2	22,9	41,2	29,1	12,1	22,1
Mazowieckie	48,5	35,5	18,5	40,1	30,0	14,1	25,4
Opolskie	48,5	36,5	24,0	37,8	27,0	12,9	26,2
Podkarpackie	51,0	39,5	27,2	40,2	32,4	13,7	19,9
Podlaskie	38,0	29,6	16,0	30,5	25,4	7,5	13,1
Pomorskie	44,1	31,3	21,8	34,3	26,1	11,4	20,2
Śląskie	53,8	34,1	23,4	44,7	33,5	13,4	24,5
Świętokrzyskie	48,7	37,4	26,1	37,4	26,5	13,4	25,2
Warmińsko-mazurskie	48,0	32,4	24,0	42,4	28,7	16,8	20,6
Wielkopolskie	40,4	29,5	20,5	33,5	23,5	11,2	21,6
Zachodniopomorskie	35,8	25,2	18,6	27,0	18,6	10,1	15,4

a Systemy utrzymania (konserwacji) lub systemy operacyjne związane z zakupami, rachunkowością (księgowością) bądź systemy obliczeniowe

Tabela 19
Efekty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w województwach w latach 2002-2004 ([22])

Wyszczególnienie	Efekty dotyczące produktów			Efekty dotyczące procesów				Inne efekty	
	zwiększenie asortymentu produktów	wejście na nowe rynki lub zwiększenie udziału na dotychczasowych rynkach	poprawa jakości produktów	zwiększenie (poprawa) elastyczności produkcji	zwiększenie zdolności produkcyjnych	obniżka kosztów pracy (osobowych) na jednostkę produktu	obniżka materiałochłonności i energochłonności na jednostkę produktu	zmniejszenie szkodliwości dla środowiska oraz poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy	wypełnienie przepisów, norm lub standardów
przedsiębiorstwa, które oceniły wpływ wprowadzonych w latach 2002-2004 innowacji na swoją działalność jako „wysoki” w % ogółu przedsiębiorstw innowacyjnych									
P o l s k a	37,5	29,0	41,0	25,7	29,1	17,5	16,2	23,1	27,
Dolnośląskie	43,2	40,2	44,6	25,1	32,7	21,3	22,9	29,9	24,
Kujawsko-pomorskie	28,6	24,6	42,0	24,4	27,4	22,1	16,7	22,1	39,
Lubelskie	38,3	21,7	45,2	33,1	34,1	19,7	17,2	19,7	26,
Lubuskie	32,9	35,4	29,1	20,3	24,1	20,3	17,7	16,5	22,
Łódzkie	38,6	25,2	37,4	33,6	31,9	17,0	19,7	25,7	26,
Małopolskie	31,8	26,9	40,4	19,8	28,4	16,1	13,1	23,3	31,
Mazowieckie	44,4	32,3	45,0	30,9	35,5	19,7	16,6	26,7	32,
Opolskie	41,0	34,9	49,2	24,6	29,7	18,5	12,8	20,5	26,
Podkarpackie	40,2	29,4	37,1	27,1	30,4	13,8	14,8	22,5	25,
Podlaskie	40,8	27,5	40,8	21,8	31,0	23,9	16,2	16,2	20,
Pomorskie	36,9	27,3	37,4	22,4	21,9	12,9	13,4	20,7	28,
Śląskie	34,3	27,3	36,1	25,1	26,8	15,8	13,2	21,8	23,
Świętokrzyskie	37,6	21,1	40,4	17,4	25,7	20,6	14,7	13,3	23,
Warmińsko-mazurskie	36,5	39,4	45,8	31,6	34,5	26,1	30,0	25,5	28,
Wielkopolskie	39,2	27,5	44,8	20,5	23,9	12,9	14,0	21,3	26,
Zachodniopomorskie	31,2	24,0	41,2	27,1	24,0	12,7	11,3	26,2	29,

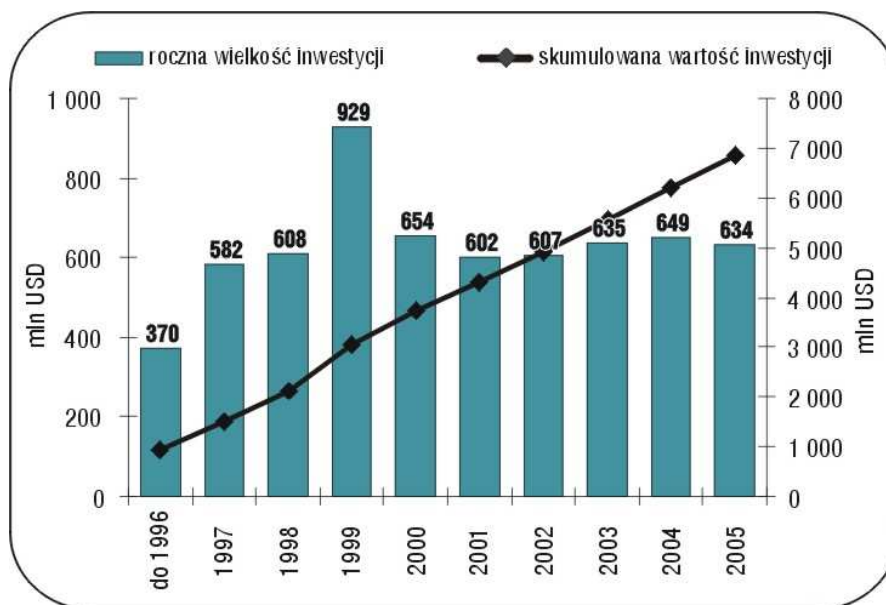
a Dane dotyczą całej badanej zbiorowości przedsiębiorstw.

Tabela 20
Publiczne wsparcie dla działalności B+R i innowacyjnej przedsiębiorstw w województwach w latach 2002-2004 ([22])

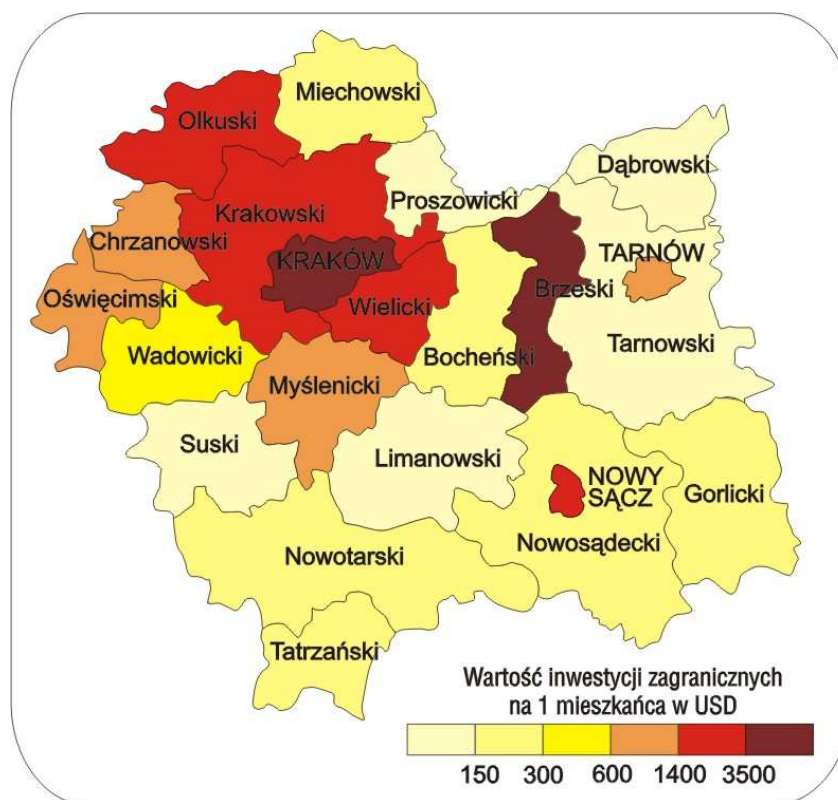
Wyszczególnienie	Przedsiębiorstwa, które w latach 2002-2004 otrzymały					
	ogółem	od instytucji krajowych			z Unii Europejskiej	
		razem	od jednostek szczebla lokalnego	od jednostek szczebla centralnego	razem	w tym z V lub VI Programu Ramowego Badań, Rozwoju Technicznego i Prezentacji Unii Europejskiej
liczba przedsiębiorstw						
P o l s k a	1382	761	270	577	764	157
Dolnośląskie	118	60	24	39	67	32
Kujawsko-pomorskie	96	44	21	27	59	4
Lubelskie	84	40	18	25	52	20
Lubuskie	25	15	5	11	11	3
Łódzkie	79	33	10	28	52	15
Małopolskie	86	49	9	41	41	9
Mazowieckie	136	112	24	101	36	4
Opolskie	47	32	12	22	23	-
Podkarpackie	122	59	30	44	88	13
Podlaskie	35	11	6	7	27	6
Pomorskie	84	49	13	43	48	7
Śląskie	206	120	26	103	102	17
Świętokrzyskie	34	20	13	9	18	6
Warmińsko-mazurskie	68	30	20	18	48	7
Wielkopolskie	125	69	27	53	70	10
Zachodniopomorskie	38	19	12	7	21	4

a Dane dotyczą całej badanej zbiorowości.

Wielkość i strukturę inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim ilustrują dane przedstawione na Rys. 15, 16 oraz w Tab. 21 ([23]), zaś atrakcyjność inwestycyjną naszego regionu i podregionów na tle innych województw i podregionów – Tab. 22 ([9]) i Rys. 17 ([25]), a w zakresie nowoczesnych technologii – Rys. 18 ([25]).

Rys. 15 Wartość inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim do końca 2005 roku ([23])

Rys. 16 Inwestycje zagraniczne w województwie małopolskim wg powiatów ([23])

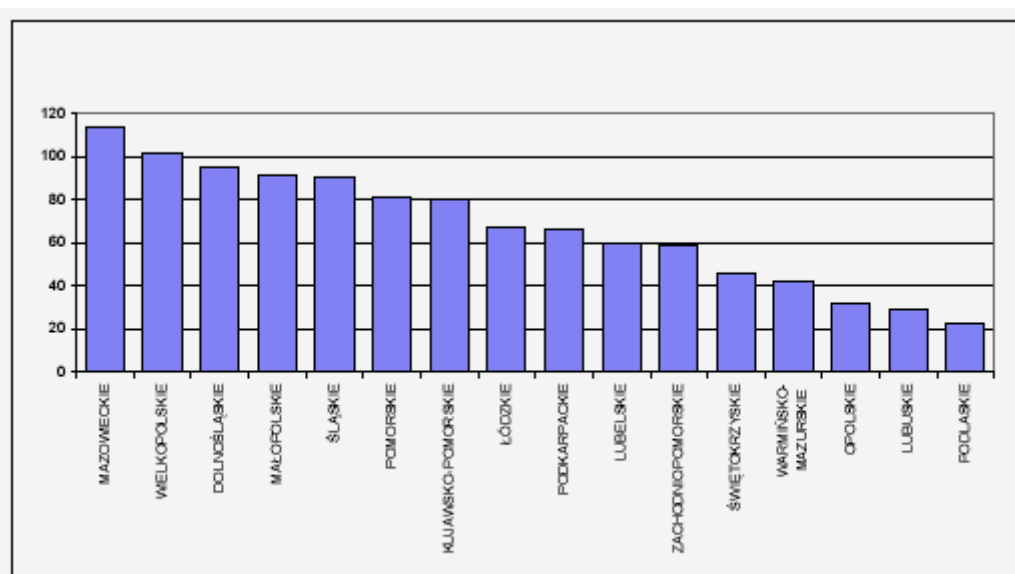
Tabela 21

Struktura inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim wg PKD ([23])

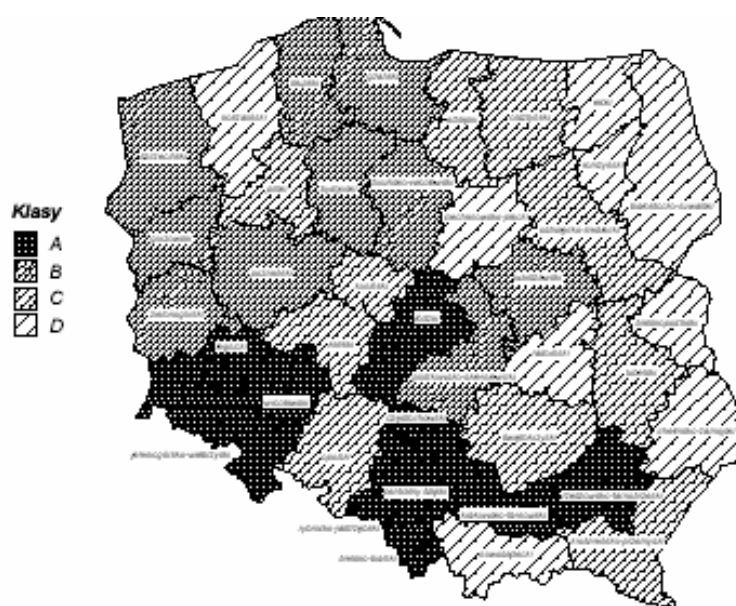
PKD	Sekcja/Dział	Wartość inwestycji w mln USD	Odsetek inwestycji ogółem	Odsetek inwestycji w danej sekcji
C,D,E	przemysł	3279,1	47,9	100,0
D	przetwórstwo przemysłowe	3092,5	45,2	100,0
15	produkcja artykułów spożywczych i napojów	619,5	9,1	20,0
16	produkcja wyrobów tytoniowych	574,8	8,4	18,6
24	produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	339,5	5,0	11,0
27	produkcja metali	254,3	3,7	8,2
26	produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	232,5	3,4	7,5
34	produkcja pojazdów mechanicznych	219,1	3,2	7,1
22	działalność wydawnicza i poligrafia	208,2	3,0	6,7
28	produkcja metalowych wyrobów gotowych	208,1	3,0	6,7
31	produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	151,3	2,2	4,9
21	produkcja papieru i wyrobów z papieru	104,3	1,5	3,4
25	produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	52,2	0,8	1,7
30	produkcja maszyn biurowych i komputerów	46,8	0,7	1,5
E	zaopatrywanie w energię	185,1	2,7	100,0
F	budownictwo	115,5	1,7	100,0
G	handel ogółem	844,8	12,4	100,0
52	handel detaliczny	524,4	7,7	62,1
51	handel hurtowy	177,4	2,6	21,0
50	sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów	143,0	2,1	16,9
	usługi	2600,6	38,0	100,0
J	pośrednictwo finansowe	1346,7	19,7	100,0
K	obsługa nieruchomości i firm	660,6	9,7	100,0
70	obsługa nieruchomości	520,5	7,6	78,8
72	informatyka i działalność pośrednia	78,0	1,1	11,8
74	pozostała działalność związana z prowadzeniem interesów	38,9	0,6	5,9
73	prowadzenie prac badawczo-rozwojowych	22,6	0,3	3,4
I	transport i łączność	292,3	4,3	100,0
H	hotele i restauracje	230,4	3,4	100,0
64	poczta i telekomunikacja	268,1	3,9	91,7
O	pozostała działalność usługowa	67,3	1,0	100,0
92	usługi związane z rekreacją, kulturą i sportem	59,8	0,9	88,9
N	usługi w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej	3,0	0,0	100,0
M	usługi w zakresie edukacji	0,3	0,0	100,0
	ogółem	6840,0	100,0	100,0

Tabela 22

Zestawienie atrakcyjności konkurencyjnej regionów/województw ([9])

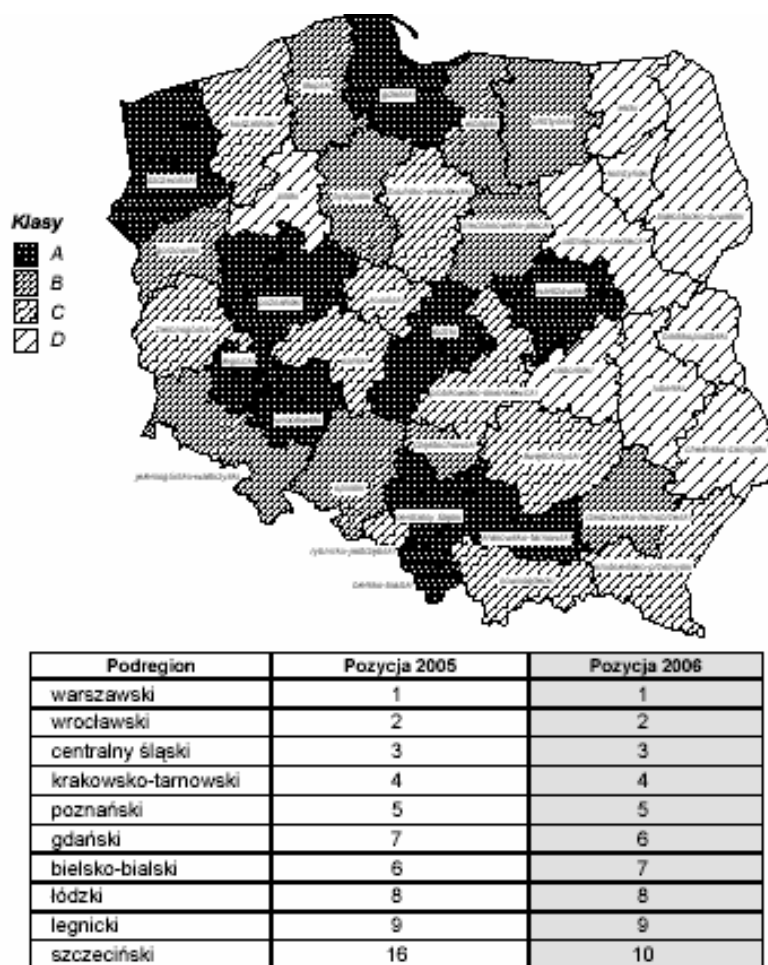
Źródło: Ministerstwo Gospodarki – opracowanie własne: Pozycja konkurencyjna regionów polskich, Warszawa, 2002, 2004r.

Podregion	Pozycja 2005	Pozycja 2006
centralny śląski	1	1
rybnicko-jastrzębski	2	2
jeleniogórsko-walbrzyski	4	3
bielsko-bialski	5	4
legnicki	8	5
rzyszowsko-tarnobrzeski	6	6
łódzki	9	7
krakowsko-tarnowski	3	8
wrocławski	7	9
częstochowski	11	10

Źródło: Opracowanie IBnGR.

Rys. 17 Atrakcyjność inwestycyjna podregionów dla działalności przemysłowej ([24])

Źródło: Opracowanie IBnGR.

Rys.18 Atrakcyjność inwestycyjna podregionów dla nowoczesnych technologii ([24])

Z podanych informacji wynika, iż: (1) wielkość inwestycji zagranicznych utrzymuje się od 2000 roku na stałym poziomie, (2) intensywność inwestycji jest zróżnicowana – dominują Kraków i powiat brzeski (z uwagi na inwestycje Browaru) oraz powiaty położone w pobliżu Krakowa; (3) najwięcej inwestowano w "przetwórstwo przemysłowe" i "usługi" (wg. PKD); (4) Małopolska zajmuje czwarte miejsce wśród polskich regionów pod względem atrakcyjności dla inwestowania; (4) atrakcyjność dla inwestycji przemysłowych podregionu krakowsko-tarnowskiego pogorszyła się względem innych podregionów między latami 2005 i 2006 (spadek z miejsca 3 na 8), ale dla inwestycji w obszarze nowoczesnych technologii pozostaje stała – czwarta pozycja za podregionami: warszawskim, wrocławskim i centralnym śląskim. Analitycy zwracają uwagę, że pogorszeniu uległa w podregionie krakowsko-tarnowskim infrastruktura gospodarcza, co wiąże z małą efektywnością Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz podkreślają drugą w skali kraju pozycję pod względem

jakości zasobów pracy, co wynika z potencjału intelektualnego i dynamiki środowiska naukowo-badawczego ([24]).

3.6 Nowe materiały w strategii Małopolski

Województwo Małopolskie dysponuje niekwestionowanymi atutami gwarantującymi znaczący potencjał do rozwoju innowacyjnych gałęzi przemysłu. Rozwinięte szkolnictwo wyższe, wysoki stosunek liczby zatrudnionych w sektorze badawczo-rozwojowym do liczby mieszkańców oraz relatywnie wysokie w skali kraju nakłady na działalność badawczo-rozwojową, tworzą korzystne uwarunkowania dla rozwoju innowacji. Atuty głównego ośrodka akademickiego województwa małopolskiego – Krakowa, decydują o jego czołowej pozycji w kraju, stawiając go na drugim miejscu po ośrodku warszawskim.

Przykładem kreatywności małopolskiego środowiska naukowo-badawczego oraz przemysłowego jest dynamiczne tworzenie nowych struktur, typu centrów zaawansowanych technologii (CZT), centrów doskonałości (CD) czy, ostatnio, klastrów przemysłowych. Utworzenie Klastra Technologii Informatycznych w Krakowie oraz Małopolsko-Podkarpackiego Klaster Czystej Energii, z wiodącą rolą Akademii Górniczo-Hutniczej, Tarnowskiego Klastra Przemysłowego „Plastikowa Dolina” – którego głównym "motorem" stały się Tarnowskie Zakłady Azotowe, a także aktywność w innych formach, jak platformy technologiczne czy klastry organizowane przez inne ośrodki (np. Śląski Innowacyjny Klaster Czystych Technologii Węglowych), to ilustracje podjętych inicjatyw. Kolejną, podjętą już, jest tworzenia klastra sektora motoryzacyjnego - w Niepołomicach, wokół niedawno ulokowanej tam firmy M.A.N. Dzięki temu oraz odpowiedniej promocji poszczególnych instytucji i ich wzajemnej współpracy rośnie rozpoznawalność poszczególnych jednostek oraz przejrzystość struktury instytucji otoczenia biznesu. Można przypuszczać, że w bliskiej przyszłości Małopolska stanie się jednym z wiodących ośrodków zaawansowanych technologii, nie tylko w skali Kraju.

Wysoki poziom merytoryczny krakowskiego środowiska naukowo-badawczego oraz przyjęcie przez nie zintegrowanych formuł, jak CZT AKCENT czy CD IONMED, wzmacnia jego pozycję w trwającym aktualnie współzawodnictwie o lokalizację nowych ośrodków badawczych typu, wspomnianych wcześniej, Narodowych Centrów Badawczo-Rozwojowych. Wśród priorytetowych kierunków, oprócz technologii informacyjnych i biotechnologii, znajduje się, tworzone w ramach CZT AKCENT, Centrum Nowoczesnych Materiałów i Nanotechnologii (CENMiN).

Na obecnym etapie prac trudno jest wskazać jednoznacznie priorytetowe kierunki działalności w ramach pod-obszaru "Nowe materiały". Jednak doświadczenia brytyjskie, gdzie na przełomie XX i XXI wieku sporządzono kolejny już foresight tego obszaru ([25]), wskazują, że należy go usystematyzować tak, by można było dokonać klasyfikacji kierunków badawczo-rozwojowych, uwzględniając także czynnik ekonomiczny. O ile bowiem wcześniejszy foresight, na lata 1994-1999 dotyczył wszystkich materiałów, to w ostatnim – wyodrębniono kilka grup materiałów oraz dokonano analizy w odniesieniu do wybranych aspektów funkcjonalnych. Wieloczęściowe opracowanie "Foresight" zawiera zatem części dotyczące : sensorów, materiałów ceramicznych, inżynierii powierzchni, technologii łączenia materiałów, materiałów przyszłości (nowe materiały w tradycyjnych produktach), modelowania materiałów i ich własności, a także potencjalnych przemysłowych zastosowań nanotechnologii. Uzupełnione są one o analizę możliwości sukcesu na konkurencyjnym rynku. Generalnie, można wskazać trzy zasadnicze kierunki działań : (1) nowe materiały; (2) poprawa własności użytkowych materiałów aktualnie stosowanych; (3) obniżenie kosztów wytwarzania i eksploatacji materiałów. Na uwagę zasługuje również, iż w ramach celów priorytetowych: zdrowie i dobrobyt (*health and wealth*), jako ważne dla drugiego z nich umieszczono zadanie polegające na budowaniu coraz bardziej przyjaznych i "inteligentnych" domów. Zaleca się nacisk na rozwiązania poprawiające bezpieczeństwo i wygodę życia, ale także – obniżające koszty utrzymania budynków. Ma to duże znaczenie dla stymulowania rozwoju sektora materiałów budowlanych.

W analizie przeprowadzonej na potrzeby Wielkiej Brytanii przez specjalistów ze Stanford University (USA), wskazano następujące kierunki strategiczne rozwoju inżynierii i technologii materiałowej ([26]): (1) rozpowszechnienie materiałów lżejszych, o kontrolowanych własnościach, do szerokiego stosowania od konstrukcji do komputerów i ochrony zdrowia; (2) pojawienie się nowej technologii produkcji sięgającej skali cząsteczkowej (nanotechnologii); (3) zmniejszanie kosztów materiałowych w wyniku obniżenia szybkości ich niszczenia (podwyższenia trwałości); (4) wejście na rynek innowacyjnych urządzeń działających w oparciu o nowe zasady i nowa architekturę. W podanych czterech kierunkach mieszczą się wszystkie aktualnie prognozowane przyszłościowe rozwiązania. Podkreślenia wymaga, że prognozowana miniaturyzacja prowadząca do osiągnięcia sprawności technologicznej w nano-skali prowadzi do nowej, zadaniowej kategoryzacji materiałów i technologii. Na przykład: w nowoczesnych rozwiązaniach w produkcji elementów do komputerów wykorzystywane będą szeroko nanorurki węglowe, których proces produkcji musi być opanowany tak, by ich własności były

ściśle kontrolowane. To, z kolei, wymaga wytworzenia urządzeń do precyzyjnej "obróbki" materiałów w skali nano. Zatem zadanie zwiększenia efektywności pracy komputerów będzie wyzwaniem dla inżynierii i technologii materiałowej.

Określenie priorytetów strategii naszego Kraju będzie musiało wynikać nad Narodowym Programem Foresight, które będą znane w czerwcu 2008 roku. Aktualnie można stwierdzić, że najbardziej oczywistymi kierunkami z punktu widzenia nowoczesnych technologii i innowacyjności, rozumianych według kryteriów naukowych, są tzw. "nanomateriały" i technologie ich produkcji oraz materiały kompozytowe, głównie wzmacniane włóknami, sensory i tzw. materiały inteligentne. Należy rozważyć dwa kierunki priorytetowe: materiały dla medycyny lub – szerzej – Life Sciences oraz materiały powłokowe lub pokrycia i technologie ich nanoszenia, czyli inżynierię powierzchni. Pierwsza grupa obejmuje materiały do różnego rodzaju zastosowań: implanty, protezy (np. endoprotezy) i sztuczne organy (np. sztuczne serce). Druga, natomiast, dotyczy bardzo szerokiego spektrum zastosowań: od warstw amorficznych czy hybrydowych, wykorzystywanych w nowoczesnym przemyśle szklarskim, przez warstwy antykorozyjne czy stosowane w tribologii, powłoki dekoracyjne lub nowej generacji polimery samoorganizujące się, po materiały gradientowe, składające się, opisując w pewnym uproszczeniu, z wielu warstw i inne, wytwarzane według najnowocześniejszych technologii. Środowisko krakowskie dysponuje potencjałem do rozwijania tych i innych dziedzin w ramach przedmiotowego pod-obszaru.

Wymienione zagadnienia są przedmiotem badań licznych grup na trzech uczelniach: Akademii Górniczo-Hutniczej (wydziały: Inżynierii Materiałowej i Ceramiki; Odlewnictwa; Metali Nieżelaznych; Inżynierii Metali i Informatyki Przemysłowej; Inżynierii Mechanicznej i Robotyki; Międzywydziałowa Szkoła Energetyki); Politechnice Krakowskiej (wydziały: Inżynierii i Technologii Chemicznej; Fizyki Technicznej i Modelowania Komputerowego; Inżynierii Elektrycznej i Komputerowej; Mechaniczny), Uniwersytecie Jagiellońskim (Collegium Medicum, wydziały: Biotechnologii; Chemii; Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej). Ponadto, zajmują się nimi instytuty Polskiej Akademii Nauk (PAN) i ośrodki badawczo-rozwojowe, z których największą renomę posiadają: Instytut Fizyki Jądrowej PAN, Instytut Katalizy i Fizykochemii PAN, Instytut Metalurgii i Inżynierii Materiałowej PAN, Instytut Technologii Elektronowej Oddział w Krakowie oraz Instytut Zaawansowanych Technologii Wytwarzania (dawniej Instytut Obróbki Skrawaniem – IOS).

4. ANALIZA SWOT

Mocne strony

1. Duży potencjał naukowo-badawczy i intelektualny
2. Wysoki procent ludzi z wyższym wykształceniem
3. Duża aktywność młodego pokolenia
4. Dobra kondycja gospodarcza
5. Stosunkowo niski poziom bezrobocia
6. Dobrze rozwinięty przemysł
7. Dobre przygotowanie do działań w sektorze wysokich technologii
8. Nieźle rozwinięte otoczenie innowacyjne
9. Dobre kontakty sfery B+R z zagranicą
10. Dobry poziom informatyzacji
11. Pro-rozwojowe nastawienie władz lokalnych i regionalnych
12. Opracowana Regionalna Strategia Innowacji oraz Strategia Rozwoju Województwa na lata 2007-2013
13. Dobrze rozwinięta sfera biznesu
14. Kraków jako światowa atrakcja
15. Wysoka atrakcyjność turystyczna Regionu

Słabe strony

1. Niewystarczające środki na sferę badawczo-rozwojową w skali Kraju i Regionu
2. Brak priorytetów dla działalności B+R i innowacyjnej w skali Kraju i Regionu
3. Brak stałych mechanizmów współpracy w trójkącie władza regionalna/lokalna – uczelnie i jednostki badawczo-rozwojowe – przemysł/przedsiębiorstwa na poziomie województwa
4. Brak mechanizmów efektywnego finansowania działalności w obszarze nowych technologii i innowacyjnej z udziałem administracji publicznej (także jednostek samorządu terytorialnego), uczelni i jednostek naukowo-badawczych oraz przemysłu i przedsiębiorstw, w tym przedsięwzięć podwyższonego ryzyka
5. Niewystarczająca infrastruktura badawcza, szczególnie w odniesieniu do aparatury technologicznej i badawczej w sektorze B+R
6. Brak mechanizmów skutecznego (szybkiego i efektywnego) kontaktu między sferą B+R i przemysłem/przedsiębiorstwami

7. Niewystarczające mechanizmy koordynacji wewnętrznej poszczególnych środowisk, np. naukowo-badawczego czy biznesu
8. Niewystarczające zainteresowanie ze strony przemysłu i przedsiębiorstw współpracą ze sferą B+R i mała liczba innowacyjnych przedsiębiorstw
9. Niska skuteczność ochrony własności intelektualnej
10. Koncentracja ośrodków otoczenia innowacyjnego i sfery okołobiznesowej na prostych działaniach, typu szkoleń i tradycyjnej działalności informacyjnej

Szanse

1. Wykorzystanie funduszy strukturalnych na podniesienie innowacyjności w Regionie
2. Udział środowiska naukowo-badawczego w Programie Ramowym 7 UE oraz w nowych formach współpracy międzynarodowej, krajowej i międzyregionalnej
3. Określenie priorytetów dla pod-obszaru w skali Kraju i Regionu
4. Stworzenie regionalnego systemu innowacji
5. Ulokowanie w Krakowie i Małopolsce jednostek badawczo-rozwojowych o ogólnokrajowym i międzynarodowym znaczeniu
6. Stworzenie nowych, skutecznych form współpracy sektora B+R z przemysłem i przedsiębiorstwami, z premiowaniem pro-innowacyjnej działalności włącznie
7. Stworzenie skutecznych mechanizmów wewnątrz- i między- środowiskowej koordynacji strategicznych działań podejmowanych przez środowiska: naukowo-badawcze, przedsiębiorstw/przemysłu i władze regionalne/lokalne
8. Powstanie nowych źródeł finansowania działalności B+R, z udziałem jednostek samorządu terytorialnego
9. Aktywne wsparcie sektora B+R przez samorząd regionalny i lokalny
10. Wzrost aktywności innowacyjnej środowiska naukowo-badawczego
11. Zwiększenie potrzeby innowacyjnej przemysłu
12. Zwiększenie determinacji sektora B+R w działalności innowacyjnej
13. Zwiększenie efektywności transferu technologii

Zagrożenia

1. Opóźnienia w formułowaniu strategii Kraju i Regionu
2. Słabe zaangażowanie środowiska naukowo-badawczego w strategiczne inicjatywy międzynarodowe i krajowe

3. Brak odpowiedniej współpracy wewnątrz- i między- środowiskowej (także w wyniku prymatu konkurencji nad koordynacją)
4. Nieumiejętność stworzenia zintegrowanej propozycji koncepcji strategii dla sektora badawczo-rozwojowego przez środowisko naukowo-badawcze
5. Brak środków na infrastrukturę technologiczną i badawczo-rozwojową
6. Koncentracja sektora biznesu na "łatwym" i szybkim zysku
7. Fiasko tworzenia form współpracy, wymiany doświadczeń i koordynacji działań w trójkącie środowisk: naukowo-badawczego, przedsiębiorstw/przemysłu i władz regionalnych/lokalnych
8. Względne zmniejszenie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej Regionu, np. poprzez nieskuteczną poprawę dostępu komunikacyjnego
9. Spadek koniunktury gospodarczej w Kraju i Regionie

5. PODSUMOWANIE

Reasumując przedstawioną sytuację, należy stwierdzić, że stan gospodarki i potencjał innowacyjny Małopolski gwarantują dobry punkt wyjściowy do wdrażania mechanizmów zmierzających do przyspieszenia rozwoju, zawartych w krajowych i europejskich wytycznych i programach. O potencjale innowacyjnym Małopolski decydują następujące trzy rodzaje instytucji: (1) tworzące innowacje – wyższe uczelnie, ośrodki badawczo-rozwojowe, laboratoria przemysłowe; (2) zajmujące się transferem innowacji – firmy doradcze i szkoleniowe, centra transferu technologii; (3) typu non-profit powołane statutowo do wspierania innowacji – są to instytucje rządowe i pozarządowe oraz agencje i komórki samorządowe powołane do wspierania działań innowacyjnych. Ogólna liczba tych instytucji sięga 140. Na wymienienie zasługują wśród nich: Centrum Transferu Technologii przy Politechnice Krakowskiej które jest również Regionalnym Punktem Kontaktowym Programów Ramowych UE, oraz Centrum Innowacji, Transferu Technologii i Rozwoju Uniwersytetu Jagiellońskiego, specjalizujące się w transferze technologii i innowacji z Uniwersytetów do przemysłu. W grupie instytucji samorządowych należy wymienić: Małopolską Agencję Rozwoju Regionalnego i Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji. Pierwsza z nich specjalizuje się w doradztwie finansowym dotyczącym programów innowacyjnych i rozwojowych oraz – w pewnym zakresie – w pomocy finansowej, a druga - w szeroko pojętych szkoleniach dla władz samorządowych i nie tylko. Instytucją istotnie wpływającą na transfer technologii w zakresie przemysłu chemicznego jest Tarnowski klaster przemysłowy „Plastikowa Dolina”, a w zakresie energetyki - Małopolska Agencja Energii i Środowiska.

Pomimo imponującego zaplecza naukowo badawczego i innowacyjnego ilość uzyskiwanych i wdrażanych patentów nie jest imponująca i raczej maleje. Według „Regionalnej Strategii Innowacji” przyjętej przez Sejmik Województwa Małopolskiego ([27]), powody takiego stanu rzeczy są następujące: (1) zbyt małe środki finansowe i trudności w ich pozyskiwaniu - chodzi o środki na badania o charakterze rozwojowym i wdrożeniowym; (2) zbyt wysokie wymagania formalne w pozyskiwaniu środków; (3) słabe przygotowanie techniczne i finansowe sektora małych i średnich przedsiębiorstw; (4) wysoki stopień zużycia technicznego i fizycznego aparatury naukowo-badawczej w ośrodkach akademickich i badawczo-rozwojowych; (5) niewystarczająco skuteczne mechanizmy współpracy sektora przemysłowego z naukowo-badawczym.

Z powyższego wynika, że warunkiem uzyskania oczekiwanych i spodziewanych efektów będzie stworzenie mechanizmów regionalnej współpracy dla rozwoju. Dla osiągnięcia tego celu konieczne jest zintegrowanie środowisk administracji regionalnej i lokalnej oraz naukowo-badawczego i sfery biznesu/ przedsiębiorczości, a jednym z pierwszych zadań takich gremiów powinno być określenie priorytetowych kierunków działalności oraz uzgodnienie wspólnych celów i metod dochodzenia do nich. Ważnym elementem tej procedury będzie sprecyzowanie źródeł finansowania. Wydaje się niezbędne, by w kosztach przedsięwzięć, przynajmniej w początkowych ich stadiach, partycypowały władze regionalne i lokalne, bezpośrednio lub poprzez ich agendy. Rozwój sfery innowacyjnej i technologicznej jest bowiem jednym z czynników decydujących o kondycji regionu w kolejnych latach. Fundusze strukturalne UE są ogromną szansą, która powinna zostać wykorzystana na cele rozwojowe, a nie na konsumpcję lub realizację nie-rozwojowych przedsięwzięć. Atuty technologiczne województwa małopolskiego są dodatkowym argumentem za przyjęciem takiego scenariusza.

Pierwszym krokiem w tym kierunku, zainicjowanym przez zespół realizujący projekt na AGH jest stworzenie, pod patronatem Rektora AGH i Marszałka Województwa, Małopolskiego Forum Zasobów Naturalnych i Nowoczesnych Technologii, którego pierwsze spotkanie odbyło się 11 grudnia 2006 roku w AGH.

Kolejnym działaniem, podjętym równolegle do poprzedniego w ostatnim okresie i będącym w stosunku do niego komplementarnym, jest rozpoczęcie budowania regionalnej bazy danych w województwie małopolskim w obszarach inżynierii i technologii materiałowej, z zamiarem zebrania i późniejszego aktualizowania informacji o przedsiębiorstwach i innych instytucjach w tej materii działających. Punktem wyjścia w tym działaniu są dane Urzędu Statystycznego w Krakowie, uzupełnione o dane o przedsiębiorstwach działających w Małopolsce, jednak posiadających główne siedziby poza nią.

Na możliwość racjonalnego prognozowania rozwoju badanego w naszym regionie duży wpływ wywrze skuteczność funkcjonowania wyżej wspomnianego Forum, jako inicjatywy integrującej środowisko i stwarzającej mechanizmy wymiany poglądów oraz współpracy, a jakość bazy danych, która opiera się na klasyfikacji PKD.

6. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Punktem wyjścia do sformułowania wniosków i rekomendacji jest stwierdzenie, iż ani w skali Kraju, ani województwa nie są prowadzone szczegółowe analizy perspektyw rozwojowych w zakresie badanego pod-obszaru. Nie są także gromadzone w tym zakresie dane. Wynika to w dużym stopniu z trudności w ich pozyskaniu: obiektywnych, bo nie ma mechanizmów ich pozyskiwania oraz subiektywnych, gdyż przedsiębiorstwa strzegą swoich technologii oraz innych elementów funkcjonowania, decydujących o ich pozycji na konkurencyjnym rynku. Drugą, podstawową przyczyną takiego stanu jest bardzo słabo rozwinięty, zarówno w skali Kraju jak i regionów, system współpracy w trójkącie administracja publiczna (jej organy odpowiedzialne za planowanie rozwoju) – przedsiębiorstwa – sektor naukowo-badawczy (w tym: uczelnie). Kontakty między wymienionymi podmiotami mają najczęściej charakter bilateralny oraz doraźny, spontaniczny i zadaniowy, a nie systemowy, stały i strategiczny. Zmiana tego stanu w kierunku stworzenia, także w regionie małopolskim, nowego systemu regularnych kontaktów została – jak wskazano w Podsumowaniu – zainicjowana. Analizując dostępne dane należy zauważyć, że w Małopolsce istnieje rozwinięty sektor przemysłowy wykorzystujący nowoczesne materiały i technologie. Zaliczyć do nich należy przemysł produkujący kable i przewody (w tym przewodów światłowodowych), przemysł tworzyw sztucznych i związków organicznych, przemysł transportowy.

Jedyne dostępne opracowanie dotyczące popytu na innowacje w Małopolsce ([28]) w niewielkim stopniu obejmuje problematykę nowoczesnych technologii i nowych materiałów. Trudno jednak stwierdzić czy bardziej wynika to z braku realnego popytu na tę ofertę wśród badanych firm, czy z przyjętej metody analizy problemu. Najistotniejszym wnioskiem z tego opracowania jest potwierdzenie, iż: (1) sektor B+R jest tylko w niewielkim stopniu finansowany z funduszy prywatnych; (2) sektor MŚP w niewielkim stopniu i niesystematycznie współpracuje z jednostkami naukowo-badawczymi.

Po dokonaniu podsumowania konstrukcji programów typu Foresight technologiczny, w tym materiałowy, prowadzonych w krajach rozwiniętych, należy uznać za sensowną i odpowiednią do adaptacji na potrzeby prowadzonych badań klasyfikację wyróżniającą przyjętą trzy zasadnicze kierunki działań ([25]): (1) nowe materiały; (2) poprawa własności użytkowych materiałów aktualnie stosowanych; (3) obniżenie kosztów wytwarzania i eksploatacji materiałów. W tej perspektywie oraz biorąc pod uwagę, z jednej strony,

potrzeby regionu i działających w nim podmiotów, a ze strony drugiej – powszechne tendencje w rozwoju badanego pod-obszaru, podjęte zostaną kolejne kroki zmierzające do bardziej precyzyjnego określenia potrzeb oraz możliwości i znalezienia efektywnej formuły zoptymalizowania wkładu sektora naukowo-badawczego w zakresie nowych materiałów oraz inżynierii i technologii materiałowej do rozwoju regionalnego.

Dalszymi badaniami objęte będą uczelnie, instytuty Polskiej Akademii Nauk, ośrodki badawczo-rozwojowe oraz przedsiębiorstwa produkcyjne i przemysłowe funkcjonujące w naszym województwie.

7. LITERATURA

1. Jerzy Buzek, Prezentacja nt. Programu Ramowego 7, Kraków, 2006 (za zgodą Autora)
2. "Science and technology, the key to Europe's future - Guidelines for future European Union policy to support research", Dokument Komisji Unii Europejskiej: COM (2004) 353
3. "Emerging S&T priorities in public research policies in the EU, the US and Japan", Foresighting Europe, Issue 2006, 2006
4. A. Kukliński, w "Gospodarka oparta na wiedzy", KBN, Warszawa, 2001, str.13-20
5. S. Szultka, Analiza stanu i kierunków rozwoju parków naukowo-technologicznych i centrów transferu technologii w Polsce, Raport przygotowany na potrzeby i z inicjatywy Konsorcjum Parków Naukowo-Technologicznych w Polsce z funduszy Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Źródło: www.klastry.pl
6. S. Szultka, P. Tamowicz, Gospodarka oparta na wiedzy w założeniach strategii lizbońskiej, Polskie Forum Strategii Lizbońskiej, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2004
7. GUS, Nauka i Technika 2003, Dział 5, http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/prod_bud_inw/nauka_teknika/2003/index.htm
8. Przedsiębiorczość w Polsce, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, 21 czerwca 2005
9. Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007-2013, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, 27.04.2006
10. Perspektywy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wysokich technologii w Polsce do 2020 roku, Ekspertyza dla Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Red. AE. Wojnicka, WSiIZ Rzeszów, 2005

11. Proponowane kierunki rozwoju nauki i technologii w Polsce, Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, 2004
12. Przygotowanie i przeprowadzenie badań dotyczących wspierania rozwoju przedsiębiorczości akademickiej w Polsce w zakresie transferu technologii i innowacyjności, PUBLIC PROFITS, Poznański Park Naukowo-Technologiczny, Fundacja Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Poznań, listopad 2006
13. Wstępne założenia do zmiany systemu badań naukowych i prac rozwojowych, Ministerstwo Edukacji i Nauki, 3 marca, 2006
14. Niezgódka, Ekspertyza w zakresie wprowadzania instytucjonalnego pośrednictwa między podmiotami zajmującymi się kształceniem i nauką oraz gospodarką i rynkiem pracy, ICM, Uniwersytet Warszawski, marzec 2005
15. R. Woodward, Krajowy sektor badawczo-rozwojowy: analiza, ocena, proponowane kierunki restrukturyzacji, Zeszyty Innowacyjne 2, CASE, Warszawa 2004, str. 17
16. Z. Śmieszek, Model infrastruktury badawczo-rozwojowej w Polsce, Zeszyty Innowacyjne 2, CASE, Warszawa 2004, str. 20
17. K. Gulda, Kierunki rozwoju sektora badawczo-rozwojowego w Polsce, Zeszyty Innowacyjne 2, CASE, Warszawa 2004, str. 33
18. I. Goldberg, Polska a gospodarka oparta na wiedzy, Raport Banku Światowego, The World Bank, Washington DC, 2004
19. R. Guzik, Regionalne systemy wsparcia działalności innowacyjnej, Zeszyty Innowacyjne 2, CASE, Warszawa 2004, str. 33
20. Województwo Małopolskie 2005, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, 2006
21. K. Gawlikowska-Hueckel, S. Umiński, Raport o stanie eksportu w Małopolsce, Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Gdańsk, październik 2006
22. Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 2002-2004, GUS, Warszawa, 2006
23. B. Domański, K. Gwosdz, W. Jarczewski, G. Micek, Inwestycje zagraniczne w Małopolsce do końca 2005 roku, Raport dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego
24. Aktywność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2006, Red. T. Kalinowski, Ekspertyza dla Fundacji K. Adenauera, PAIZ, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Siemens Sp. z o.o., Gdańsk, 2006

25. Technology Foresight, United Kingdom, 1999-2002, [http://www.foresight.gov.uk/Previous_Rounds/ Foresight_1999__2002/Materials/Repororts/Materials](http://www.foresight.gov.uk/Previous_Rounds/Foresight_1999__2002/Materials/Repororts/Materials)
26. Manufacturing with Programmable Materials, Delta Scan: The Future of Science and Technology, 2005-2055, Raport w ramach projektu Horizon Scanning Centre, UK Office of Science and Innovation, Stanford University Foresight Research: Institute for the Future, 2004, <http://humanitieslab.stanford.edu/deltascan/Home>
27. „Regionalna Strategia Innowacji”, Sejmik Województwa Małopolskiego, 21.05.2006, Kraków
28. Ł. Frydrych, "Raport z badania popytu na innowacje w ramach projektu "Innoregio Małopolska", Krakowski Park Technologiczny, Kraków, 2006

ROZDZIAŁ IV. OBSZARY KRYTYCZNE – ZASOBY NATURALNE

Zasoby naturalne to szerokie pojęcie, obejmujące dobra naturalne w skład których wchodzi: złoża kopalin, zbiorniki wód podziemnych, wody powierzchniowe, lasy, gleby wykorzystywane do produkcji rolniczej oraz walory krajobrazowe. Małopolska dysponuje wszystkimi rodzajami zasobów naturalnych, co umożliwia jej rozwój gospodarczy w trzech zasadniczych kierunkach:

1. przemysłowym (górnictwo i produkcja surowców mineralnych),
2. rolnym,
3. turystyczno-rekreacyjnym.

Jednakże wykorzystanie tej bogatej różnorodności zasobów naturalnych pozostaje ze sobą w sprzeczności. Rozwój górnictwa w oparciu o istniejącą bazę zasobową kopalin pociąga za sobą liczne zagrożenia dla środowiska przyrodniczego, uniemożliwiając tym samym współistnienie innych form zagospodarowania terenu. Górnictwo powoduje przekształcenie krajobrazu, deformacje powierzchni terenu, zmiany środowiska wodnego i, w konsekwencji, zagrożenia dla świata roślinnego i zwierzęcego. Eksploatacja górnicza może powodować skażenia wód podziemnych i powierzchniowych, gleb i atmosfery. Negatywną konsekwencją działalności górniczej i przemysłu surowcowego są odpady, które w zależności od ich charakteru (składu mineralnego i chemicznego) i ilości mogą stanowić dodatkowe źródło skażeń środowiska. Problem stanowi ich zagospodarowanie, jak też znalezienie odpowiednich terenów pod ich składowanie. Innym wreszcie zagadnieniem jest rekultywacja terenów już zdegradowanych przez wydobywanie kopalin, w tym także historycznych miejsc eksploatacji złóż oraz przeróbki i przetwórstwa surowców mineralnych, po których pozostały

jedynie ślady w postaci geochemicznych anomalii glebowych, często silnych i obejmujących np. toksyczne metale. Przemysł wydobywczy i surowcowy, którego lokalizacja zależna jest od miejsca występowania złóż kopalin, przekreśla praktycznie rozwój innych kierunków rozwoju gospodarczego terenu.

Przeprowadzona analiza możliwości rozwoju sektora górnictwa w oparciu o rozpoznane zasoby złóż kopalin w województwie małopolskim wskazuje na istnienie pewnych obszarów krytycznych.

1. **Koniunktura gospodarcza w kraju i w regionie.** Dobra koniunktura gospodarcza, a więc nowe inwestycje w regionie, determinuje zapotrzebowanie na surowce mineralne. Sprzyja to rozwojowi przemysłu wydobywczo-surowcowego. Dotyczy to zwłaszcza górnictwa skalnego, dostarczającego surowców dla budownictwa (kruszywa naturalne i łamane, cement i itp.) i drogownictwa (kruszywa naturalne i łamane). Baza zasobowa kopalin skalnych, zwłaszcza piaskowców i skał magmowych, zapewnia możliwość ich wykorzystania przez okres ponad 30 lat (dla skał magmowych) i ponad 90 lat (dla piaskowców).
2. **Ograniczenia i konflikty związane z poszerzeniem bazy surowcowej.** Ograniczenia środowiskowe, konflikty z gospodarką przestrzenną oraz sprawy formalno-prawne, związane z wykupem gruntów prywatnych mogą stać się przeszkodą w prowadzeniu prac geologiczno-poszukiwawczych lub całkowicie uniemożliwiać zagospodarowanie górnicze istniejącej bazy zasobowej.
3. **Przyszłość bazy surowcowej.** W województwie małopolskim udokumentowano 536 złóż kopalin (wg stanu na 31.12.2005), jednakże istnieją ograniczone możliwości poszerzenia udokumentowanej bazy zasobowej tzw. kopalin podstawowych, tzn. złóż węgla kamiennego, ropy naftowej i gazu ziemnego, soli kamiennej oraz rud cynkowo-ołowiowych. Istnieje natomiast szansa na rozwój górnictwa skalnego. Stopień wykorzystania zasobów bilansowych kopalin skalnych sięga tylko 24%. W Małopolsce skupiona jest prawie połowa zasobów bilansowych piaskowców – cennego surowca do produkcji kamieni łamanych dla drogownictwa i kolejnictwa oraz kamieni blocznych dla budownictwa.
4. **Górnictwo węgla kamiennego.** Zasoby przemysłowe węgla kamiennego dwóch czynnych kopalń: „Brzeszcze” i „Janina” zabezpieczają ich wystarczalność na okres 100 lat, przy dotychczasowym poziomie wydobywania, czyli około 4,5 mln t/rok. Jednakże złoża te, podobnie jak udokumentowane, lecz nie eksploatowane obszary rezerwowe, zawierają

węgłe gorszej jakości, przeważnie nadające się tylko do wykorzystania do celów energetycznych. Zagospodarowanie górnicze licznych i dużych złóż rezerwowych może być utrudnione, głównie ze względu na ich konfliktowość w stosunku do innych walorów naturalnych (gleby, lasy, krajobraz).

5. **Płynne surowce energetyczne.** Znikome są szanse odkrycia znaczących złóż ropy naftowej i gazu ziemnego w części Karpat i Zapadliska przedkarpackiego, znajdujących się w województwie małopolskim. Liczne, lecz w większości bardzo małe złoża dają produkcję o znaczeniu symbolicznym (ropa) lub niewielkim (gaz ziemny), zaspokajającym raczej potrzeby lokalne. Poszukiwanie nowych złóż wymaga natomiast znacznych nakładów inwestycyjnych, wiążących się z zastosowaniem kosztownych metod poszukiwawczych, a następnie głębokich wierceń.
6. **Górnictwo solne.** Mimo zaniku tradycyjnego dla Małopolski górnictwa solnego, historyczne kopalnie soli kamiennej w Wieliczce i Bochni zmieniły swoją dotychczasową działalność w kierunku funkcji turystycznych, dydaktycznych i leczniczych. Nie należy spodziewać się uruchomienia udokumentowanych złóż soli kamiennej wobec konkurencji znacznie większych i tańszych w eksploatacji złóż wysadowych na Niżu Polskim oraz pokładowych w Sieroszowicach.
7. **Wykorzystanie nieczynnych wyrobisk poeksploatacyjnych.** Dla celów rekreacyjno-sportowych lub geoturystycznych czy dydaktycznych mogą być wykorzystane nieczynne już wyrobiska górnicze, szczególnie po eksploatacji kopalin skalnych. Występują w nich często ciekawe odsłonięcia geologiczne (formy tektoniczne, krasowe, sedimentologiczne), a także okazy mineralogiczne, paleontologiczne, itp. Dokumentowanie tych stanowisk, ich ochrona prawna oraz tworzenie tzw. ścieżek dydaktycznych, czy włączenie tych obiektów do systemu tras geoturystycznych wydaje się głównym i pożądanym nurtem zagospodarowania tego typu obiektów dawnego górnictwa. Niestety, dotychczas są one w dużej mierze wykorzystywane jako składowiska odpadów (często nielegalne).
8. **Problemy społeczne (wzrost bezrobocia).** Mogą być spowodowane przewidywaną do roku 2008-2010 likwidacją górnictwa cynkowo-ołowiowego w obszarze chrzanowskim i olkuskim. Górnictwo to, o wspaniałych, wielowiekowych tradycjach, nie ma szans rozwoju wskutek wyczerpania się udokumentowanych zasobów i braku perspektyw odkrycia nowych, dużych złóż. Istniejące jeszcze zasoby zawarte są w małych złożach, których racjonalna eksploatacja możliwa jest jedynie poprzez udostępnienie z wyrobisk istniejących już zakładów górniczych. Ogranicza to znacznie zakres wykorzystania tych

złoż. Częściowo problem ten może być złagodzony po ewentualnym zagospodarowaniu złoża rud Zn-Pb obszaru zawierciańskiego, leżącego jednak już w województwie śląskim.

9. **Stan zasobów wód podziemnych w Małopolsce.** Budowa geologiczna regionu sprawia, iż największe zasoby eksploatacyjne zgromadzone są w płytko leżących horyzontach czwartorzędowych, bardzo wrażliwych na zanieczyszczenia komunalne, przemysłowe i rolnicze. Niewłaściwa gospodarka przestrzenna, szczególnie w obszarach ochronnych głównych zbiorników wód podziemnych, zabiegi agrotechniczne, brak infrastruktury w wielu miejscowościach (kanalizacja, oczyszczalnie ścieków, wodociągi) powodują istotne zagrożenia dla gospodarki wodnej, szczególnie dla jakości wód podziemnych.
10. **Niekonwencjonalne źródła energii.** W Małopolsce stwierdzono występowanie wód geotermalnych jako nośnika energii, który może być z powodzeniem wykorzystany dla celów lokalnych. Częściowo, na niewielką skalę są one zagospodarowane dla celów grzewczych na Podhalu. Identyfikacja zasobów tych wód i ich zagospodarowanie wiąże się niestety z dużymi nakładami inwestycyjnymi. Jednakże realizacja zasad zrównoważonego rozwoju, zwłaszcza w obszarach o unikalnych walorach krajobrazowych, np. w rejonie podtatrzańskim, powinna być prowadzona w oparciu o te zasoby. Niezbędne jest wykonanie opracowania, wskazującego rozmieszczenie zasobów nadających się do eksploatacji i kompleksowego wykorzystania.
11. **Walory krajobrazowe i przyrodnicze.** Stanowią one poważny atut województwa małopolskiego. Dotyczy to zarówno najbardziej znanych i szeroko wykorzystywanych obszarów turystyczno-rekreacyjnych, jak choćby Tatry, liczne uzdrowiska karpackie, czy sztuczne zbiorniki wodne, jak też obszarów mniej znanych, a oferujących potencjalnemu turyście równie interesujące atrakcje. Takie obszary znajdują się w całym województwie małopolskim. Ich odpowiednie przygotowanie poprzez budowę infrastruktury, wybranie najbardziej atrakcyjnych obiektów historycznych, obiektów przyrody ożywionej, nieożywionej (geoturystycznych) i wytyczenie różnego typu tras turystycznych (pieszych, rowerowych, samochodowych), w tym także ścieżek tematycznych, stanowi ważny problem dla Małopolski, szczególnie dla lokalnych władz samorządowych. Wymaga on współdziałania i dobrej koordynacji poczynań na wszystkich szczeblach administracji państwowej i samorządowej, a także większego wysiłku w pozyskiwaniu funduszy (w tym także ze źródeł UE) i potencjalnych inwestorów, krajowych i zagranicznych. Istotnym problemem jest rosnący konflikt interesów pomiędzy przemysłem turystycznym, w sposób oczywisty zainteresowanym stałym wzrostem liczby odwiedzających, a ograniczeniami, wynikającymi z rozwoju

lokalnej infrastruktury i z przestrzegania podstawowych zasad ochrony przyrody, szczególnie na obszarach chronionych.

ROZDZIAŁ IV. OBSZARY KRYTYCZNE – NOWE MATERIAŁY

Małopolska dysponuje potencjałem predystynującym ją do roli jednego z wiodących lub – w mniej optymistycznej prognozie, co najmniej - liczących się regionów wiedzy i technologii w Kraju i Europie. Wykorzystanie tego potencjału zależy jednak od spełnienia wielu warunków, z których tylko część pozostaje pod całkowitym lub dominującym wpływem ośrodków decyzyjnych o charakterze regionalnym lub lokalnym. Wśród nich na miano obszarów krytycznych zasługują, po uszeregowaniu według skali od lokalno-regionalnej do ogólnej:

1. **Zdolność do zintegrowania się środowiska regionalnego wokół wspólnie opracowanej strategii działań krótko- i długo- terminowych w obszarze rozwoju badawczo-technologicznym.** Przełożenie na język praktyki przyjętych dokumentów regionalnych (Strategia Rozwoju Województwa na lata 2007-2013, Regionalna Strategia Innowacji, Małopolski Regionalny Program Operacyjny 2007-2013) i osadzenie w ogólnopolskich programach operacyjnych oraz w 7. Programie Ramowym Unii Europejskiej wymaga szybkiej i skutecznej koordynacji działań trzech środowisk: (1) naukowo-badawczego (uczelnie, instytuty PAN, inne instytucje naukowo-badawcze i badawczo-rozwojowe); (2) przedsiębiorstw; (3) władz regionalnych i – w pewnym zakresie – lokalnych. Koordynacja ta powinna prowadzić do opracowania kierunków i podjęcia wspólnych działań zarówno wewnątrz każdej z wyżej wymienionych grup, jak i między tymi grupami. Zadanie to – z pozoru łatwe – może stanowić poważną barierę z uwagi na konieczność szybkiego (czynnik czasu może odegrać decydującą rolę !) doprowadzenia do pogodzenia interesów różnych aktorów, w obu perspektywach (wewnątrz- i między- grupowej), ale także do opracowania spójnej zhierarchizowanej listy wspólnych celów. Biorąc pod uwagę, że w punkcie wyjścia Małopolska jest opóźniona w stosunku do kilku innych regionów Polski (np. Warszawa + woj. mazowieckie, Wrocław + woj. dolnośląskie, Katowice + woj. śląskie), a także – wynikającą ze scentralizowania dysponowania przeważającą ilością środków unijnych - pokusę dla poszczególnych aktorów indywidualnego "załatwiania swoich spraw" w "centrali", pokonanie opisanych trudności jest jednym z kluczowych problemów.

2. **Stworzenie w Małopolsce warunków do rozwoju w obszarze technologii i innowacji poprzez przeznaczenie na ten cel odpowiednich funduszy ze środków centralnych i województwa oraz terenów.** W odniesieniu do terenów, wymaga to podjęcia odpowiednich decyzji, w tym planistycznych oraz uruchomienia mechanizmów scalania nieruchomości, przez władze regionalne oraz lokalne. Naturalnym wykonawcą takiego zadania w skali województwa wydaje się być Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., której dominującym właścicielem jest samorząd województwa. Ważnym elementem w tej grupie działań musi być również doprowadzenie do poprawy stanu infrastruktury badawczej sektora B+R, poprzez umożliwienie zakupu nowych urządzeń technologicznych i badawczych, a także – poprawę zaplecza jej funkcjonowania (powstawanie nowych, dostosowanych technicznie do nowoczesnej technologii i aparatury, budynków).
3. **Uzyskanie przez Małopolskę mocnej pozycji w gremiach decydujących o podziale środków unijnych poprzez skuteczną i dobrze ukierunkowaną promocję potencjału i potrzeb województwa przez jego władze oraz środowiska opiniotwórcze.** Najniższy poziom bezrobocia w naszym regionie jest czynnikiem niesprzyjającym porównywalnemu z innymi województwami traktowaniu Małopolski przy określaniu priorytetów oraz podziale środków. Drugim, niemniej ważnym, powodem takiego stanu rzeczy jest niewystarczający lobbing w sferze politycznej. Na możliwość podejmowania skutecznej promocji wskazuje ostatnie doświadczenie, polegające na wprowadzeniu na listę najwyżej usytuowanych w rankingu inwestycji w sferze naukowo-badawczej budowy w Krakowie synchrotronu, dzięki spotkaniu premiera RP Jarosława Kaczyńskiego ze środowiskiem akademickim Województwa w auli UJ i prezentacji tej inicjatywy jako wspólnej i merytorycznie uzasadnionej zwiększeniem konkurencyjności Polski na europejskim rynku.
4. **Wygenerowanie w Małopolsce mechanizmów bieżącej i perspektywicznej współpracy środowisk naukowo-badawczych oraz przedsiębiorców.** Pierwszym krokiem do tego celu powinno być przekonanie, z jednej strony, środowiska przedsiębiorstw i przedsiębiorców Małopolski do opartego o wiedzę postępu w zakresie prowadzonej działalności i jej rozszerzania na nowe obszary, a – ze strony drugiej – środowiska naukowo-badawczego do podejmowania problematyki praktycznej i przyjmowania konkretnych zadań w tym obszarze, z terminowymi zobowiązaniami wdrożeniowymi włącznie. Warunkiem powodzenia w realizacji obu zadań jest sukces

kilku wspólnych projektów i ich odpowiednia promocja jako tzw. "dobrych praktyk" oraz wspieranie tego typu działań również poprzez stosowne rozwiązania finansowe.

5. **Sformułowanie i sukcesywna oraz konsekwentna realizacja wieloletniej polityki państwa, w powiązaniu z Nową Strategią Lizbońską, zmierzającej do systemowego funkcjonowania *gospodarki opartej na wiedzy*.** W takim modelowym rozwiązaniu należy określić priorytetowe zadania oraz środki, dzięki którym mają być one realizowane. Jednym z filarów modelu musi być rozwój technologiczny, przełożony na konkrety w zakresie innowacyjnej gospodarki oraz produkcji. Kluczową rolę odgrywać będą w tej materii mechanizmy współpracy sektora B+R oraz gospodarczego. Ponadto, należy w trybie pilnym przyjąć rozwiązania finansowe i prawne, stymulujące postęp i innowacyjność tak, by optymalnie wykorzystać zarówno istniejący kapitał ludzki jak i pozostały potencjał sektorów B+R oraz przemysłu i przedsiębiorstw.

Niepowodzenia w działaniach w zakresie każdego z powyżej wskazanych obszarów, będzie prowadziło do znacznego osłabienia tempa rozwoju regionu oraz utrudniało pokonywanie kolejnych etapów cywilizacyjnego postępu. Z tej przyczyny, niezwykle istotne jest stałe monitorowanie tych obszarów przez trzy środowiska: naukowo-badawcze, przemysłu i przedsiębiorstw oraz władz regionalnych, oddzielnie oraz w ramach wspólnego gremium i ewentualne podejmowanie kroków korygujących w sytuacjach tego wymagających. Utworzenie takiego gremium i wyposażenie go w odpowiednie środki i kompetencje wydaje się być potrzebą chwili.